Rauar

PHILIBERTI PINGONII SABAVDI,

AVGVSTA TAVRINORVM.

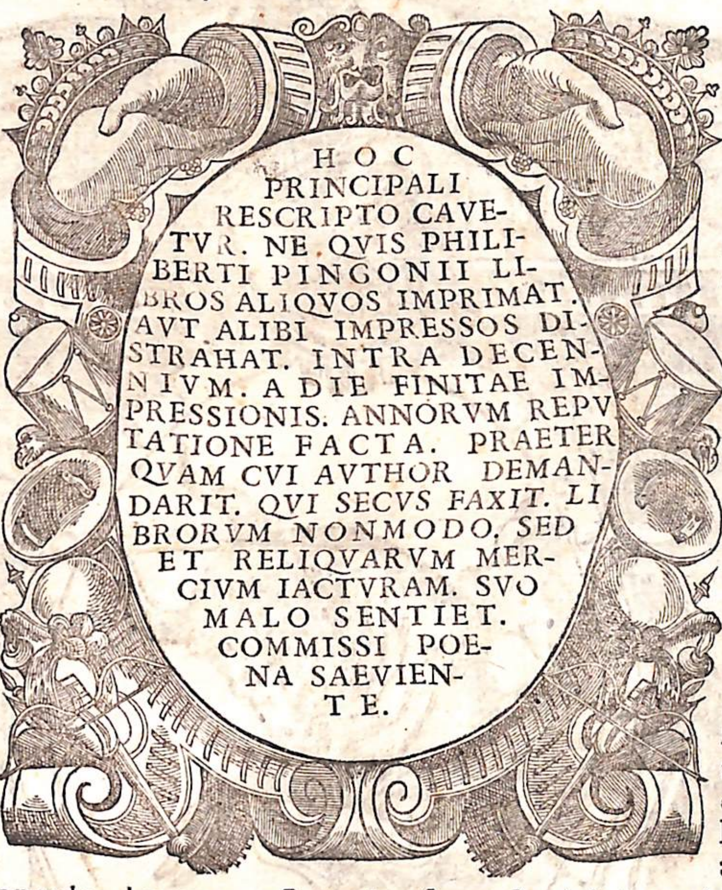
TAVRINI, Apud hæredes Nicolai Beuilaquæ. M D LXXVII.

CVM PRIVILEGIO.

PRIVILEGII EXEMPLAR

EMANVEL PHILIBERT, Par la grace de Dieu, Duc de Sauoye, Chablays, & Aouste, Prince & Vicaire perpetuel du Sacre Empire Romain, Marquis en Italie, Prince de Piemont, Conte de Geneue, & Geneuoys, de Bauge, Roment, & d'Ast, Seigneur de Nice, Bresse, & Vercel, du Marquisat de Ceue, &c.

A tous qui ces presentes verront, salut. Comme soyt qu'ayons tousiours este enclins, & dediez auec les armes, maintenir aussi les bonnes lettres & sciences, lesquelles sans le soustien des Princes d'autant seroyent abbatues, que par la faueur d'iceux elles s'epandent, & fleurissent beaucop mieux: Scauoyr faisons, que par ce voullans gratifier à notre treschier, bien aime & feal Philipert de Pingon Docteur es droicts, qui desireroit mettre en lumiere aulcunes de ses cōpositions & œuures tant latines que aultres, en diuerses facultez, qui neantmoins, pour l'enuye d'aucuns Imprimeurs, ou autres, porroyēt tumber en perte sus celuy qui auroit pris de luy charge, les imprimer. Pource est il que de notre propre mouement, plainiere volonte, puissance & authorite: Auons audict de Pingon donne octroye & concede, donnons, octroyons & concedons priuilege expres de faire imprimer ses œuures à qui bon luy semblera. Auec inhibitions & defenses à tous imprimeurs, libraires, & autres qu'il appartiendra, den'imprimier, vendre, ou porter riere noz terres, & pays aultres exemplaires, & impressions de ses œuures que de celuy qui aura charge & pouuoir special dudict de Pingon. Et ce pour le temps de dix ans encommencans le iour qu'iceux liures auront este archeuez d'imprimer. A peine de confiscation desdits liures, & marchandise qui se trouuera desdicts vendeurs, & contreuenans, & autre à nous arbitraire. Car tel est nostre vouloir: Quæ volons, & mandons estre inuiolablemēt obserue ioux te la forme & teneur des presentes, Sans que nul presume y contrarier, ou contreuenir en aucune maniere, en tant que chacum craint encourir lesdictes peinnes: A l'execution des quelles lon procedera virilement contre tous trāsgresseurs, & contreuenans. En foy de quoy auons ordonne les presentes, souzbscriptes de nostre main, & seellees de nostre seel Donne en nostre cite de Nice, ce iour 15. de Feburier, L'an de grace M. D. L.

Ainsi signe **Em. Philibert.**

V. Stroppiana.

Et au dessoubz Roffier. & plus bas S. Mossault gratis.

Auec le seel en cyre rouge.

AD ILLVSTREM PHILIB. PINGONIVM CVSIACENSIVM BARONEM

PRIMÆ CELLÆQVE D.

ab intimis consilijs, & libellis supplicibus Serenißimi Sab. Ducis.

FRANCISCVS FERRERIVS Anchisa. I. V. C. Taurinensis.

NOSTRA urbs anteacti cunctis scriptoribus æui,
Non debet quantum PINGON amice tibi.
Famæ eius parua illorum vestigia libris
Extabant, libri verius exciderant.
At tua sedulitas, atque anxia cura, laborque
Quod non indagat, restituitque decus?
Vrbis natalem repetis, populique triumphos,
Ac genera, & seriem Pontificum, atque Ducum.
Marmora quinetiam ueterum simulantia uultus,
Visendumque fuit quicquid in urbe, notas.
Quique unquam authores celebrarunt nomina nostra,
Mersos Lethæà pœne palude refers.
O mirum artificem, per quem tot ciuibus, urbi,
Artibus, ingenijs, uita, decusq; redit?

Aliud eiusdem.

Debeat ambigimus, plus ne urbs clarißime Pingon,
An tot scriptorum millia censa tibi.
Vrbi tu reddis ciues, & ciuibus urbem,
Tu doctis titulos, & monumenta uiris.

PANDVLPHVS SFONDRATVS PATRICIVS CREMONENSIS.

AVTHORIS NOMINE.

SAXA solo laceris membris euulsa profundo,
Furatura rogis nomina prisca uirum,
Parietibus nostris affixa, intusque forisque,
Quæ deceant ciues facta, modique docent.
Postquam autem scripsi totam radicitus urbem,
Vtilior saxis nostra papyrus erit.

εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Αὐγούστης τῶν ταυρινῶν. Φιλιβέρτου τοῦ Πιγγωνίου, Βάρονος τοῦ Κουσίακου. Κλαυδίου τοῦ γυιχάρδου σανραμβερτίου.

Ὄλβιος ὧπερ ἔδοκεν ἔπη δαφναῖος Ἀπόλλων
ᾄδειν καὶ μουσῶν ἄξιά θ' ἡγεμόνων.
Ὄλβιος ᾧ τε δίκαια θέμις, θεσμούς τε νοῆσαι,
ὥστε διακρίνειν οἷς παρὰ ἡγεμόσιν.
Ὄλβιος ἡδυεπεῖ δ' αὖ ὧ τε χαρίσατο κλείω
κλεινὰς συγγράψαι πρήξιας ἡγεμόνων.
Ἀλλὰ τρισόλβιος ᾧ γ' ἕκατος, θέμις, ἠδέ τε κλείω
Συνθεῖναι τελέως τὰ τρία ταῦτ' ἔπορεν.

AVDIT SEIG. BARON DE CVSI PAR CLAVDE GVICHARD.

SONET.

LE peintre industrieux touiours sous le pinceau
Ne tient des preux guerriers les superbes Trofées.
Touiours le fier combat des acrazés Tyfées,
Ou le protret d'vn Dieu n'anoblit son tableau:
Il donne quelque fois relache à son cerueau.
Et d'vne artiste mein, de couleurs de robées
A ouurages plus grands, entretient ses pensées,
Trassant ores vn champ, ores vn cler ruisseau.
Ainsi, emblant tes dois d'vn tableau plus parfet,
Où tu nous peins au vif les hauts fets de noz Princes,
Et leurs braues éplois es extranges prouinces,
Tu nous fés de Turin voir le premier protret.
Protret qui tes vertus cleres fet apparoitre,
Te baillant d'vn seul tret comm' Appelle à conoitre.

AD SERENISSIMVM PEDEMONTIVM PRINCIPEM, CAROLVM EMANVELEM A SABAVDIA,

EM. PHILIBERTI SAB. D. INVICT. FILIVM

CAROLVS EMANVEL à Pingon SS. Mauritij, & Lazari Miles.

S. D.

CVM libros inter liberos pater meus partiretur, (Amplissimè princeps,) hic mihi liber Augustæ Taurinorum obuenit, & meo quidem iure, quod in ea ciuitate natus, in ea educatus fuerim. Quod uerò hìc à te nomen in sacris undis sumpserim, & militari sacroq; cingulo sim ornatus, ac inter prætextatos tuos asseclas ab ineunte prima ætate admissus; hoc tibi primum munus consecrare debeo, idq; potius, uiuente parente, quàm hæreditatis tempore expectato. Non probaturus est fortasse pater, qui quod scribit cœlare consueuit, nullam satis unquam maturitatem scriptis contingere posse existimans, assidue quidpiam inducit, expungit, obliterat, nunquam extremam apponit manum, dum diem diei magistram, dum nonum annum expectari, cum Flacco, in ore semper habet. Quod si id probes, qui ingeniorum nostri seculi flos, & uertex exurgis; quidni non probaturus est pater? Immo uero institutum meum probabit, cùm à te probari sentiet, quod unum omnium maxime expetit, & ad alia ædenda opera, quæ iam dudum parturit inuitabitur. Astàm, Vercellas, Niciam, Augustam prætoriam, & suum natale Camberium meditatur, hocque sine fuco conciso genere dicendi, quo & mixta uarietas tædium leuamare, & prolata autoritas dubium summouere poterit. Cæterum maius opus & tuæ historiæ, & antiquitatis Allobrogum, & alterius argumenti,

gumenti,

gumenti, stilique est aliquando in lucem emissurus, Ego uero quandiu ab armis (quibus sum deuotus) feriari potero, hæc literarum paterna uestigia, ita sequi conabor, ut utroque tempore & tibi inseruiam, & Taurino patriæ meæ non inutilis fuisse ciuis uidear, Vale, uiue, uince Princeps fortunatißime.

Ex Augusta tua Taurinorum Kalen. Aug.

M D L X X V I I.

BEROLDVS PINGONIVS. PHILIB. FILIVS.

Ad Ciueis.

NVdius ornastis quòd tertius urbe parentem,
Vester ob id ciuis dicitur esse nouus.
Si uerò ciues uestros ab origine prima
Suscitat, inter eos qui nouus esse potest?

LVDOVICVS PINGONIVS. PHILIB. FILIVS.

Ad Lectorem.

POST incendia, post neces, ruinas,
Post casus uarios, motusque rerum,
Hanc nunc natam iterum esse ciuitatem,
Tantis culminibus Palatiorum
Quæ struxere recens pecuniosi,
Quis non dixerit? & stupore clamet,
Taurina speciosius quid urbe est?
Sed qui scripta leget mei parentis.
Taurina genitus licet sim in urbe.
Taurinum mihi dicet esse fratrem,
Communemque sibi meum parentem.

Ἰλέρμου βιανέτου εἰς Ταύρινον τετράστιχον.

Ἣ μεγάλοισι λάεσσι τετυγμένα τείχε, ἀείρεις
Ταύρινον, οἱ ἐχθροὶ, μὴ δολεροί σ᾽ ἕλοιεν
Ἡ δ᾽ ὀλίγων σελίδων σύμπηξις μήχεα φαύλων
Σοὶ, καὶ βασκάνων, κῆρά τε ἀπαμυνεῖ.

VIDIT
ET
APPROBAVIT.
FR. DIONISIVS
CISLAGVS
ORD. PRAEDIC.
INQVISITOR
GENERALIS
TAVR.

F. IO. AMBROSII
BARBAVARIAE.

MOEnibus inuictam EMANVEL, Pingonius inde
Æternam calamo te dabit esse suo.
Viue Philitbertis fœlix, AVGVSTA duobus.
Non poteras scribi, nobilius'ue regi.

PHILIBERTI PINGONII SABAVDI.

AVGVSTA TAVRINORVM.

ANNO Ante Romam conditam DCCCIX. ante CHRISTVM natum MDXXIX. circa Moſis & Pharaõnis tempora, regnauit Eridanus ſiue, Phaëthon, qui è Gręcia, vel (vt alij) ex Aegypto in Italiam colonias deduxit ad Lygures, inq; ripis Padi fluminis, ex eius repentino lapſu, ſuſcitatis flammis, erectus demortuo tumulus, flumini nomen Eridani datum, qui fluuiorum rex dictus, & loco condita ciuitas, caput gentis, quæ primum Eridana, ſiue Phaëtontia vocata. Sicuti mox a Genuino Phaëthontis filio, Genua fundata denominataq;. Denique quod non multo poſt Cecrops Diphyes dictus, primum immolare Taurum Ioui cœpit, ſeu quòd per ea tempora Iupiter Iõ Inachi filiæ miſtus eſt, quæ in Taurum verſa, ac ſub Iſidis nomine poſt mortem culta (ſub quibus inuolucris rerum cognitio priſcis latuit) Seu quòd Italia olim Apennina, et Taurina dicta, & quòd magna omnia Tauros nuncuparunt veteres, taurum pro religione imprimis hęc vrbs habere voluit, quæ ab Alpibus Italiæ primùm occurrit; acideò Taurina dicta Ciuitas, Tauriniq. Populi, ſub quibus Salaſsi. Atq. ità longè, ac latè eius protendebatur imperium, vt etiam Aquenſes Stateliorum Taurini cognominarentur, quaſi antiqua Lygurum ſtirpe. Alij altius a Lamiſone vno ex Noëmi nepotibus deducunt, qui tractum inter Padum & Ticinum occuparit, & à ſe Lamiſonem appellarit, quà voce gentis linguà Taurus ſignificabatur, vnde Taurini. Alij propinquius à Maſsilienſi Tauro inſigni, cuius gentis ſit Colonia Taurinum denominarunt; vel ab Eridano illic gemina cornua vultu Taurino reddente, ſic enim Taurorum ſpecie, (cornibus inquam) fluminum ſimulachra efformabantur.

Beros⁹ Chaldæus. Cato d' orig. Io. Annius. Euſebij chronicon. Plato in Timęo & Marſ. Ficin. in eũ. Euſtachius in Homer. Strab. libr. 4. Diodor⁹ Sic. lib. 6, c. 8. Polyb. lib. 2. Dionyſi⁹ Halicar. li. 1. Pauſanias libro 1. Plin. libr. 3. cap. 5. & 17. Verg. libr. 1. Georg. Bocati⁹ li. 7. gen. Deorũ. Paulus Peruſinus. Ingens marmor Iſidis. Feſtus Pompeius. Iaco. Philip. Bergomas. Leander Albertus. Raphael volater. lib. 4. Sabellicus. Gaud. Merula. Dominicus Machaneus. Cælius Rhodo. li. 7. & 33. Goffred⁹ ab Eccleſia Salutianus hiſtoricus. Steph. Grã. Verg. libr. 4. georg.

ANNO. . . . .

ANNO ante Romam conditam CCCLXXXIX. ante CHRISTI

Manethon. Metasthenes. Io. Annius. Diodorus Siculus lib. 6. c. 9. Bonauētura Castilio in Insubria

aduentum M CIX. circa Aeneæ Syluij Latinorum regis tempora, Tyrrheni siue alio nomine Thusci, quorum rex Pipinus, tum Nicius, atq; alij, hunc Alpium tractum, ac proinde Taurinos tenuerunt.

ANNO . .

Liuius lib. 5. & Beatus Renanus in eum

ANNO ab Vrbe condita CLXVII. ante CHRISTVM natum DCIX. Prisco Tarquinio regnante, Bellouęsus Celtarum princeps, ingentibus peditum, & equitum copijs, per Salios, Massilienses que transgrediens, & saltus Alpis Iuliæ, (quæ tandem sic a foro Iulij denominata) in Italiam migraturus, ad Taurinos descendit, in hacq; ciuitate primum consedit, Gallorum nomen plantauit, Thuscos acie non procul Ticinio flumine fudit, Mediolanum inde fundauit, aliasq; nobilissimas ciuitates.

Sabellic⁹ lib. 5. de vetus Aqui. de hoc Taurino intelligit.

ANNO. . . .

Polib. lib. 2.

ANNO ab Vrb. cond. DXXI. ante CHRISTVM natum CCXXXIII. Congolitanus, & Aneroëstus Allobrogum reges, qui trans Alpes ad Rhodanum habitabant, Taurinis imperarunt, & cum Gessatis Romanos superarunt apud Tholamonem Thusciæ vrbem, Taurinis a fronte constitutis, aduersus C. Atilium, qui temerè, & audacter dimicans occiditur, caputq; eius ad ipsos reges defertur, licet postmodum illis infęlicius successerit.

ANNO. . . .

Polybius lib. 3.

ANNO ab Vrb. cond. DXXV. ante CHRISTVM natum CCXXIX. Taurinenses aduersus Insubres diutinum bellum mouerant, neque satis credere fidei Carthaginensium videbantur, qui in amicitiam & societatem ipsos Taurinenses prouocare tentabant.

ANNO. . .

Polybius eod. Liuius li. 12. Glareanus in eum. Plin. lib. 12. Strabo li. 4. in fin. Plutarchus in Vit.

ANNO ab Vrbę condita DXXXV. ante CHRISTVM natum CCXIX. secundo bello Punico, Annibal postq; Brancum Allobrogum regem cum altero fratre de regno dissidentem conciliauit, superatis Alpibus, & rupe aceto aperta, Taurinum validissimam ciuitatem, quia

volentis

volentis in amicitiam non venerat, obsistentem obsedit, tandemq; oculo prius in ea expeditione, in Alpium traiectu amisso, nō sine clade maxima expugnauit. Ipse enim Annibal, suo ore confessus est, triginta sex millia hominum, ingentemq; numerum equorum, & aliorum iumentorum amisisse in Taurinos.

Am. Marcellinus lib. 15. Silius Italicus lib. 3. Paul. Orosi⁹ lib. 4. cap. 14. Paul. Diaconus lib. 3. Blondus de Longob. Leander Albertus.

ANNO. . . .

ANNO ab vrbe condita DCXXXVI. ante CHRISTVM natum CI. Marcus Aemilius Scaurus, cum magna intra Padum pars paludibus obtineretur, per quas Annibal magnis difficultatibus olim iter fecit in Thusciam, deductis ex Pado fossis, in Parmensium vsq; agrum, paludes Taurinensibus, alijsq; riparijs vrbibus exsiccauit, Hinc salubriorem oram, feraciores campos, & commodiores nauigationes reddidit. Et alia publica opera pręclara construxit.

Strabo li. v.

ANNO. . . .

ANNO ab vrbe condita DCXCV. ante CHRISTVM natum LII. Galliæ Cisalpinæ imperium Iulio Cęsari decretum est, cum Illyrico, ac proinde Taurinos obtinuit.

Dion. Cassi⁹ lib. 38. Plutarchus in vita Paul. Diac. lib. 6.

ANNO. . . .

ANNO ab vrbe condita DCCV. ante CHRISTVM natum XLII. Iulius Cęsar post initam dictaturam Taurinis, quasi de se benemeritis ciuitatis ius dedit, ac post inde Romani ciues dicti, & colonia Iulij vocitata, numismatibus in eius rei memoriam cusis, quæ Taurini inuenta sunt.

Dion. Cassi⁹ lib. 41. Cælius secundus. Seb. Musterus correct⁹. Marmorum inscriptiones. Amphiteatri reliquiæ.

Numismata argentea.

ANNO. . . .

ANNO ab vrbe condita DCCXI. ante CHRISTVM natum XXXVI. Triumuiratu Augusti Cęsaris, Antonij, & Lepidi, Gallia hæc

Dion. lib. 46. in fine.

Cisalpina inter cæteras, atq; ita Taurini populi Antonio obuenerunt, qui iam nomen togatę Gallię acceperant, quòd reliquis viderentur pacatiores, quòdq; vrbanum Romanorum vestitum vsurpassent.

ANNO. . . . .

ANNO ab vrbe condita DCCXIII. ante CHRISTVM natũ XXXIIII. orto inter Antonium, Fuluiamq; coniugem cum Cęsare dissidio, Cęsar Gallię Togatę, ideoq; Taurinorũ gazis etiam ex rebus sacris conflatis, exhaustos eos reliquit, ne eius regionis tuendę causa exercitus ali possent, cumq; Antonius adesse vellet, itinere prohibitus, apud Perusiam à Cæsare oppugnatur. Perque ea secula ipsi Cæsari S. P. Q. R. trophęa, & arcum triumphalem erexit. Quòd eius ductu, auspicijsq; gentes Alpinæ omnes, quæ à Mari supero ad inferum pertinebant, sub imperium populi Romani essent redactæ: Non adiectæ Cottianæ ciuitates XII. quæ non fuerunt hostiles.

Messala Coruinus in ora. ad August. Plin. lib. 3. c. 20. Ex inscriptione arc⁹ Secusini, & alijs marmorum inscriptionibus.

ANNO. . . . .

ANNO ab vrbe condita DCCXL. ante CHRISTI natiuitatem XI. Cæsar *Octauius post Augusti cognomen assumptum*, Augustaliaque instituta, hanc ciuitaté, inter cæteras Augustæ titulo insigniuit, quæ tũc ex XII. benèmeritis ciuitatibus Cottij Allobrogum regis, Romanorumq; & Augusti recens facti amici, vna erat & potissima. *Nisi dixeris* Augustam etiam *dictam quasi potiorem, & metropolim, vt* aliarum prouinciarum Augustæ dicebantur.

Dion. lib. 31. & 54. Plin. lib. 3. c. 17. Marmorũ inscriptiones. Hubertus Gotsius in Augusto. Marcellinus lib. 15.

varia numismata.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI XVII. Tiberius Cęsar in Taurinæ ciuitatis memoriam, & Cottij amicitiam, numisma æneum tauro præpingui

insigni-

insignitum cudi iussit, quod in ea ciuitate inter fodiendum repertum est.

Ex numisma te, hac forma.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI XLVI. Claudius Imperator à Iulio Cæsare quartus, M. Iulium Cottium, Cottij filium regem salutauit, paternumq; *principatum*, quem ad Alpes sui nominis, & per Taurinos possidebat adauxit.

Dion. li. 60.

AMNO. . . . .

ANNO a CHRISTO nato L. Barnabas Christi discipulus, Mediolanum, & has cisalpinas regiones, ac proinde Taurinum, occidentemq; versus peragrauit, *atque ita* eum primum religionis doctorem, & Episcopum nactæ sunt. *Postmodum ab Apostolis Cyprum missus*, illic siue (vt alij vocant) Salamine dies clausit.

Nicephorus Calistus li. 2. c. 19. Carol. Sigō. lib. 1. de regno Ital.

ANNO. . . . . . .

ANNO CHRISTI LXVI. Nerone Imperatore, Taurini populi, ipsaq; ciuitas adhuc erat sub agro Ideomij, & Cottij regum Allobrogum, sub quibus etiam Pollentia, Albæ Pompeiæ proxima. Et alia ex parte ad Alpes Cottij nominis vrbs Cottia, vulgo Coatia dicta, Gauio proxima, nunc pagus humilis, quà Alpium etiam transitio.

Strabo li. 4. Suetonius in Tiberio. Phil. Beroal. in Suet.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI LXVII. defuncto Cottio Allobrogum rege, eius regnum Nero in prouinciæ formam redegit, & cum tandem

Strab. lib. 4. Eusebius Cęsar. in chron.

duas

duas tantum prouincias fecisset, vnam pontum Polemoniacum, alteram Cottiarum alpium esse voluit, quarum Taurinum caput.

ANNO.

Cornelius Tacitus lib. 18.

ANNO CHRISTI LXXI. Vitellio Imperatore inter discordias Batauorum, Romanarumq; legionum, postquam prælium atrox inter eos in ea ciuitate exarsit, pars etiam eius ciuitatis, & coloniæ ignibus ambusta.

Cornelius Tacitus lib. 17.

ANNO eodem Iunius Blæsus Lugdunensis Galliæ rector, cum Italica legione, & ala Taurina Lugdunum tendebat. Vt hinc pateat eductas militares alas Taurino, tanquam potentissimis, velocissimisque populis, qui circum legionum totius Italiæ latera, alarum instar locarentur.

ANNO.

ANNO CHRISTI LXXIIII. Vespesianus Cæsar in huius etiam ciuitatis dignam memoriam numisma argenteum cudi iussit.

Ex numisma te hac forma.

ANNO.

ANNO CHRISTI XC. Domitianus etiam Taurinam imaginem numismati æreo insculpsit.

Ex numisma te.

ANNO.

Anno CHRISTI clxxxiii. Commodus Imperator numisma quoque hoc Taurini inuentum, in ciuitatis memoriam, deducta colonia cusit.

Ex numisma te æreo.

Anno. . . . .

Anno CHRISTI ccxci. Iulianus Imperator postquam Constantino, qui apud Mopsucrenem, iuxta Tauri montis radices interierat successit, Taurini in æstiuis agens, taurum immolauit, plerosque premijs, & illecebris, quasi machinis à vera pietate auertit, numismata, & monetas hac in ciuitate sub tauri simulacro in memoriam reliquit.

Ioan. Bapt. Egnatius in Cæsaribus.

Ex æneo numismate eius secul, hac forma.

Anno. . . . . .

Anno CHRISTI cccvi. xiii. Kal. Februarias Maximiano Cæsare sęuiente, decima persecutione Christiana à Nerone, cum clarissimi milites, ex Thebæa legione Agauni Allobrogum, Sedunorumve mactata, Solutor, Aduentor, & Octauius euasissent, Taurinumq; permultis Christianis refertissimum confugissent, postremi duo à lictoribus intercepti martyrium subierunt, Primus verò Eporediæ vbi confugerat, cecidit & martyr, translatus Taurinum à Iuliana matrona. hęc Vitribus tumulum, & ædiculam posuit, quam postmodum Diuus Victor Taurinensis Antistes ædificijs, & censibus annuis adauxit. Et ad hæc vsque tempora, Diuorum illa pia celebratur memoria.

Diuus Maximus in Homelijs. Ex veteri manuscripto codice Ecclesię Taurinensis. Ex historia Maximiani notarij eius temp.

Anno. . . . . . .

Gandentius Merula.
Ex panegyri cis Latini Pacati qui per ea tempora.

ANNO CHRISTI CCCXVIII. Constantinus Imperator in Maxentium bella mouens, qui Taurinos inter cęteras prouincias occuparat, eo tandem superato hanc etiam ciuitatem expugnauit, & ferè euertit.

ANNO. . . . .

Eusebius in chronico.

ANNO CHRISTI CCCXXI. pax Christianis à Constantino redditur, hinc Taurinensibus liberiora pietatis exercitia.

ANNO. . . . .

Diuus Hieronymus in supplem.
Paulus Dia. lib. II.
Ex marmorum eo loci inuentorũ coniectura.

ANNO CHRISTI CCCXXXV. *Edicto Constantini Idolorum fana his qui Christo sacra facerent addicuntur. Hinc Taurinenses* commutatis Idolorum nominibus, Christo, & eius *sanctis* templa dicarunt. Hinc fanum Isidis Diuo Solutori : fanum Dianæ, Diuo Siluestri sacratur, sicque de cęteris, de quibus non ita constat.

ANNO. . . . .

Ammian. Marcell. lib. 15.

ANNO CHRISTI CCCLV. *mense Decembri*, Iulianus Imperator in vxorem ducta Helena, Cōstātini magni filia, Lumello Taurinos rectis itineribus cum vxore peruenit, istic aliquandiu commorato, de Agrippina Colonia apud Germanias expugnata, & deleta *tristis* adfertur Cęsari nuncius, inde in Gallias *profectus est*.

ANNO. . . . .

Tomo primo conciliorum.
Onuphrius reponit sub anno 395.
Ex notis cuiusdam vetustissimi codicis Bibliæ templi Diui Petri Geneuæ.

ANNO CHRISTI CCCLXXXIX. X. Kal. Octobris, sedente Syricio Pontifice Maximo, eoque præsente, & Ambrosio, *tum* Proculo Episcopis Mediolanensibus, alijsque quàm pluribus viris pijs, peritissimisque ad postulationem prouinciarum Gallię, celebratum concilium Taurini, quo inter cętera, Geneuensis Ecclesia antiquissima, populorum furoribus paulo ante oppressa in integrum restituta est, *sedati* populi, designato proprio Episcopo. Idem nunc vtinam *eueniat*.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI CCCXCV. circa Honorij, & Arcadij tempora, Sarmatæ huic prouinciæ, ac longe lateque dominabantur, & vt per Gallias, vniuersámque Italiam, sic Taurini præfectum Sarmatarum constituerunt. Ex libro Notitiæ oriẽtis, & occidẽtis.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI CCCCX. Paschali die festo, Stilico deuictis Gotthis in Agro Polentino, multas etiam strages Taurinis inflixit, vrbs expugnata, eius amplitudo comminuta, denuo instaurata, minore tamen quàm prius esset ambitu, & quadrata forma. At Gotthi Romam capiunt, & deuastant. Paul. Diac. lib. 13. Paul. Orosi⁹ li. 7. cap. 37. Aur. Prudẽ. Io. Magnus lib. 17. ca. 9. Iordanes rerum Getic. Gaud. Mer. Celi⁹ secũd. Ex fundamẽtis mœn. et saxorũ iscrip.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI CCCCXL. sub Leone Pontifice Maximo, & Valentiniano Imperatore, Taurini floruit Diuus Maximus ciuitatis Episcopus, qui de sacris rebus homilias, mirandaque scripsit volumina, & cum Eutyches hæresim suam spargere cœpisset, validissime occurrit. Diu⁹ Ciprianus in epist. Philip. Bergomas. Vicẽ. li. 19. c. 5 Leand. Albe. Ioach. Vad. in Epitome. Cõr. Lycost. in theatro.

AMNO. . . .

ANNO CHRISTI CCCCLIII. Attila Hunnorum rex, flagellum Dei cognominatus, post direptam Aquileiam. Mediolanum, Ticinum, & alias Italiæ ciuitates, Taurini etiam multas vastitates edidit. Procopius lib. 3. de bel. Vandal. Matt. Palm. in supplem.

ANNO. . . . . .

ANNO CHRISTI CCCCLXXV. Odoacer cum fortissima Herulorum multitudine Italiam ingressus, victoque ad Ticinium Oroëste patricio, Augustuloque deposito, Italià potitur, Taurinosq; occupat. Paulus Dia. lib. 16. in supplem. Trogi.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI CCCCLXXX. Gundebaldus Burgundionum rex Gundiochi filius, inter Odoacris, & Theodorici soceri Got- Paulus Diaconus li. 16.

thorum regis dissidia cum ingenti exercitu Alpibus superatis, Subalpinos Taurinamque ciuitatem depredatus est.

Paradinus lib. de antiquo statu Burg. Ex marmoreo sepulchro ad Diuũ Andreã.

ANNO.

ANNO CHRISTI CCCCLXXXV. Theodoricus Gotthorum rex occiso Odoacre, Italiæ regno occupato, Taurinis dominatur.

Paul. Diaconus lib. 16. Mat. Palmerius in supplemento.

ANNO.

ANNO CHRISTI DXXXIX. Vittiges Gotthorum rex, inter cæteras Italiæ prouincias Cismontanam hanc, ac proinde Taurinum diu occupauit, pacisque conditionibus à Iustiniano Cæsaræ oblatis, ea sola contentus fuerat, nisi Bellisarius technis præuenisset, captiuumque Constantinopolim duxisset.

Procopius lib. de bello Gottico, & lib. 2. de bello Persico. Leonardus Aret. li. 2. de bello Italico. Palmerius.

ANNO.

ANNO CHRISTI DXLIII. post Vittigem, subalpinis Taurinisque imperat Ildebaldus, qui eo anno perimitur.

Paul. Diac. Palmerius.

ANNO CHRISTI DXLIIII. Errarius rex Gotthorum sufficitur. Qui mox occiditur. Tum Gotthi Totilam regem creant, qui & Taurinis dominatur, perque totam grassatur Italiam, tandem à Narsete proflgatus.

Idem.

ANNO.

ANNO CHRISTI DLII. Theobaldus Theodeberti Mentensium regis filius, in Italiam penetrauit, & vsus Bucellino, Amingo Lutherioque tribunis, ad primum motum tantum trepidationis incussit, vt Taurinam ciuitatem effusam occuparit, Astam denique, Vraia Gottorum duce in fugam verso.

Olaus Mag. lib. 5. Paradinus de antiquo stato Burgũdiæ.

ANNO.

ANNO CHRISTI DLVII. Sisualdus Brentorum rex, ex Herulorum

Diacouus lib. 17.

lorum ſtirpe, quos Odoacer aduexerat, Taurinis adhuc imperitans, à Theia Totilæ ſucceſſore, de regno etiam contendente in anguſtias redactus, eam ciuitatem interceptam inter cæteras totam expilauit. Gotthi tandem à Narſete ſuperati quietiorem eam reliquerant. niſi Narſes meritò indignatus Longobardorũ gentem è Pannonia aduocaſſet. Blondus lib. 7.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI DLXVIII. Alboïnus Longobardorum rex Italiam ingreſſus Taurinos occupauit. Diac. Anaſtaſius. Onuphrius Panui.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI DLXXIII. Clephis ſecundus Longobardorum rex Papiæ occiditur. dumq; interregnum per decem annos fit, Taurini Dux Agilulphus efficitur, ac triginta ſex Duces per Italiam conſtituuntur. Diaconus. Anaſtaſius. Onuphrius.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI DLXXV. tres Longobardorum Duces Amo, Zaban, & Rhodanus Italia egreſsi, duo quidem primi per Iuniperum montem, (ſic hodie dictum) tertius per Ciniſium Allobroges primum, tum Gallias deprædati ſunt, & ne quidem templis, & ſacris locis pepercerunt. Tunc Noualicienſe monaſterium euerſum, Arnulphus vir ſanctus mactatus, Monachi qui euadere potuerunt, in Taurinam ciuitatem confugerunt abbate Boniſo, qui quintus fuit à diuo Benedicto ordinis authore. Ex notis Noualiciç abbatiæ. Gregorius Turonenſis.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI DLXXXIX. Flauius Agilulphus Longobardorum rex Calendis Nouembris, in Lumello oppido proclamatur, quòd à Theolinda Garibaldi Baïoarum regis filia, & Atharis Longobardi regis vidua in virum electus fuerit, cumque apud Taurinos, tunc in ſtatiuis eſſent, regiam in ea ciuitate ſtabilierunt. Hunc ex Arriano catholicum Regina pia reddidit, vniuerſamque prouinciam pernitioſà expurgauit hæreſi. Diaconus. Anaſtaſius. Onuphr. Volterranus lib. 7. Nauclerus Gen. 24. Gaud. Merula. Car. Sigonius lib. 1. rerum Ital.

Nauclerus. Gen. 20.

Eo anno Agilulphus captiuos, quos Childebertus rex Francorum ex Tridentinis abduxerat, anno rependit, & missis ad Childebertum Agnello Episcopo Taurinensi, & Ennio duce Tridentino pacem ab eo obtinuit.

Anno. . .

Diaconus. Sigonius eodem.

Anno CHRISTI DCII. autoribus Agilulpho, & Theodelinga regibus, Diui Io. Baptistæ templum Taurini, vt alijs in Longobardicis ciuitatibus erigitur, eumque Diuum pro tutelari, & patrono inuocare cœpit ea gens.

Anno. . . . .

Iidem.

Anno CHRISTI DCIIII. Flauius Adaualdus Agilulphi fil. cum Theodelinga matre rex, Longobardorum Taurinum pro regia habent.

Anno. . . .

Iidem.

Anno CHRISTI DCLI. Gundimberga Agilulphi filia, nupta Rodoaldo Longobardorum regi, Taurini etiam vitam agit.

Anno. . .

Iidem. Sig. lib. 2.

Anno CHRISTI DCLVI. Aribertus Longobardorum rex Taurinis quoq; imperat.

Anno. . . . .

Iidem.

Anno CHRISTI DCLXI. Pertharitus, & Gundebertus Ariberti filij patri succedunt, Taurinis imperant, Duce tamen Garibaldo ciuitati constituto.

Iidem.

Eo anno Gundebertus de regno cum fratre contendit, Taurinorum Ducem Garibaldum ad Grimoaldum Beneuentanum Ducem petitum auxilium mittit, cumque in Gundeberti necem Taurinas aliquantum indignatus, & grandiori fratri affectus operam dedisset, ab amico cæsi regis in paschate Garibaldus Taurini interfectus est, cui

Ragum-

Ragumbertus Gundeberti regis filius Dux Taurini ſuccedit. Perthavitus verò à Gromaldo expulſus Taurini excipitur, inde in Gallias ad auxilia, à Francorum Rege comparanda tutò tranſijt. Vincentius lib. 20. c. 99. paulo aliter.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCIIII. Ragumbertus ex Duce Taurinate Longobardorum Rex ſalutatur, Luithberto exacto. Iidem.

PER EOS ANNOS Hermundus Ruuereus patricius Taurinenſis floruit, quem & proregem Ragumbertus rex conſtituit. Hic quercum pro inſignibus geſtabat, quæ ad hæc vſq; tempora gentilitij nepotes Ruuereorum Taurini retinent. A quibus Pontifices Maximi duo, plerique Antiſtites, Cardinales octo, Vrbini, & Soræ Duces, vrbis Romæ præfecti, olim Collegij, & Ciriaci, nunc Vicinoui, Riualbę, Cinzani domini, Municipiorumque aliorum in Latio, & Lyguribus reguli ciuitatis, & patriæ ornamenta. Paulus Diaconus in hiſt. Lõgobard. Gaud. Merula. Ex notis vetuſtiſsimis, & archiuis ciuitatis. Ex ſcriptis Iulij Cęſaris Scaligeri Ve. Ex cõmentarij v trium ſtatutum patriæ Pedem. Onuphrius in Xiſto. 4.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCV. Arupertus filius Ragumberti Taurinatis in regnum ſuccedit. Is Luiperto Regi, (quem regno pater expulerat) ſeditionem redintegrauit, & hoſtis declaratus, cum Aſprando, Rhotarioque auxiliaribus apud Papiam ſummo prælio decertauit: victor Rhotarium captum in exilium apud Taurinos egit. Paulus Dia. Sigon. eod.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCLIII. Pipinus Francorum rex, ſimul & Stephanus Pontifex Max. poſtquam Maurianę aliquantum reſediſſent, cum exercitu ſupetatis Alpibus Taurinum ingrediuntur, Aſtulphum Longobardorum Regem Francus fugat, Papiæ obſidet, & ad pacis iuſtas conditiones adigit: In Gallias victor remeat. Palmer. Annales Nic. Gill. Sig. lib. 3.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCLV. iterum Pipinus rex Alpes ſuperat, Taurinum ingreditur, Aſtulphumque domat, qui mox interijt. Gilles.

ANNO.

ANNO

Ex notis eius seculi Cœnobij Noualesiani.

ANNO CHRISTI DCCLVI. Abbo Patricius Romanus natione Gallus, Felicis, & Rusticæ filius, Marronis, & Dodinæ nepos, cis transq; alpes potentissimus, Noualesianum cœnobiũ in situ iacens, & iamdiu incultum, nouis ædificijs restituit, Valchino Archiepiscopo Ebrodunensi patruo curante, & Godonem abbatem instituit, quem Abbo alter sequutus, tum Ioseph, inde Guillelmus, mox Giraldus, deniq; Asenarius, & alij. Atque pinguibus prouentibus per vallem Secusiam, & ad agrum vsq; Taurinensem locus adauctus est.

ANNO.

Iidem. Io. Cuspinianus. Eginardus. Caroli scriba. Donatus Acciaolus in vita. Ex notis Noualesiensis cœnobij. Vincentius li. 20. c. 55. & li 24. ca. 169. Nauclerus gen. 26. Paulus Aemilius lib. 2. Albertus Crantius li. 2. Sax. c. 1. & in Dania. Platina in Adriano p Leodio, Lugdunum ait.

ANNO CHRISTI DCCLXXIIII. Carolus Magnus Pipini filius, precibus Hadriani Pontificis euocatus, Geneuæ Allobrogum aliquandiu de bello deliberat, mox Italiam magnis ingreditur copijs: per Montem Iouis, perque Cinitium diuisis, vt Desiderium Ecclesiæ hostem comprimeret. Ille collectum exercitum, Augustam prętoriam & Taurinum contendere iubet, Dum Cinitio transit, & Noualesiano cœnobio aliquandiu residet, ab Asenario abbate exceptus est. Murum erigi quamprimum è contra Desiderius in valle Secusina iubet à monte Prociano ad Caprium, quo inclusus Carolus, per montis compendia, & crepidines, arte cuiusdam circulatoris in Gauium pagum descendit, & à tergo Desiderium adoritur, qui elapsus est. At vero Taurinum Francus ingreditur, illicq; aliquot diebus refecto milite hostem ex agro Vercellensi fugat, Papiam vsque persequitur, obsidet, expugnat. Mense Maio victũ, vinctumq; exilio mulctat perpetuo, Leodium Eburonum relegatur. Hic Longobardici regni finis in Italia, postquam per ducentum, & sex annos ipsa sat nimium Barbarorum iugum serua subierat.

Ex eisdē notis Noualesiæ.

Io. Feron. in catalogo Conestabilium Franciæ.

EO ANNO Idem Carolus Magnus de Longobardicis oris triumphans, cum in Gallias rediens, illis prospicere vellet, earum administrationem, & curam proceribus aliquot Franci generis (quibus imprimis confidebat) detulit. Abboni iam illic authoritatem nacto, Secusiæ tractus ad Taurinos vsque datus. à cuius Sobole Secusini tandem marchiones, quasi Italicę portæ custodes. Protadus Gamachiæ stirpis in Gallia clarissimę, Salutiarum marchio effectus, à quo & Marchionum posteritas, eiusdem stemmatis, partiti, inquã scuti cerulei, argenteique.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCLXXX. cum etiam Mamfredus quidam ex Castellæ principibus oriundus, gygantea statura, (vt cuius pes cubitalis esset) Carolum magnum in ea expeditione sequutus fuisset, & filios duos haberet, Frodinum, & Theudaldum: illum Asenario abbati sacris instituendum dedit, qui tandem, & ipse abbas sanctitate insignis extitit, hunc ducta Honoria tertia Abbonis patricij filia, Secusiæ reliquit, & Secusinus dictus. Stemma vero turritum (quod ex Castellanis occiduis prodijsset) retinuit. — Ex eodem notis. — Ex testamento Abbonis inferius.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCLXXXIX. idem Abbo patricius capulo proximus, quod & filium Riculfum amisisset, absoluto Noualeciano templo, & ędificijs, accrescente piorum virorum cœtu, testamentum condidit, quo maiore patrimonij portione monasterium hæredem instituit. *Eorum quæ in valle Maurigenię* (nunc Mauriana dicta) & Grationopolitana, Matacense, Ebrodunense, Arelatense, Tolonense, & alijs aliquot regionibus Gallicis possidebat, & quorundam etiam in Italia. Cætera Vapponicēsis, Sigistertij, Regēsis agri, dat Virgilię filiæ. Secundæ non meminit. Tertię vero Honoriæ, quæ apud Secusinos, & Taurinenses erant reliquit, & quæ prius Riculfo filio iam olim donarat. — Ex testamento dato anno regi Caroli xxj. tertio nonas Maias p Lidybertum clericum scripto.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCXCV. Theudalto defuncto, Dodus filius succedit, à Carolo magno Marchio confirmatus, qui Taurinenses etiam regit. — Ex notis Noualesij, & Secusius.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCC. Carolus Magnus Romanorum Imperator Romæ inauguratur, & apud Taurinos rediens aliquandiu resedit. — Sig. lib. 4.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCCXV. Ludouicus Imperator. — Idem.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCCXXIII. Lotharius, item Imperator. — Idem.

ANNO

Idem Sig. lib. 4. Ex scriptis ipsius Claudij Taurinēsis. Verba met Claudij.

ANNO CHRISTI DCCCXXXV. Sarraceni infestis incursionibus adeo Italiæ littora lacerarunt, vt etiam Episcopi ire ad ea defendenda compulsi fuerint, interq; cæteros Claudius Taurinensis Episcopus ineunte vere ad eos summouendos cum instructa Taurinensium acie accurrit, neque magis calamo, quàm gladio studuit.

ANNO. . . . .

Ex notis Noualesij.

ANNO CHRISTI DCCCXXXIX. Herigarius Dodonis marchionis, & Dodæ filius patri Secusiæ, & Taurinis succedit. Venesium cum locis montanis Cœnobio Noualiensi confert.

ANNO. . . . . . .

Sig. lib. 5.

ANNO CHRISTI DCCCXLIX. Ludouicus Pius Lotharij filius Italis imperat cui Taurinates paruere.

ANNO. .

Ex tabulario Eeccl. Taur.

ANNO CHRISTI DCCCLXXIII. sedit Taurini Claudius 2. Episcopus.

ANNO.. . . . .

Giles in Annal. Ex inscriptione, & tabula in Aede Nantuaci. Variat Paul Aemilius. Ex eisdē notis Noualiēsibus.

ANNO CHRISTI DCCCLXXV. Carolus Caluus ad imperium electus, qui Italia rediens, & vxore, (quæ Maurianæ erat) secum adducta, apud Brionam arcem iuxta Nautuacum Sabaudiæ dies clausit.

EO ANNO defuncto Herigario Marchione Dodonis filio, successit Mamfredus, quem ex Lea vxore suscepit. Hic etiam comes Palatij dictus, multa prędia Noualiensibus, Abbate Heirardo contulit, & Taurinensia templa restaurauit.

ANNO. . . . .

Iidem.

ANNO CHRISTI DCCCLXXVIII. successit Ludouicus Balbus Imperator.

ANNO. . . . . . .

Iidem.

ANNO CHRISTI DCCCLXXXI. insequitur Carolus Crassus Imperator.

ANNO.

ANNO CHRISTI DCCCXXXVIII. extincto Francorum in Italia Imperio, Berengarius Italus Italis imperat, Moxque Vido Berengarium expellit, qui inde ab Othone Saxoniæ Duce restituitur, ac Vidone mortuo cum Lamberto eius filio decertat. Iidem.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI DCCCXCV. defunctus Mamfredus Marchio successorem Annonem filium habuit, qui Taurinis quoque dominatus est. Ex notis Secusinis, & Taurinensibus.

AMNO. . . .

ANNO CHRISTI CMI. Ludouicus Anulphi Cęsaris filius Italiam in Berengarium ingreditur, rerumq; potitur, inde à Berengario receptum regnum, capto, & excęcato Ludouico. Iidem.

ANNO eodem defuncto Claudio secundo Episcopo Taurinensi succedit Vullielmus vir doctissimus, qui gesta diui Solutoris, & aliquot Thæbeorum martyrum conscripsit, ossa diui Secundi eius sacrę legionis strenui militis Taurinũ trãstulit, ĩ tẽplo diui Ioãnis reposita. Ex notis Noualiciæ.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI CMVI. grassantibus Sarracenis, qui fraxineto egressi fuerant, Dommontius abbas Noualiciensis cœnobio egressus, vt alij quotquot, qui in agris minus tuti videbantur, Taurinum cum sarcinis ingentibus auffugiunt, octo plaustra onusta è Noualecio mittuntur, sex mille sex centum & sexaginta sex libri illius bibliothecę numerantur, signa, statuæ aureæ, argenteæ, & Diuorum reliquię innumeræ. In templo diui Andreę, & Clementis cœnobitæ illi excepti sunt, quod templum è regione Arcis portæ Secusinæ situm erat. monasterium vero Noualiciense ab impijs hostibus combustum, necati qui illic remanserant. Ex eisdem notis.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI CMX. cum Ardoinus Ardij siue Dodi filius

Ex eisdem notis.

Taurinum expulso Annone occupasset, & aliquot Sarracenos milites bello captos in ciuitate retineret, hi intempestà nocte monasteriũ diui Andreæ ponè castrum combusserunt, vix euaserunt monachi: Bibliotheca vero fere tota flammis consumpta: Quingentos tamen libros Riculphus prępositus Ecclesiæ Taurinensis paulo ante retraxerat.

Anno. . . . .

Iidem. Onuphrius. Sig. lib. 6.

Anno CHRISTI cmxxii. mense Ianuario Rodolphus Conradi filius rex Burgundiæ, Italię etiam proclamatur in Berengarium. Denique Taurinorum supremo potitur imperio.

Anno. . . .

Idem.

Anno CHRISTI cmxxiiii. obijt Domuntius abbas, cui Belegrimus successit, & ab Annone ciuitati restituto, donatur alio templo diuo etiam Andreæ sacro ad ciuitatis mœnia, & portam Comitalem. Ardoinus propulsatus apud Secusiam, & Noualitium, Rogeriusque frater palantes feruntur.

Anno. . . .

Idem.

Anno CHRISTI cmxxvi. Hugo Arelatensium Comes, Lotharij comitis Prouincię filius, fugato Rodolpho, Italiæ regnum arripit, Taurinum adipiscitur.

Anno. . . .

Ex notis Noualicien.

Anno CHRISTI cmxxviii. post Vullielmum Episcopum, succedit Riculphus, qui antea prępositus eius Ecclesiæ.

Anno. . . .

Iidem.

Anno CHRISTI cmxxxii. Lotharius Hugonis filius ad regnum illud à patre adsciscitur.

Anno. . . .

Anno CHRISTI cml. Berengarius Adelberti filius, Ansca-

rij Marchionum Eporediæ nepos, Lothario, & Hugone deturbatis in Italia regnat, vna cum Adelberto filio, & Taurinis potiuntur.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI CMLXII. Otho Henrici Aucupis Saxonis Cæsaris filius Italię rex, ac Imperator Romę inauguratur. Tuncq; primum Eporædicis Marchionibus expulsis, Saxones Germaniq; harum orarũ potentes extitere: Et ab hoc Cæsare recta linea nostri Sabaudię Duces prodijsse videbuntur, vt maternũ genus à Secusinis heroib' traxerunt. Is primũ hac in ciuitate inter cęteras Italię, eã reipublicę rationẽ instituit, vt tribus administraretur consilijs, quæ speciale, generale, & credentię consilia dixere. Conseruatorem vero priuilegiorum, siue Capitaneum, (vt aiunt) Taurinenses habuere eum Annonem Secusię Marchionem. Idq; factum rationibus quibus diximus, quod iam satis ex Caroli magni placitis præesset, siue quod is ciuis Taurinensis, & senior potentiorque, siue quod prouinciæ alpium Cottiarum dominaretur. Cui paulo post successit Hieronymus filius, qui & Magnifredus vocabatur. Iidem. Io. Cuspinianus. Sig. lib. 7. Ex diplomatibus Secusinis & Ecclesiæ Taurin.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI CMLXVI. mortuo Riculpho Episcopo, vocatur Annuco vigilantissimus. Ex notis Ecclesię.

EO ANNO *Hugo Marinus Aluernus vir primę nobilitatis Montis* Buceri regulus, cum Ysengarda coniuge Roma redeuntes (quam pietatis causa petierant) magno sumptu, magnis effusis thesauris templum *diuo Michaeli ad montem Caprasium* extruxerũt, Annucone Episcopo permittente, immunitatemq; cõcedente, cui primum Abbatem Aduertũ constituerũt Ioanne XIIII. Romę sedente, & confirmante. Quod templum aliquot post annis, Siluestro secundo iubente ædificijs exornauit Ioannes ex Archiepiscopo Rauennate Heremita factus. Sed paratis tignis & maceria, miraculo insigni, translata omnia in alteram montis partem, vbi olim Pyrghiriana ciuitas, ab Alpibus duodecim millibus distans, idq; columbę ministerio factũ veteres ferunt, & in somnis monuisse Angelum, vt eo loci ædificaret, quod Ioannes fecit, Annuconem Episcopum monuit, qui Auillianam accedens ad templi consecrationem, trabem flammeam vidit superfulgere, columbamq; quasi è cœlo missam sæpius circumambire. Locus consecratus miraculis diu claruit, & ab Arduino rege nouissimis suis diebus, tum à Sabaudis principibus oppidis auctus, ornatus, ditatusq;. Ex tabulis fundationis eius templi. Ex attestationibus Annuconis Episc. Ex tabulario abbatię Secusinę & Taurinensi.

ANNO CHRISTI CMLXVII. Hieronymus Magnifredus Annonis filius patri apud Secusinos succedit, & Taurinos moderatur.

Ex eisdem.

Anno CHRISTI CMLXXIII. Otho secundus, Othonis primi filius Imperator Romanorum, post mortẽ patris Italiæ pręest.

Anno.

Ex eisdem.

Anno CHRISTI CMLXXXIII. succesit Otho Tertius secundi filius, Romæ Imperator, qui in Italiam tertio traiecit, rerumq; late potius est.

Anno.

Ex notis Noualiciæ.

Anno CHRISTI CMLXXXVI. mortuo Hieronymo Marchione, succedit Magnifredus qui & Olricus dictus, Marchio Secusiæ. Is ducta Berta Augberti Marchionis Eporediæ filia, controuersias veteres cum Ardoino vxoris patruo sedauit, cumque altero Ardoino Ardoini filio.

Ex eisdem notis.

Anno CHRISTI CMLXXXVII. Geson Nouolesiensis abbas, pace sic inter principes viros icta, Noualesiã restaurauit ædificijs, illucque cum monachis relicto Taurino redijt. Atq; ita cœnobij dignitate restituta, plurimorum pijs legatis cumulantur reditus. extant inter cętera Odonis, & Vindonis Bertæ fratrum, donationes nonmodicæ.

Anno.

Iacobus Bergomas.

Anno CHRISTI CMXCVIII. sedente Pontifice Siluestro, & Episcopo Taurinensi Annuncone, Episcopatus Secusinus suppressus est, quod à Secusinis eorum Episcopus dignitate (vt ferunt, mihi non ita certa res est) abutens occisus foret, vnitaque ea diœcesis Taurinensi Ecclesiæ.

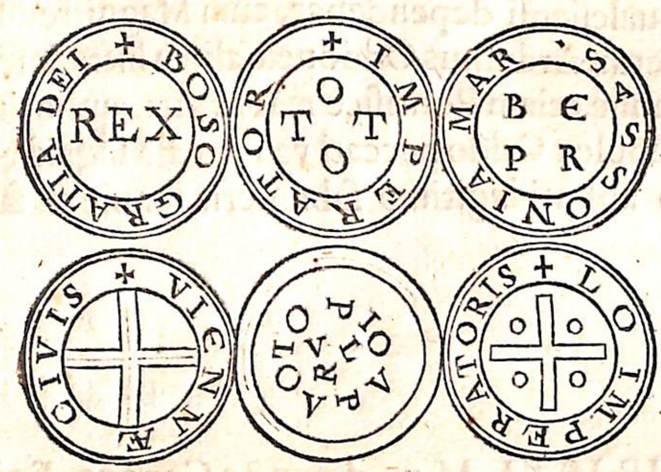
Raph. Volater. lib. 3. Christoph. Millæus in cõsi. histor. Renanus li. 2. rerũ Ger. Lasius li. 9. & 12. de migrat. gen. Rob. Gouletus in cõpẽ. sex ætatum. Pe. Cara orator ad Alexãdrum. 6.

Eo anno Annuncone defuncto Episcopus statuitur Amiso.

Eo anno Beroldvs Saxo, Hugonis Saxonię Ducis filius, ab Othone tertio patruo (qui tunc ad Italicas expeditiones se parabat, vt Gregorium V. Pontificem, gentilem suum sedi restitueret, ac Crescentium Tyrannum reprimeret, Bosoni Arelatensium, Rodolphoque Burgundionum regibus, in Genuenses cis transque Alpes grassantes adesse nõ poterat,) Is inquàm Saxo nepos Cęsareus mittitur, qui hostiles conatus disipauit, Allobroges Sabaudięque populos recepit, Magnifredum Marchionem Secusinum post varios motus, ad Alpes Cottias vicit, earumque tandem regionum arbitrum, & mo-

deratorem Humbertum filium pace contracta (vt videbimus) reliquit: inq; suos cum lato imperio approbantibus Cęsaribus fœliciter transmisit, Quos Sabaudiæ Duces ad hæc vsque tempora hinc, illincque florentissimos peruenisse suspicimus. At pulsus marchio Magnifredus Taurinum confugit.

Valer. Anse. Ber. Peres Vargas, hist. Annales manuscripti. Dom. Machaneus. Iac. Delexi. Symphor. Campeius. Peronetus de Pino. Musingius. Paradi. duo Ex archiuis & diplomatibus notisque vetustissimis. Numismat. & monetis.

Eo anno Kalendis Septembris, idem Imperator Papiam venit, vbi inter cętera, Taurinensi Episcopo Amisoni, qui Annunconi successerat, concessit valles duas Varactanam, & Sturianam cum Clusiatico, & adiacentibus. Idque precibus Anardi Marchionis, Cæsaris summi consiliarij, & Heriberti etiam consiliarij interuentu.

Ex diplomate dato Pap. Kal. Sep. eo anno ind. 12 reg. 14. imperij. 3.

Anno. . . . .

Anno CHRISTI, M i. Amisone Episcopo defuncto, successit Gezo Episcopus pietate clarus.

Ex tabulario Abbatiæ sancti Michaelis Clusini.

Anno CHRISTI, M ii. Ardoinus Eporædiæ Marchio, Ardoini filius, Ardionis, siue Dodonis nepos, Berengarij itē regis pronepos, Adelberti abnepos, rex Italiæ ab Italis Papiæ salutatur, reclamante Arnulpho Mediolanensi Archiepiscopo, accitoque Henrico Saxone Cæsare, qui primo congressu ad Alpes in campo Fabricę ab Ardoino repellitur. Huic itaque Taurini aliquandiu paruerunt. Is autem profitebatur viuere se lege Salica.

Sig. lib. 8. Ex historia veteri manuscripta Fructuar. cœnobij. Ex Archiuis Ducal.

Anno. . . .

Anno CHRISTI M vii. Gezo Episcopus Taurinensis, ob bella assidua, quibus vniuersa hęc prouincia vexabatur, consilio habito cum

Ex archiuo Abbatię Clusinę.

to cū suis, etiā ciuibus contulit abbati sancti Michaelis Clusini, quæ antea possidebat ipse Episcopus apud oppida sancti Ambrosij, Casellas, Alpinianum, Clusas, Noualesiam, & Vallem Clusinam, vt rei Diuinæ, maiore viciniæ commoditate inseruirent.

Ex notis Noualesiæ. ANNO CHRISTI MVIII. magna dissidia inter Magnifredum Marchionem, & Arduinum suscitata, ob Bremetensis abbatiæ collationem, quæ à Noualesiensi dependebat, cum Magnifredus Gotofredum Abbatem tueretur, Arduinus Oddonem alium intruderet, vicit Gottofredi causa, Ioanne etiam Pontifice max. XVIII. authoritatem interponente. Ita vt supplex Oddo peccati veniam à Magnifredo petierit, & se Gottofredo abbati legitimo submiserit, tenuiore sacerdotio contentus.

ANNO. . . . .

Ex tabulario Clusinc. ANNO CHRISTI MX. defuncto Gezone Episcopo Taurinensi, succedit Landulphus. Qui etiam ob bellorum iniurias desolato templo, & prioratu Caburri, istud perpetuo iure confert Hermengardo abbati Clusino, vt ad restaurationem commodius promptiusq; vacet.

ANNO. . . .

Cuspinianus Sigonius Ex archi. eisdem. ANNO CHRISTI MXIII. Henricus Saxo Henrici Hezeli Bauariæ Ducis filius, in Ardoinum secundiore bello pugnat iterum ad Canapitium, astante Beroldo Saxone gentili suo, qui victoriarum particeps fuit. Arduinus siquidē funditur, loco deiectus, Secusiā (quam affinis, & socius Magnifredus Marchio receperat, & quietior adhuc incolebat) sese cōfert: Henricus rex Italiæ Mediolani sumpta corona ferrea confirmatur, Taurinis proinde dominatur, Magnifredo aliquandiu deturbato.

Ex archiuis, & notis vetustissimis. ANNO CHRISTI MXIIII. Beroldus Saxo Sabaudiæ Maurianeq; princeps, cū Humberto filio, suscitatis nouis prælijs in Magnifredum marchionē, eū ad pacis cōditiones adegerunt, & ducta ab Humberto Adelasia Marchionis filia, in successionē is vocatur, atq; ita annuente Cæsare Taurinensem agrum tādē post Socerum adipiscitur.

Ex tabulario Clusino. EO ANNO post obitum Landulphi Episcopi Taurinensis, assumitur Maynardus, qui decessoris gesta in abbatis Clusini gratiam confirmat, vt maxime Caburrensem prioratum collapsum restauraret, & perpetuo possideret.

ANNO CHRISTI MXV. Ardoinus Henrici Cæſaris (qui in Germaniam migrarat) abſentia erectus, Eporediam quã eiectus erat recuperat. atque ea egreſſus Vercellas, Aſtam aliasque ciuitates occupat. Alricum Magnifredi Marchionis Secuſini fratrem Aſtenſi donat Epiſcopatu, inſcio ſpretoq; Arnulpho Mediolanenſi Archiepiſcopo, qui armata manu Aſtam expugnat, & ad deditionem Alricum Epiſcopum eiusque fautores cogit. Ex archiuis & notis vetuſtis. Ex diplomate fundat. & notis Fructuareſibus. Sig.lib.8.

ANNO CRHISTI MXVI. Ardoinus rex indignatus quidem, ſed ad Superos recurrens, ſe ſe regno vltro abdicat, Henrico cedit, Fructuarenſi cœnobio (quod ſuperioribus annis pro Vullielmo filio conſtruxerat) ſe deuouet, cęleſtiq; quadam inſpiratione monitus, inter cętera templa Virgini Marię Conſolatæ ędem Taurini ad pomerium ciuitatis non multo poſt erexit, Quibus ſacris rite dicatis, Benedictus octauus Pontifex priuilegia plurima indulſit, Maynardo Taurinenſi tunc Epiſcopo, qui Amiſonem ſubſequutus eſt. Ex eodem, & ex pontificio diplomate.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI MXVIII. ſecundo die Martij, Ardoinus mortem obijt Valpergiæ, ſepultus in Fructuarienſi cœnobio (etſi alij in Abbatia Grazani Albenſis diœceſis aſſerant) ad Aram diui Io. Baptiſtæ, relicto Guidone, Regiõ, Othone. A quibus Valpergiæ, Sancti Martini, & Caſtrimontis comites deriuati, Sabaudis Ducibus parere pergunt. Ex notis Fructuar.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI MXXII. Henricus Imperator in Longobardiam emenſis Alpibus deſcendit, Taurinumque ingreditur, Piligrino Colonienſi, & Popone Aquileienſi præſulibus comitantibus. Sigoni? eod.

ANNO. . . . . . .

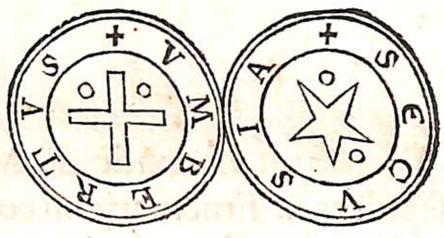
ANNO CHRISTI MXXVII. mortuo Gothofredo abbate Noualeſienſi, qui Geſoni ſucceſſerat, Odillo Cluniacenſis, Odillonis nepos Abbatiã inuaſit, pręter antiquum morem electionis, & à Conrado Cęſare Romæ cõfirmatur. Hũc quoq; Magnifredus marchio, quẽ Taurini reſidentem adijt, conſilio Alrici pręſulis Aſtenſis confirmauit, reclamantibus licet monachis quibus ciues Taurinenſes fauebant, quos tamen Marchio armato milite repreſsit: at Odillo ab Epiſcopo Landulpho Ex notis Noualeſię.

dulpho comprehensus non prius dimissus, quàm iureiurando clientelari præstito.

Ex archiuis Ecclesiæ diui Ioannis.

EO ANNO Olricus Magnifredus Marchio Secusię (professus viuere lege Salica) dies clausit Taurini, sepultus in templo diui Ioannis ad Altare sacelli sanctæ Trinitatis, vbi & Alricus Episcopus Astensis Olrici frater sanctimonia venerabilis. Sepulta ēt Berta Olrici coniux filia Augberti Marchionis Eporediæ, Ardoini primi fratris. Reliquit Olricus filias duas Immillam Ducissam vocatam, Taurinum incolentem, alteram Adelasiam, siue Adelaim Humberti Saxonis (vt diximus) coniugem, qui inde Marchio Secusiæ, vt Comes Sabaudiæ Maurianæque, post Burgundicum siue Arelatense regnum, in Rodolpho vltimo extinctum dictus, à qua filios Petrum, Amedeum, Aymonem Odonem, & Elisabetam suscepit, iusque supremum Taurinæ reipublicæ regendæ, quod Socer a maioribus accepcrat nactus est.

Ex monetis.

ANNO. . . .

Ex archiuis ducal. Robertus Cęnalis. perioche. 8. In fine Paulo variat.

ANNO CHRISTI MXXVII. Conradus in Italiam cum expedito exercitu transijt, Romæq; coronatus, Taurinis etiam dominatus est, Administratore Humberto Beroldi Saxonis filio, Secusiniq; successore relicto, quem & Sabaudiæ Maurianæq; comitalibus sceptris ornauit, vt hæ (inter varias Imperij prouincias) à patre receptæ fuerant, tum Humbertus se viuere lege Salica, vt socer profiteri cœpit.

ANNO. . . . . .

Iidem.

ANNO CHRISTI MXXXVI. decedente Landulpho Episcoscopo, consecratur Vido habitus vir prudens, & frugi.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MXXXVIII. Conradus Imperator Taurinum

rinum in veneratione habuit, Quod in templo ciuitatis maxilla præcursoris Baptistæ coleretur, & (vt ipsius diplomatis verbis vtar) aliorũ sanctorum Martyrum videlicet Solutoris, Euentoris, Octauij, & confessorum Martiniani, Iuliani, atque Bisutij, ideo dat Cæsar vidoni Episcopo Taurinensi instãte Odolrico Brixiano Episcopo, Morianensem Episcopatum, & pleraq; eius prouinciæ, & vicinarum aliarum municipia, quas curtes vocat. Exprimuntur sancti Andreæ, sancti Michaelis, Suiguerïæ, Vallis quoq; aurea, Albusum, Mons rotundus, Aluacum, Camusetum, Villarambertum, Maluardatum, Cuyna, Argentina, Arpinum, Talloria, Conflentia, Mantonum, Armiramum, Vlgina, Thononum, Berguen, Sanctus Iulianus, Grandunum, sanctus Remigius, Mons Aginonus, Villagondranum, Rotulafellum, Interaquæ, Madarellum, Cheninum, & pleraque alia diœcesium Grationopolitanæ, Geneuensis, Tarentasiensis. Id vero Humberto Sabaudo procurante etiã factum fuisse ferunt, Eberardo Maurianẽsi Episcopo defuncto, vt Taurinẽsem in suas partes traduceret, nec in Taurino potiundo aduersaretur. Quodquidem per aliquot annos integrum, sed irritum tandem fuit. Ex diplomate dato Coloniæ eo anno Kal. Aprilis regni Cõradi 14. imperij 12.

ANNO CHRISTI MXXXIX. mense Martio, Vido Taurinensis Episcopus apud Conradum Cæsarem plurimum authoritate poterat, Mutinensiq; Ecclesię in honorem diui Geminiani dicatæ plurima conferri procurauit. Ex ipso Cæsareo diplomate dat. Coloniæ. Et Sig. lib. 8.

ANNO. . . . . .

ANNO CHRISTI MXLV. post Vidonis Episcopi Taurinensis mortem Reguimirus aduocatur. Iidem.

ANNO CHRISTI MXLVI. Henricus Conradi filius in Italiam descendit. Romæ Cæsar inauguratur, ab Amedęo Sabaudiæ Pedemontiumq; principe Humberti filio excipitur, quem & prosequitur: Taurinensis authoritatis priuilegia à parentibus accepta, inter cætera confirmari curat. Taurinenses, (ut suã Sabaudiam,) ab incursionibus Normanorum, Guilelmo Montroliensi duce, qui totam lacerabant Italiam cõseruat, & Pedemontensis ideo suo merito cognominatus, isq; professus viuere lege Romana, quod omnino Pontificibus addictus esset. Ex archiuis ducal.

Ex moneta argentea Amedei.

Ea diploma tē dato Mantuę eo anno Kalen. Maii. ind. 15. Ordinationis 18. Regnātis 8. Imperātis 1.

EODEM ANNO, idem Henricus Romà rediens, dat Reguimiro Episcopo Taurinensi, (qui canonicorum ordinem, in Saluatoris templo recens constituerat) plures aliorum eius ciuitatis templorum reditus, exprimuntur diplomate templa diuorum Philippi, & Iacobi, Simonis, & Iudæ, Stephani, Martiniani, Eusebij, Martini, Arx etiam ad portam Turrianicam ciuitatis, cum molendinis, & piscationibus, (hodie porta Palatij dicta) omnes quoque dat decimas, & extra vrbem, in hęc verba. Ecclesiam Cardinalem sancti Maximi in Quinto, sancti Stephani in Maliasio, necnon sanctæ Mariæ, & alia plæraque. Addit municipia, (curtes dictas) Alpinianum, Trufarellum, Lisiniacum, Viliascum, Gruliascum, Saxinascum, Martiriascum, Panatianum, Romanianum, Mitianorum, Panariolum, Andisellum, Patianum, Balbianum, Alinianum, Santenam, Burgarum, Buriades, Medium, Scantaldicum, Carnianum, plebesque plurimas. Id tamen absente Sabaudo factum conijcias, quę præsente vel audito, non hoc suis iuribus illatum vulnus fuisset, nisi forte cum Episcopo Sabaudus conuenisset.

ANNO. . . .

Ex notis Georgij de Luserna Abbatis S. Solut. Idem.

ANNO CHRISTI MLXVI. obijt Taurini Beatus Goselinus abbas Ecclesiæ sancti Solutoris, insignibus clarus miraculis.

Eo met ANNO decessit Taurini vir etiam sanctimonia plenus Anastasius, sepultus è regione beati Goselini, in Ecclesia diui Solutoris.

ANNO. . .

Ex archiuis Pinerolienibus.

ANNO CHRISTI MLXIIII. octaua Setemb. Adelasia filia Magnifredi Marchionis Secusini, vidua Humberti Saxonis, Sabaudorumque principum mater, Oddonis etiam Marchionis Lucentij vidua Taurini moram trahens in arce portę Secusinę, disertis tabulis fundat dotatque Ecclesiam Beatæ Mariæ Pinerolij, pręsentibus Petro, & Amedeo eius filijs.

ANNO. . . .

Iidem.

ANNO CHRISTI MLXX. Reguimiro extincto, Combertus Episcopus Taurinensi Ecclesię pręficitur.

ANNO CHRISTI MLXXVI. Adelasia plæraq; ad pias causas Taurinensi huic Ecclesiæ legauit, locaq; sacra in ciuitate extruxit. Ex arch. Taur.

EO ANNO Marchiones Romagnani Magnifredus, Arduco, Iacobus, & Nicolaus consules Taurini, fœdera inierunt, cum Taurinensibus. Cumq; tunc in Charienses hæc ciuitas bella moueret, pollicentur sese mutuò iuuare, idque bis in anno per quindecim dies continuos, & contra omnes, excepto Imperatore, comite Sabaudiæ, & Obberto comite Blandratę. Ex actu Romagnanę familiæ, eo anno octauo Kal. Decembris. Verba sunt contractus.

ANNO CHRISTI MLXXVII. mense Decembri Amedeus Comes Sabaudiæ Henricum IIII. Henrici III. filium Alpibus Cinitijs superatis per totam ditionem, atq; Taurini etiam excepit, & ad Canossũ Rhegiensis Agri oppidum deduxit, cum Gregorio septimo Pontifice conciliauit, simul & Matilda Bonifacij Marchionis Thusciæ filia, Gottofrediq; Lotharingij vidua iuuante. Alb. Cran. li. 5. c. 6. Nauclerus gen. 36. Sabell. lib. 3. 9. Aeneid. Blondus. Platina. Heruelden. Monac. Bugatus. Sig. variat.

EO met ANNO, & mense Immilla Ducissa vocata, filia Magnifredi Marchionis Secusię, & Adelasiæ soror, Taurini residens in Arce portæ Secusinæ, fundat monasterium S. Petri Romani apud Musinascum. Ex archi Taurinensi.

ANNO CHRISTI MLXXVIII. obijt Taurini Immilla ducissa dicta, iuxta patris cineres apud Diuum Ioannem condita, cui Adelasia soror successit, Taurinumq; mense Aprili ingreditur, ac plurima Abbatiæ Pineroliane confert, & quæ à sorore donata fuerant confirmat. Ex arch. Taurinensi, & Pinerolen.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MLXXX. ciuitas Taurinensis, tum bellis dissidijsq; intestinis, tum peste, tempestateque, & fulminibus icta, deserta diu, & inhabitata fuit. Errabant laborantes populi, pars maior Testonam successerunt. Ex veteri tabula ędi Cõsolatæ affixa.

EO ANNO Humbertus secundus Amedei filius Taurino in Sabaudiam migrat. Adelasia vero in Valpergiam se recepit, aliquotque post annos prouectissima ætate, & spectatà triplici generatione, & à Pontificibus filia sancti Petri nuncupata, è uita excessit in oppido Canisculi sepulta in templo diui Stephani. Ex arch. ducal. & notis Fructuarẽsis. Ex bulla Gregorij data Romæ Põt. anno primo in dictione 12. & alijs aliquot.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCIII. mense Nouembri, Amedeus secundus Humberti II. filius, princeps Sabaudiæ, & Pedemõtiũ, in auita iura Taurinensium succedit, seq; suis titulis, iam tum Dei gratia Comitem Burgundiæ, & Lombardiæ (vt diplomatis vtar verbis) vocabat. Ex archiuis ducal. Ex diplomate abbatiæ Ripaltæ.

ANNO. . . .

Ex vetustissima tabula & notis eius Ecclesiæ.

Anno CHRISTI Mciiii. xx. Iunij, cœperunt Taurinenses mitiore apparente cœlo, conciliatisq; amicitijs, desolatam iam sa tis vrbem repetere, & incolere, quodam potissimum miraculo adducti, quod in virum nobilem, ex Rauuadiorum familia multis annis oculis captum claruit. Is enim votum diuæ Virgini Consolatæ vouerat, interque rudeta ædiculam vbi suapte sponte inuenit, lucem & illico recepit. Mox hominum concursus, mox loco contiguo templum Diuo Andreæ dicatum erigitur, cum aliud ad Secusinæ portæ, arcem (vt diximus) olim, euersum fuisset. Illi templo Thomas Silius, ex diui Solutoris cœnobitis, ab Antistite Bremetensi primus prior præficitur.

Anno. . . . .

Ex ipso diplomate archiui Taur.

Anno CHRISTI Mcxi. Kalen. April. Henricus V. Imperator amplificat Taurinensium fines ad oppidum vsque diui Ambrosij, quà Romam Secusiá itur, & eo toto itinere, euntium, redeuntium, peregrinantium controuersias, vult à Taurinensibus magistratibus cognosci, & decidi, inq; præsidium fidei Cæsareæ, ipsos omnes recipit. Confirmat Henricus V. anno 1116. & Lotharius anno 1136.

Anno.. . . .

Ex diplomate.

Anno CHRISTI Mcxx. Episcopo Bosone Taurinensi, Calixtus secundus Pontifex ipsi Taurinensi Ecclesię per eam Adelasiam olim donata confirmat.

Anno. . . .

Ex archi Pinerolien.

Anno CHRISTI Mcxxiii. Cal. Martij, idem Boso Episcopus Taurinensis, tunc Testonæ residens, plures confert Ecclesias Dalmatio abbati Pinerolij, Synodalibus tamen iuribus reseruatis.

Anno. . . . .

Ex notis Ecclesiæ Taur.

Anno CHRISTI Mcxxviii. sepulto Bosone Episcopo Taurinensi, Arbertus ad eam dignitatem erigitur.

Anno.

ANNO CHRISTI MXXXVIII. Amedeus secundus Sabaudię Pedemontiumq; princeps, ab Arberto Episcopo in ciuitatis iuribus auitis turbatur, Arbiter Petrus Archiepiscopus Lugdunensis eligitur, qui eas controuersias plane sedare non potuit. possessioni tamen Sabaudus semper innititur. Arbertus Testonam secessit. Ex archiuis Abbatię santi Sulpitij Beugesiani. Ex tabulario Eccl. Taur. Guil. ventura in notis.

EO ANNO Amedeus Sabaudorum, & Taurinensium ope, ab Episcopo Astensi rogatus, Astam vi cepit, eiectumque eum restituit.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCXL. III. Kal. Decemb. Idem Albertus Episcopus Taurinensis aliquot Ecclesias contulit Abbati Pineroliensi, hortante probanteque Innocentio secundo Pontifice Maximo, reseruatis semper iuribus Episcopalibus. Ex arch. Pinerolij.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCXLIIII. Idem Albertus Episcopus Pinorolium cœnobium alijs auxit Ecclesijs. Ex eisdem.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCXLIX. Humbertus III. Amedei II. filius apud Sabaudos Taurinosque rerum potitur, vir pietate insignis. Ex archiuis.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCL. CAROLVS Episcopus Taurinensis defuncto Arberto successit, Sabaudo infestissimus. Iidem.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCLV. Humbertus Sabaudus princeps Federicum Aenobertum Italiam ingressum Taurini excipi iussit, ipso autem apud Sabaudos degente, cumque tunc Carolus ciuitatis Episcopus ipsi Federico (vt aiunt) cum vmbella, comitante clero obuiam fuisset, Cæsar ideo imperialia iura Episcopo in ciuitatem, absente nec audito Sabaudo contulit. Reclamant populi obstat Sabaudus. Huic Otto Frisingensis lib. 2. cap. 15. Gaud Meru la. Ex archiuis ciuitatis.

Charienses, Astensesque vocati fauent. Hos Cæsar potentior igni dat & direptioni.

Anno. . . .

Anno CHRISTI MCLIX. Idem Federicus Imperator Carolo Taurinensi Episcopo, hominem quo sibi in Adrianum Pontificem alliceret, (sicuti alios ita aucupabatur Episcopos) dat iura ciuitatis, & circũ quemcumq; ad decimũ lapidẽ, siue Milliare, Chariũ quoq; oppidum, Aliuianũ, Montem altum, Thessianum, Zauennam, (olim Gauiũ dictũ) Mercuriadẽ, Santenã, Burgarum, Testonã, Saxenasium, Carnianum, Sentalum, Laualdisium, Pancalerium, Campillionem, Pineroliũ, Buriascum, Auillianam, Ripulas, Lanceum, Septimum, Clauasium, San Michelem in monte Pyrghiriano, *Decimas vallis Secusinæ*, & *pleraque* alia, alieni *liberalis* Cæsar.

Ex ipso diplomate dato apud castrum. Auicianum in territorio Vercell. eo anno 7. Kal. Febbruarias Indict. 7. Ann regni 7. Imperij 4.

Anno. . . . .

Anno CRHISTI MCLXII. Federicus Cæsar Taurinum accessit, vbi Pisanos, & Genuenses, nouo inter se bello certantes, ad inducias adduxit, Berengario secundo Prouinciam à *Massilia* ad *Druentiam* flumen, & *Alpes latis finibus, beneficiario iure* contulit.

Sig. lib. 13.

Eo anno Vullielmus secundus Taurinensis Episcopus, Carolo successit.

Ex notis Ecclesiæ Taurinen.

Anno. . . . .

Anno CHRISTI MCLXVII. defuncto Vullielmo, succedit Carolus secundus Episcopus.

Iidem.

Anno. . . . .

Anno CHRISTI MCLXIX. Humbertus Sabaudus se se, ciuesque sibi restituit, Carolus Episcopus Sabaudum in ius coram Cæsare vocat, lis diu vertitur, excipientibus cum Sabaudo ciuibus.

Ex arch. ducalibus.

Anno CHRISTI MCLXX. Amiso Episcopus Carolo secundo Taurinensi sedi sufficitur.

Ex eisdem notis.

ANNO CHRISTI MCLXXI. Milo Cardaneius extincto Amisone pastor Ecclesiæ datus est. Iidem.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI MCLXXIIII. Martio, Federicus Imperator in Italiam per Sabaudiam, & Cottias Alpes rediJt, Secusiam primā vrbem igne, & ruina vastauit, vt cęteris Italiæ ciuitatibus terroris exemplo esset, Taurino pepercit Milonis Episcopi precibus assiduis lenitus, vtque suarum partium esset Episcopus. Platina in Alex. Chro. Germanię li. 18. Naucler9 gen. 50.

ANNO CHRISTI MCLXXV. Federicus idem multis in Italia afflictatus incommodis, ope Taurinensium, quibus pepercerat, oportunè iam per montem Iouis, in Burgundiam transijt, inde ad suos in Germaniam facile transgressus. Abbas Vespergen. Sig. li. 14. histor.

EODEM ANNO, *cum relatum fuisset Taurinensem Milonem Episcopum in odium litis cœptę à Carolo decessore suo*, incendij Secusini *authorem*, & prædæ fuisse participem, Humbertus princeps Taurinum ingreditur, populatur, & quæ maxime Episcopi extarent omnia exportauit, census quoque annuos in publicum addixit, & sectionem damna passis Secusinorũ adiudicari voluit (si damni æstimatio dari potuit) hinc lis coram Cæsare acrior, & vehementiores excitatæ tragœdiæ. Ex diplomatęHenrici 6. sub anno 1188. quod suo loco.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI MCLXXVIII. VI. idus Iulij Federicus Imperator iterum superatis Alpibus Taurini moram traxit, plurimaq; priuilegia varijs contulit, maxime Rodobiensibus ob castra Conflētiæ Palestræ, & aliorum agri Vercellensis. Ex archiuis Vercellen. & li. 1. Bissoni.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCXXXV. Taurini Gothofredus Imperialis aulæ Cancellarius legatus Cæsaris, sententiam tulit in Humbertum Sabaudię Comitē, indicta causa, Milone Episcopo Taurinensi instante. Quà hic in possessionem mittitur Taurinensis ciuitatis, oppidorum Auillianę, Ripę altę, medij Carniani, & arcis Turretæ de quibus contēdebatur, ille vero spoliatus, & ob damna Ripolis, & Publicię iniecta, septingentis libris mulctatur, à quà sententia reclamatum est. Ex ipsa sententia in tabulario Ecclesiæ Taurin.

Onuphrius in vita Pōt.

EODEM ANNO, mense Nouembri, postquam Milo Episcopus Taurinensis Archiepiscopatui Mediolanensi successit, Lamberto Cribello Archiepiscopo, Pontifice maximo creato, & Vrbano III. vocato: Ardoinus sedi Taurinensi suffectus est. Cribellæ autem gentis nunc adhuc extant apud Subalpinos Canelij comites splendidissimi.

ANNO. . . . .

Ex diplomate Henrici eius anni 9. Maij dato Basileę ex archiuis ducal.

ANNO CHRISTI MCLXXXVIII. Ardoino Episcopo litem prosequente, nec exequutione aliqua subsequuta, Federicus Cęsar, & Henricus filius sententiam duriorem tulerunt in Humbertum Sabaudum, minus litibus intendentem. Qua Sabaudus condemnatur ciuitatem Taurinensem Episcopo cedere, & bannum (vt vocant) Imperiale Sabaudo imponitur, omnibus suis ditionibus commissis, & sectorum arbitrio expositis. Qui interea ætate, & mœrore grauis mortem obijt.

Ex archiuis, & actis eisdē.

ANNO eodem, Thomas Humberti filius, patri succedit, sententiā retractari curat, Henricus Federici filius causa cognita, iudicatum reparat, Sabaudi iura integra agnoscit, reclamante tamen semper Episcopo. Sabaudum itaque toti ditioni restituit, Sedunensi sola ditione tunc imperio reseruata.

ANNO. . . . .

Ex arch. ciuitatis. Gaud. Merula.

ANNO CHRISTI MCXCI. mortuo Federico Cæsare, Arduinus Taurinensis Episcopus Sabaudum Taurinensesque ciues turbat. ciuitate potitur, at seditione suscitata, ciuitate pręsul detruditur. Qui cum clero apud Testonam oppidum, (cuius ruinis postea erectum Moncallerium) secessit. Tandem restituitur Episcopus, ea tamen lege ne amplius vltra quàm quæ Poli sunt cognoscat, publicis, & supremis Sabaudo Thomæ restitutis iuribus.

ANNO. . . .

Ex tabulario Eccl. Taur. ꝯ̄ctu dato Taurini eo anno xj. Kal. Agusti Indict. xj. signatū Mussus notarius imperialis aulæ.

ANNO CHRISTI MCXCIII. longa lis atque dissidia inter Episcopum Arduinum Taurinensem, & Merulum, ac Arducium Piosaschi dominos sopita sunt, cum hi Testonam oppidum, ipsamque arcem Episcopo remittunt, Episcopus vero Publiciarum feudum cedit

Piosaschis

Piosaschis fratribus, qui præterea quingentas marchas argenti Episcopo numerant, & se eius beneficiarios agnoscunt.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI MCCIII. Septembri, Arduinus Episcopus Taurinensis Testonæ, non integre conciliatis adhuc rebus confidens residebat, atque abbati Pineroliensi Bertramo nomine apud agrum Musinascum aliquot erogat reditus. Ex archiuis Pineroliensibus.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCVI. Iacobus Episcopus Ardoino succedit. Iidem.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI MCCX. Iunio, Otho IIII. Imperator Taurini aliquot diebus resedit, plurimaq; priuilegia Ecclesijs concessit, maxime Ecclesiæ Ripaltæ. Tunc huic Cæsari aduersabatur Federicus secundus. Ex diplomate Ripaltę.

EO ANNO, mensis Iulij XIII. Iacobus Episcopus conuocato clero, & Taurinensibus ciuibus oblabantem vetustate ædem diui Solutoris, & ipsius abbatiæ contractum graue æs alienum, ipsam contulit Petro abbati Clusino ea lege, vt Episcopo Taurinensi sacramento diceret, ære alieno liberaret, ædificijs ornaret, & cultui diuino satisfaceret; quod aliquot alij Episcopi confirmarunt quandiu Clusini eam operam nauarent, sed ad suos peculiares abbates res ipsa tandem redijt. Ex tabulario clusino.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCXIIII. Diuus Franciscus ex Asilio Vmbriæ ciuitate, in Gallias iter faciens, Charij primum paupertatis Christianæ (quam profitebatur) sodalitium instituit, mox Taurini, ædiculà sibi à ciuibus concessa Diuo Victori sacra, quã Ruuerei patricij olim contraxerãt, aliud stabiliuit, quod nunc in templum & cœnobium præclarum abijt. Eo quoq; tempore diui Dominici natione Hispani Predicatorum ordo in hac ciuitate sua accepit incunabula. Ex notis eorũ cœnobiorum.

ANNO CHRISTI MCCXV. mense Maio. Cum Thomas Sabaudiæ Comes, non satis adhuc cum Tauuinensibus conueniret, Vercellenses socios habuit, hoc pacto, ne ipsis inscijs & inconsultis quidquam cum Taurinensibus pacisceretur. Ex archiuis Vercellen.

Iidem.

ANNO CHRISTI CCXVII. Iacobo Episcopo defuncto succedit Iacobus II. qui tandem imperialis aulæ Vicarius, & totius Italiæ legatus suâ prudentiâ, & merito constitutus.

ANNO. . . .

Ex arch. Taurinen. & libr. viridi.

Ex eisdē archiuis.

ANNO CHRISTI MCCXXII. die quinto Iulij, fœdera inita inter ciues Taurinenses, simulque Iacobū Episcopum Taurinensem tunc adhuc Testonæ degentem, cum Mamfredo Salutiarum Marchione Bonifacij filio, Alexia Delphina Bonifacij auia consentiente. Bonifacius inter ciues Taurinēses ascribitur, mutua sibi inuicē auxilia pollicentur, maxime in Thomā Sabaudiæ comitē, & eius liberos, qui post diutinas (vt aiunt) simultates Taurinensibus minabantur. Nec eū Bonifaciū prius excipiunt, quàm polliceatur se nunquam cum aliqua filiarum ipsius Thomæ nuptum iri, nisi Taurinensibus astipulantibus, denique empturum se, & ædificaturum in ciuitate palatium. *Quid non in Sabaudos tunc molitum est?*

ANNO. . . .

Ex tabulario Episc. contractu acto i gerbolanis iter Casellas & Ciriacum 6. Ianuarij eo anno.

ANNO CHRISTI MCCXXVIII. Iacobus Episcopus Bonifaciū Montisferrati Marchionem in suas partes vocat: *Is vt Taurini pedem figere queat firmius, se clientem siue vassalum Episcopi facit*, hunc de recto feudo suo (vt vocant) inuestit: non tamen castrum sancti Raphaelis includitur, quod violenter ab ipso Marchione occupatū *Episcopus protestatur*, Iacobo à Ruuerè ipsi Episcopo assistente.

Ex archiuis, & contractu gesto ad prata Perosæ eo āno 13. Iulij.

EO ANNO Andreas Hugonis Burgundiæ ducis, & *Beatricis* Delphinæ secundogenitus, Delphinus dictus Albonensisq; Comes fœdera percussit cum Taurinensibus, Pinerolensibus, ac Testonensibus, & in ciuem Taurini recipitur, eiusq; posteritas. Palatium emet in ciuitate quod nunquam vendi queat, prohibetur etiam stata lege ne Genuenses, Astenses, Charienses, negotiatores ve alij ad Delphinatum accedant, nisi illi prius Testonā, Taurino, & Pinerolio transierint, quòd nullos commeatus, annonamque Sabaudo comiti, vel suis suppeditare poterit, nisi pro arbitrio Taurinensium, quod opem in hostes omnes, in Sabaudum potissimum gnauiter feret. Bis quoque anno Taurinensibus mittet auxilia, & ea ad minus quinquaginta *armatorum* equitum, milleque peditum, qui per mensem *militabunt*. Nec inconsultis Taurinensibus fœdus aliquod, seu sanguinis vinculum cum Sabaudo faciet, liceat Delphino alia fœdera iam cum Marchione Montisferrati inita, cumque Mediolanensibus,

Vercellensibus, Alexandrinis conseruare. Et tueri consultis semper in omnibus ipsis Taurinensibus. Idem & pollicentur Delphino Taurinenses: confirmat Beatrix Bonifacij Marchionis Montisferrati filia, Andreæ coniux.

Eo anno Kal. Decembris Federicus secundus imperator iubet Plosacensibus, Bagnolis, Caburris, Bargianis, Publicijs, Scalingijs, & vallis Macij, cęterisq; patrię nobilibus, vt Taurinam ciuitatem inhabitent, & domos singuli ędificent, atq; ita pacta cum Taurinensib. inita vel ineunda confirmat. Ex eisdem.

Anno. . . . .

Anno CHRISTI Mccxxx. Bonifacius Marchio Montisferrati Taurinum occupat, Priuilegia ciuibus confirmat, quæ per Thomam Sabaudiæ Comitem, & Humbertum eius secundo genitum concessa fuerant, *Abbatiæ sanctæ Mariæ Brionæ Cistertien.* ordinis. Ex archiuis eius Abbatię Brionę.

Anno eodem Hugonus Episcopus Taurinensis, ex Cagnolorum nobilissima Vercellensi familia, Iacobo defuncto succedit. Iidem.

Anno. . . .

Anno CHRISTI Mccxxxiii. Thomas Sabaudiæ Comes fusis paulò ante Mediolanensibus, qui in Pedemontanum agrum grassabantur, Cæsoq; Osimo militiæ duce, Taurinensem ciuitatem, à Marchione Montisferrati occupatam obsedit, castrisq; trans Padum metatis, arcem, & turrim speculatoriam, in colle ad ripam fluminis prominentem extruxit, auxiliares Astenses fugauit. San Georg. in historia Ferraten. Gaudent. Merula. Corius. Bugatus. Dem. Machaneus. Annales Sab.

Eo met anno Thoma defuncto Amedeus iii. Sabaudiæ Comes patri succesit.

Anno. . . .

Anno CHRISTI Mccxxxv. xiiii. Decemb. Pax icta inter Amedeum iii. Sabaudiæ Comitem, ac Thomam primi Thomæ filios, cum Hugone Episcopo Taurinensi. Quà pace Taurinenses fidelitatis sacramentum Sabaudo præstitere. Bonifacius vero Montisferrati Marchio (qui prius Margaritam Amedei iii. filiam in vxorem duxerat, ac proinde dotis, siue alio nomine in Taurinum, & alia aliquot oppida aspirabat) iuribus cessit. Sabaudus vero Collegium castellum in feudū rescipiscenti ciuitati contulit. Ex archiuis.

In tabulario Episcopat. Ex cõtractu acto Taurini 14. Kal. Decembris.

ANNO CHRISTI MCCXXXVI. eadem pax cum Episcopo Hugone confirmatur, Ripolæ ceduntur Sabaudis, qui Ecclesiastica Episcopo relinquunt,idq; tractante Roberto de Guislardis potestate Taurinensi nomine ipsorum principum.

ANNO. . . .

Ex archiuis Abbatiæ Pineiolij.

ANNO CHRISTI MCCXXXVIII. mense Februario,Federicus secundus Henrici sexti filius Imperator Taurinum ingreditur,ab Amedeo Sabaudo aliquot diebus splendidissime excipitur. Ille inter varia multorum populorum priuilegia, ea quæ à Cæsaribus, & Sabaudis principibus Pineroliensis Ecclesia acceperat fusissimè confirmat. Tunc erecti Ducatus Chablasij & Augustæ prætoriæ, comitalibus tamen titulis Sabaudiæ semper postpositi.

ANNO. . . .

Iidem.

ANNO CHRISTI MCCXL. Hungono mortuo succedit Hugutio Episcopus Taurinensis. . .

ANNO. . . . .

Ex notis ei⁹ monasterij.

ANNO CHRISTI MXLII. *Innocentius quartus Genuensis Pontifex Maximus, Taurini à Thoma Sabaudo Amedei tertij fratre excipitur. Thomas enim Pontificis ex fratre Thediso Flisco Lauaniæ comite neptẽ, Beatricem duxerat, & iuribus in hãc ciuitatem ab Amedeo donatus fuerat. Pontifex vero,(qui olim Fructuariensis Cœnobij monachus)illud, & alia monasteria perlustrat, pleraque ad pietatem singulis indulget.*

Iidem.

ANNO CHRISTI MCCXLIII. & aliquot annis,mortuo Hugutione vacat sedes Taurinensis.

Ex archiuis ducal. Guil. Ventura Asten.

ANNO CHRISTI MCCXLIIII. Taurinenses fidelitatis iam præstitæ memores, vno omnium consensu se se Amedeo tertio Sabaudiæ Pedemontiumque Principi supposuerunt.

Ex archiuis ducal. Cõtractu ei⁹ ãni 16. Iulij.

ANNO CHRISTI MCCXLV. Amedeus tertius Sab. Comes Taurino potitus , ipsum simul,& Pedemontanã ditionem Thomæ fratri iterũ cedit,suprema retẽta authoritate,is porro Thomas primũ iure vxorio comes Flandriæ vocatus est,à quo ad hæc vsque tempora Sabaudiæ principum ducumque linea fœliciter propagata est.

ANNO CHRISTI eodem Ioannes Episcopus Ecclesiæ Taurinensi,diu viduæ fœliciter adiungitur.

ANNO CHRISTI MCCXLVI. Federicus II. Imperator, postquam anno superiore ab Innocentio quarto Pontifice Diris Ecclesiasticis damnatus foret, cum iam neptem Pontifex Thomæ Sabaudo collocasset, is Cæsar Taurinum ingreditur, togatos tot secum educens ad causam suam coram Pontifice (qui illuc accesserat) dicendam, vt togatorum agmen, par exercitui videretur. Thomamq; in odium Pontificis, opinionum numero potius, quam certo iure ea ciuitate spoliare nititur. Sed ad Parmensem obsidionem, quam Henrico filio reliquerat redire coactus est. Licet alij scripserint Taurinum tunc à Parmēsibus exulibus occupatum, neque Cæsarem ingredi ciuitatem potuisse.

Blond. lib. 7. secūd. decad.

Thomas Fasellus lib. 8. post. decad.

Io. Cuspinianus in Federico secūdo.

EO ANNO Federicus Cæsar Cremonæ pacem init cum Sabaudo, Matrimonium Mamfredi Lanceę Cęsaris filij, cum Beatrice Amedei comitis filia tractatur, dies Taurini indicitur.

Contractu celebrato Cremonę 8. Maij. indic. 8.

EO met ANNO inter tot de ciuitate controuersias, exurgunt aliquot nebulones, incogniti illi Taurinum conflagrarunt penitus, cuius factionis *inquiritur à Ioanne Episcopo, nihil certi dicitur*, vertitur suspitio *in tenuiores plebis*, qui potentioribus inuiderent. Tandem cum in turbas agendum esset, mitius processum: Prmulgato Innocentij quarti diplomate absoluti incendiarij, ita tamen vt damna passis satisfieret: sic clam exolutis culpis, effectum est, vt mox reparata ędificijs fuerit ciuitas, cum Dei potius quam hominum iudicium apud se formidarent sceleris conscij.

Ex archiuis.

ANNO CHRISTI MCCXLVII. Amedęus tertius Thomæ filius comes Sabaudiæ, Duxq; *Chablasij, & Augustæ Prætoriæ*, Taurinēsiū et possesionem adipiscitur, Thoma fratre interueniēnte, certis pactorum conuentionibus. Hoc inter cętera Ripolanis honorificum, vt si aliqua ex parte *in futurum* pacta cōuenta violarentur, ipsi Amedęus, Thomas, & *Taurinenses*, haberent Ripolanos arbitros, & perpetuos iudices.

Ex priuilegio Ripolano eius anni 2. nonas Sept.

ANNO CHRISTI MCCXLIII. mense Nouembri, cum Vulliel mus vij. Bonifacij Marchionis Montisferrati filius, & Amedei Sabaudi ex Margarita filia nepos, ob certa dotalicia pacta Taurino adhuc potiretur, nec satis Thomæ secundo gratum foret, cui Pedemontana ditio obuenerat, is post sedatas Innocentij quarti Pontificis, & Federici secundi controuersias, ab eo Cæsare Taurinum ciuitatem, & arcem (quę ad Pontem Padi tunc recens extructa erat) certiore dono obtinuit, simulque aliquot circumuicinas vrbes, Quę res Amedeum fratrem aliquantum commouit, deturbato maxime Ferratensi. Sed compositis rebus Taurino Thomas quietius potitus est.

Ex ipso Federici 2. diplomate eius anni mense Nouembri 7. indictione. dato Vercellis.

ANNO CHRISTI MCCXLIX. cum Thomas parum emolumēti ex eanuda donatione retulisset, & cauillis alia alijs inde exciperentur, addidit Federicus vectigalia, & portoria Taurinensia, & quæcunq; dubium omne summouere possent.

Ex archiuis diplomate mēsis Iunij.

Ex archiuis, diplomate eius anni. 11. Kal. Iunij.

ANNO CHRISTI MCCLII. Vullielmus Imperator confirmat ipsi Thomæ secundo donationem ciuitatis Taurini à Federico factam, additis omnibus oppidis, quæ erant diœcesis Taurinensis. Tunc autem illi diœcesi subiacebant Salutiæ, Mons Regalis, Charium, Sauillianum, Cuneum, Fossanum, ac proinde iam tum etiam Subaudici iuris effecta ea oppida, Innocentio Pontifice omnia approbante.

Ex tabulario Chariensi & notis Gabriellis visquæ iurecon sulti Chariensis.

EO ANNO cum Casalenses, & Papienses bella in Taurinenses mouissent, & in conflictu Io. Episcopus captus ab illis esset, à Thoma Sabaudo multà pecunià redemptus est, qui quoque castrum Montisoli aduersus Astensium, & Chariensium insultus sustinuit, & seruauit: quod cum Episcopo pertineret, Sabaudo cessum est, & iusto venditum præcio, ad Ecclesiæ euidentissima commoda. Illud postmodum Chariensibus Sabaudus remisit, & tandem pacis conditionibus dirutum.

Ex archiuis.

EODEM ANNO v. Kal. Augusti, idem Thomas fœdus init cum Astensibus, *ipsisque auxilia pollicetur, & copiam facere omnium oppidorum* Pedemontanæ ditionis pro eorum *tutela, excepta (idq; disertis verbis)* sua ciuitate Taurinensi. Astenses quoq; mutua officia Sabaudo exhibent. Sed non diu perseueratum.

ANNO. . . . .

Ex archiuis, & notis, Guliel. & Secun. véturę Astensis. Nicolaus Gilles. Goffredus ab Eccl. in histor. Salutiana.

ANNO CHRISTI MCCLIIII. atrox prælium inter Thomam, iunctis secum Taurinensibus, & Astenses gestum ad montem Brunum, vbi aduerso Marte captus Thomas, & in vinculis diu detentus, sed graues pœnas luerunt postmodum Astenses, vindicante *aliquot post annis* iniurias, etiam Ludouico Gallorum Rege. Tunc *Bonifacius* puer Amedeo III. parenti in Sabaudia successerat, *Dux etiam* Chablasij, & Augustæ patris exemplo dictus.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCLVII. mense Februario, Astensibus Thomam adhuc in vinculis habentibus, eum ipsi Taurinis sollicitantibus liberarunt, atq; eis remiserunt. Adsatis indigna tamen pacta adductus Thomas (vt libertati student omnes) ciuitati Taurinensi cedere cogitur, ciuibus libertatẽ donare, Caburretũ, Montisolũ, *Castellettũ padi*, Collegium, Alpianum, & alia quædam iura remittere, addito etiam quod liberatus à vinculis, mox Astam se conferret ad hęc confirmanda in ingressu, & egressu ciuitatis, vt verba pactorum sonant, ex

Ex tabulario Chariensi & notis Gabr. visq.

clausu-

clausularum subtilitate, maiorem dolum, & fraudem detegentia, nec eum annum Astenses inulti prëterierunt, seuiente in eos Gallo, vti diximus.

ANNO CHRISTI MCCLVIII. Thomas Taurino exclusus ad Ricardum Cæsarem recurrit, qui iure cognito spoliatum in integrum restituit, donationes maiorum confirmauit, atq; iterum noua liberalitate contulit, pollicetur quoque se ad eam recipiendam ciuitatem iusta auxilia prëstiturum. *Ex archiuis Sabaudis & rescripto ipsius Richardi eius anni 14. Kal. Aprilis.*

ANNO eodem Ioanne Episcopo Taurinensi defuncto subsequitur Gaufredus. *Ex tabulario Eccl. Taur.*

ANNO CHRISTI MCCLIX. obijt Thomas secundus. Thomę primi filius princeps Pedemontium, relictis Thoma, Amedeo, & Ludouico liberis. *Ex archiuis.*

ANNO CHRISTI MCCLX. mense Decembri, heremitarum numerus è speluncis, & ergastulis egressi per ciuitatem Taurinensem, Charium, Astam, & *alias subalpinas nouo exemplo, nudata terga flagellis aculeatis cedunt, ad vsq; largum cruorem,* pœnitentiam exlamantes. Permulti inde à flagitijs reuocati, ablata restituere, voluptatibus nuntium remittere, reconciliari mutuo, mutuas amicitias exposcere. Inde flagellatorum in hodiernum diem creuerunt pia sodalitia. *Ex notis Guillielmi Venturę.*

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI MCCLXII. *Carolus tunc comes Andegauensis Ludouici* VIII. Francorum regis filius, & diui Ludouici frater, ad regnum Neapolitanum aspirans in Mamfredum gnatum Federici II. Cæsaris, *cui Sabaudus fauebat,* suggerente Vrbano tertio Pontifice, fauente etiam *Guillielmo Marchione Ferratensi,* Taurinũ inter cõtendentes occupat, & alias aliquot Longobardiæ vrbes. Inde nouæ bellorum faces per annos multos suscitatæ. *Idem Ventura Astensis.*

ANNO CHRISTI MCCLXIII. Taurinum à Bonifacio Amedei III. filio adolescente viuacissimo Sabaudiæ Comite obsidetur, Sed ipse incautior eruptione à Gallis Andegauensibus facta, Marchione Ferratensi, & oppidanis, capitur, captus turri includitur: Ibi confectus mœrore dies clausit, Maurianam translatus ad maiorum sacros loculos. *D. Machaneus. Gaud. Merula. Symphoriã. Campeius. Guil. Parad.*

ANNO CHRISTI MCCLXIII. Petrus Sabaudiæ comes Thomæ primi filius, Bonifatio ex fratre nepoti succedens, de eius interitu grauem vindictam sumpsit: Taurinum obsedit, & tandem expugnauit, expilauit. Turrim ad portam Secusinam, qua inclusus nepos interierat dirruit. Taurinorum tandem erecta cornua repressit, & aliquantum domauit, mansuetissima aliquando futura. *Iidem.*

ANNO. . . .

ANNO

Ex archiuis Sab. & ex ipsis tabulis.

ANNO CHRISTI MCCLXVI. atrox bellum in Astenses Taurinorum socios gestum pro retinenda ciuitate Taurinensi, Petrus comes, Philippusq; frater, nec non tres Thomæ secundi filij intererant, Thomas inquam Amedeus, Ludouicus. Ancipiti marte decertatumt, Hi tres nouissimi fratres bello capti ab Astensibus, Astensium potissimis cæsis.

Ex ipsis tabulis x. Kal. Iunias.

EO ANNO pax inita, liberati fratres Sabaudi, & certis conuentionibus, commeatum tutum Astenses per ditionem Sabaudam à comite impetrarunt, ea tamen expressa lege, ne armati, nisi gladiolo, neque turmatim solum Sabaudum peragrarent.

ANNO. . . .

Ex archiuis.

ANNO CHRISTI MCCLXVIII. mense Martio, obijt Petrus Sabaudiæ comes Dux Chablasij, & Augustę sine masculis, cui Philippus frater Burgundiæ comes successit, Pedemōtanis vero Thomas tertius Thomæ secuudi filius prę fuit.

ANNO. . . . .

Secundus Ventura. Ex archiuis Ducalib.

ANNO CHRISTI. MCCLXXIIII. Thomas tertius Pedemontium princeps Thomæ secundi primogenitus Taurinum inuasit, auxiliaribus Burgundicis copijs & Gallicis suffultus, Othone Burgundiæ comite authore, cuius sororem Guietam hic Thomas duxerat, Hugonis filiam, & Alexię: quę Alexia secundis nuptijs Philippo Sabaudo iuncta erat. At Ferratensis Marchio Guillielmus, Bonifacij filius, Astenses quoque armati adsunt, atrox & cruentum prę lium ad Sangonis fluminis planiciem non procul à Taurino: dubie satis, & ad omnem euentum aliquandiu conflictum, sed Sabaudis fortuna infestior quod Taurino Ferratensis potitus sit.

ANNO.. . . .

Ex ipso contractu & statutis.

ANNO CHRISTI MCCLXXX. mense Augusti Thomas fugato Guillielmo Ferratensi Taurinum recipit. Cum Taurinensibus certa pacta init quibus leges, & statuta dictat, & olim à Thoma patre condita confirmat.

Eo anno mense Septembri, Thomas Guillelmum Ferratensem assiduo bello eo vsque fatigat, vt in Hispaniam eum confugientem apud Valentinos Allobroges interceperit, captum in arcem Petrocastream ad Rhodanum traduxerit, vbi diu in vinculis hominem detinuit. Pace tandem inita, Taurinum perenni iure Sabaudo ceditur, & quæcunque ab ea ciuitate dependebant, idque ipse Marchio extra vincula confirmat, & nunquam in Sabaudum bella moturum pollicetur, pœna addita octo millium librarum Turonensiū, prædibus eius rei causa datis. Ex archiuis ducal. in ipsis tabulis eius anni. Sāgeorgius. Merula.

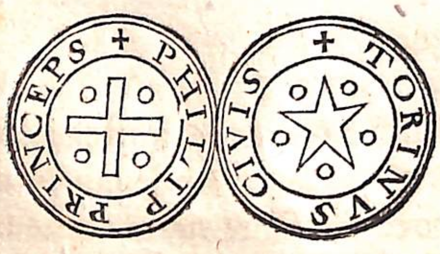
Anno. . . .

Anno CHRISTI MCCLXXXII. idibus Maij, Thomas tertius mortem obijt, cui successit Philippus primogenitus, adhuc puer, qui *inter cæteras Subalpinæ* ditionis vrbes Taurinum adipiscitur, tutore Amedeo *quarto patruo*. Ex archiuis.

Anno CHRISTI MCCLXXXIII. mense Septembri, mortuo seniore Philippo Sabaudiæ, & Burgundiæ comite, successit Amedeus quartus ex Thoma secūdo fratre nepos, eo quod Thomas tertius primogenitus mortem obijsset, pupillum Philippum reliquisset, & forte Amedeus tutor prȩualuisset, primogenituræ ordine luxato, hinc rixarum bellorumque seges, sed ea decisa, excisaque tandem: nescio quid tamen *semper noui pululante*. Ex archiuis.

Anno. . . .

Anno CHRISTI MCCLXXXVIII. Philippus à Sabaudia sui iuris effectus, Taurini monetas in possessionis argumentum cudebat, & se modestiæ gratia, vt apud Turonenses Gallorum rex Turonum ciuem, sic se Philippus apud *Subalpinos* Torinum ciuem inscribebat. Iidem.

Ex moneta argentea.

Anno. . . .

Ex archiuis Sab. Sangeorgius Petrus Azarius. Coirus.

Anno CHRISTI MCCXC. quarto nonas Iunij, Amedeus quartus Sabaudiæ comes, controuersijs cum Philippo ex fratre nepote sedatis, ab Astensibus in Tutatorem ciuitatis vocatus, cum magno Sabaudorum exercitu Alpes superat, à Philippo Taurini excipitur, Astã inde ingreditur, idq; octauo idus Iunij, & Ferratensem Marchionem hostem semel, atq; iterum fugat & comprimit.

Anno. . . .

Ex notis Ecclesię.

Anno CHRISTI MCCC. Gaufredo Episcopo succedit Thedisius.

Exipsis tabulis eius anni 8. idus Decẽbris.

Eodem anno Philippus Taurinum moribus reformauit, illam etiam ludi Aleę perniciosam licentiam abrogauit, quod ab eo ludo blasphemiæ prouenirẽt, rixæ, & cædes suborirentur, & vectigal quod ex eo ludo proueniebat, commutauit in salis vectigal, & quędam alia communi omnium consensu sanxit.

Ex archiuis ducalib. Georgius Merula. Baptista Egnatius.

Anno CHRISTI MCCCI. Februario, *Philippus Pedemontiũ* princeps ab expeditione orientali longaq; nauigatione triumphans redit, & Bonifatio octauo Pontifice auspicante Isabellam Guillielmi Achaiæ, & Moreæ principis (Quem paulo ante Michael paleologus expulerat) vnicam filiam, & hæredem vxorem habet, simulq; Taurinum aduehuntur, proceribus Græcis comitantibus, & magno cum apparatu excipiuntur, principesq; *Achaiæ & Moreæ salutantur*, quæ Morea olim Peloponessus appellabatur.

Anno. . . .

Sangeorgius Blond. lib. 9. 2. ducal. Coirus. Conradus Vecerius in vita Hérici. Io. Cuspinianus in Henrico.

Anno CHRISTI MCCCX. Philippus Sabaudus Pedemontiũ Ahaiæ, & Moreæ princeps. Taurini excipit Héricũ VII. Lucemburgen. & Margaritam Brabantiam Augustos, quos Amedeus Sabaudię comes Cæsaris sororius siue Aelius comitabatur. atque tunc Taurinę ciuitatis amplitudo duodecim millibus equitum hospicio suscipiendis capax visa fuit.

Anno. . . .

Ex archiuis ducal. & ipsa sententia.

Anno CHRISTI MCCCXII. posteaquam Henricus Cæsar Robertum Siciliæ Regem Caroli II. Andegaui filium non semel debellasset, in iudiciũ etiam vocasset, sententiam tandem in eum tulit, qua perduellis declaratus fuit, eiusq; ditiones p̃dæ, & direptioni datæ, cõmissę, & (vt vocant) banno imperiali expositæ, ac proinde Taurinũ ab omni

Andegauensi occupatione liberatum, si quid amplius in eam ciuitatẽ ex Caroli primi inuasionibus posteritas forsitan aspiraret.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCCXXIII. XVI. Kal. Nouembris, obijt Amedeus quartus Sabaudiæ comes relicto Edoardo filio comite, quo cum etiam Philippus de iure primogenij contendere nixus est, sed quietior redditus, sibi adauctis reditibus. Ex archiuis ducalib.

ANNO CHRISTI MCCCXXIIII. mortuo Thedisio Episcopo Taurinensi, suffectus Guido Episcopus. Ex tabulario Ecclesię.

ANNO CHRISTI MCCCXXV. Philippus cum Tanrinis aliquot incursiones in Papienses fecit, (vt in eos diutinum bellum arserat) causa videbatur, quòd ab Henrico VIJ. Philippus Vicarius imperij in ea ciuitate constitutus fuisset, vt in permultis alijs, quòd ideo ingenti ęre ciues illi *Philippo nexi essent, qui nihil ad eorum tutelam non profude*rat. *Pax tandem* Taurini actitata, persolutis à Papiensibus ipsi Philippo tredecim mille florenis auri puri: Ex ipso contractu pacis eius anni celebrato Taurini 9. Kalẽ. Iunias.

ANNO. . . . . . .

ANNO CHRISTI MCCCXXIX. Nouembri, mortuo Edoardo comite Sabaudiæ successit *Aymo frater, probitate admirabilis.* Iidem.

ANNO CHRISTI MCCCXXX. Philippus princeps vectigal salis, & alia quædam tributa Taurinensibus remittit, certo annuo censu reseruato. Ex tabulario ciuitatis, & rescripto eius anni 15. Kal. Iulias.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCCXXXII. Taurinenses à Roberto rege, & Marchione Ferratensi allecti defecerunt, sed mox à Philippo recepti authores proditionis proscripti. Ex ipso tabulario & actis.

ANNO CHRISTI MCCCXXXIII. Philippus bella gessit in Robertum Regem Siciliæ, cui adhærebat Marchio Montisferrati: conflictus habitus apud Tegeronũ, Hugone à Baucio Senescalco (vt vocãt) & totius militię duce. Ex archiuis ducal.

ANNO CHRISTI MCCCXXXIIII. V. Cal. Octobris obijt Philippus princeps Pedemontium Achaię, & Moreæ, sepultus Pinerolij, cui Iacobus filius successit, & Taurinum ingreditur. Ex ĩscriptione sepulchri apud Franciscanos Pine.

Extab. Char. & notis Gabrielis Visquæ iureconsulti. Ex testamento dato Neapoli mēse Ianuario 1343

ANNO CHRISTI, MCCCXXXVII. magno Taurinensium incommodo Charienses inter se dissidētes, se sponte Roberto Calabrię regi, illac ad Italicam expeditionem trāseunte dediderunt, & annis fere quinque illi oppido dominatus est, quod tandem supremis tabulis, liberte donauit, cum Ioannam ex Carolo filio neptem hęredem reliquisset, minus ad tutandos remotos populos idoneam.

ANNO. . . .

Ex archiuis ducal.

ANNO CHRISTI, MCCCXXXIX. mense Martio, Beatrix filia Renaldi Marchionis Ferrariæ vxor Iacobi principis Taurini maximo, cum apparatu excipitur.

ANNO. . . . .

Ex archiuis.

ANNO CHRISTI MCCCXLIII. mense Iunio, defuncto Aymone Comite Sabaudię successit Amedeus V. Viridis cognomine.

ANNO. . . . .

Ex Ecclesię notis.

ANNO CHRISTI, MCCCXLV. defuncto Guidone, successit Vullielmus eius nominis tertius Episcopus Taurinensis.

Ex archiuis ducal.

ANNO CHRISTI, MCCCXLVI. secundo nonas Augusti ciuitas Taurinensis fidei clientelaris iusiurandum Iacobo à Sabaudia principi Pedemontium Achaię, & Moreę persoluit.

Ex tabulario ciuitatis, & Chariensib.

ANNO CHRISTI, MCCCXLVII. mense Maio, Charienses magno Taurinensium commodo se se vltro Amedeo comiti Sab. & Iacobo principi Pedemontium supposuerunt, & non multo post Monteregalenses.

EODEM ANNO, XVI. Kal. Septemb. idem Iacobus eam suam ciuitatem Taurinorum plęrisque donauit priuilegijs, quę subinde semper confirmari enixè curauerunt.

Ex archiuis ducal.

ANNO CHRISTI, MCCCXLVIII. mense Decembri post longa pręlia inter Sabaudos Amedeum, & Iacobum, item Ioannem Montisferrati, Marchionem, pax Taurini icta Clementis VI. Pontificis maximi oratoribus in eam rem missis, & cessit Ioannes Sabaudo ius omne quod in ea ciuitate prætendebat, ita tamen vt Taurinensibus ignotum esset, qui Ferratensium partium fuissent. Tunc Taurini Nicolaus

à Ruuere ciuis primarius demandatam gladij poteſtatem habuiſſe legitur.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI, MCCCLIII. defuncto Vullielmo Epiſcopo, eligitur Thomas à Sabaudia Philippi Principis Pedemontium filius, Iacobi frater. Ex notis Eccleſię.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCCLX. defecit Iacobus princeps ab Amedeo Sabaudiæ comite, varia diſsidia, & motę lites, in ius vocatus Iacobus, ſententià damnatur, in iudicati executionem armatur Amedeus, & *triplici agmine Vngarorum, Apulorum, cum ſuis Sabaudis Subalpinos premit*, Iacobum bello capit, in vincula Ripolis conijcit, Sauillianum expugnat, & populatur aliaque renitentia oppida. Ex tabulario & notis Sauiliani. Ex ipſa ſententia lata Ripolis menſe Ianuario eius anni.

EO ANNO, menſe Martio, Taurinum ab Amedeo in deditionem accipitur, liberantur ciues varijs oneribus à Iacobo impoſitis, auctatur ciuitas ampliſsimis priuilegijs. Adduntur certæ leges ne vnquam ciuitas, alteri *quam vni ſupremo Sabaudo* parere debeat: compenſetur alijs oppidis *Iacobus*, & *alia quędam* ad mores, & ius reddendum opportuna cauentur. *Hoc addito, ne proſcripti homines ob tentatam* tempore Philippi rebellionem, vllo vnquam tempore ab exilio reuocentur, intromittanturue. Ex tabulario ciuitatis diplomate dato Montis Calerij eo anno 24. Maij.

EO ANNO, *idem Amedeus nobilitatem Pedemontanam priuilegijs, & immunitatibus illuſtrat, ſalis quoque vectigal confirmat.* Ex ipſo reſcripto pridie idus Aprilis.

EO ANNO, paciſcuntur principes, Taurinum Amedeo comiti ceditur, qui Iacobo *permutationis iure confert* plęraque Sabaudię remotiora oppida. Qualia ſunt, Conflentium, Turnonum, Sallanchia, Bellofortenſis regio, & caſtella aliquot, ad quę, velut in vltimas terras, Iacobus quodammodo relegatur, dũ interim Ludouicus Rauoria Domeſini Gerbaſijque regulus, Taurinenſis ciuitatis, & aliarum Subalpinarum vrbium pro Amedeo poſſeſsionem adipiſcitur, & moderationem ſuſcipit. Ex reſcripto dato Lancei 11. Maij eo anno.

EO ANNO, Pridie nonas Iunij, Amedeus comes Taurinum triumphantis inſtar ingreditur, quicquid à Taurinenſibus rogatur eis liberaliſsimus confert, priuilegia amplificat, ſtatutis ornat ſalutaribus. Ex notis ciuitatis.

Ex ipso rescripto. ANNO CHRISTI MCCCLXI. mense Octobri, Amedeus comes Sabaudiæ, Taurinensem iterum libertatem immunitatemq; validioribus verbis confirmat.

Ex ipso contractu. ANNO CHRISTI MCCCLXII. mense Iulio, Iacobus tertius nuptias cum Margarita filia Guichardi principis Belli ioci peragit, defuncta secunda Sybilla à Baucio, perq; eas contractas necessitudines tandem in gratiam redijt Iacobus, & consentiente Amedeo ad Subalpinos reuertitur, ac Taurinum cum vxore venit, Amedeum vt salutaret, & exoraret.

Ex notis Ecclesiæ. EO ANNO, mortuo Thoma à Sabaudia præsule dignissimo succedit Bartholomęus Episcopus Taurinensis.

Ex diplomate dato Ripolis eo anno 27. Aug. ANNO CHRISTI MCCCLXIII. mense Augusto, Amedeus comes humanissimus Taurinam ciuitatem Iacobo principi reconciliato confert, beneficiario supremo iure retento, atque ipsis mandat ciuibus parere Principi.

Ex tabulario ciuitatis. EO ANNO VI. idus Septembris, Iacobus princeps Taurinum ingreditur, & concessa ab Amedeo priuilegia confirmat.

ANNO. . . .

Ex ipso Cæsareo diplomate. ANNO CHRISTI MCCCLXV. mense Maio, Camberij Carolus IIII. Imperator inter pleraq; antiqua Sabaudorum priuilegia, illud cõfirmat, *supremi iuris, & authoritatis in Taurinẽsem Episcopũ, prout in omnes alios ditionis Sabaudæ, siue cisalpini, siue trãsalpini fuerint.*

Ex archiuis ducal. & ciuitatis. ANNO CHRISTI MCCCLXVI. mense Maio, defuncto Iacobo Pedemontium Achaiæ, & Moreæ principe, relictis Philippo, ex secundo thoro: & Amedeo, ac Ludouico, ex tertio filijs: inter primos duos de iure primogenij orta controuersia, cumq; Philippum pater abdicasset, Amedeum hunc Taurinenses exceperunt: in quem Philippus bellum mouit, & ipsi Sabaudiæ comiti, qui Amedei tutelam susceperat, & eis aliquandiu restitit.

Ex ipso diplomate eius anni 13. Iulij EO ANNO, mense Iulio, Amedeus Sabaudiæ comes, cum Amedeo pupillo Taurinum ingreditur, omni veteri prærogatiua, & singulari authoritate ciuitatem exornat: illud inter cætera acceperunt, de prædijs rebusq; immobilibus in ciuitatis censum referendis.

ANNO. . . . .

Ex diplomate eius anni die 24. Iunij ANNO CHRISTI MCCCLXVIII. mense Iunio, idem Amedeus comes Taurinum denuo ingreditur, & suo tutorioq; nomine Amedei pupilli prisca ciuitatis confirmat priuilegia.

ANNO CHRISTI MCCCLXIX. mortem obijt Philippus sine prole, cui Amedeus frater tranquillior factus succesit. *Ex notis ciuitatis templis.*

EO ANNO mense Martio, Amedeus comes Taurinum aduenit, quo arbitro acribus bellis datus finis, quæ bella inter Galeatium Mediolanensis Ducis filium comitem Virtutum, & Othonem Brusuicensem Ducem, simul & Ioannem Marchionem Montisferrati intercesserant. *Ex archiuis ducal.*

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCCLXXIII. defuncto Bartholomeo Episcopo succedit Ioannes secundus, qui Cardinalis à Clemente VII. Roberto Gebennensi factus Auenioni. *Ex notis Ecclesiæ.*

ANNO. . . . .

ANNO CHRSTI MCCCLXXVII. Nouembri, Amedeus comes beneficiario iure largitur Amedeo principi ciuitatem Taurinam, montem Callerium, Pinerolium, & aliquot alias, fideiq; clientelaris sacramentum comiti à Principe exhibetur. *Ex ipsis tabulis 20. Nouembris.*

ANNO CHRISTI MCCCLXXVIII. mense Februario, & Martio, Amedeus princeps à ciuibus Taurinensibus ipsum etiam sacramentum sigillatim exigit, quod supremo domino præstiterat, ille vero ciuitatis priuilegia confirmat. *Ex tabulis 15. Februar. & 8. Martij.*

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCCLXXX. mense Septembri, Amedeus princeps Pedemontium, Achaiæ, & Moreæ vxorem duxit Catharinam filiam Amedei comitis Gebennensis, quam Taurinum magnis populorum plausibus deduxit. *Ex ipso contractu 7. Septembris.*

ANNO CHRISTI MCCCLXXXI. mense Februario, Ludouicus Francorum Rex, in Pedemontanam ditionem, & Caroli Andegaui prisco iure aspirans, discussis rationibus, iuri cessit vniuerso, quod haberet vel habere posset in toto Pedemontano agro, ac proinde Taurinensi ciuitate, idque in gratiam Amedei Sabaudiæ comitis, & Sabaudæ posteritatis. *Ex tabulis eo anno 9. Februar.*

EO ANNO Kalendis Augusti, Auspicijs Amedei Sabaudiæ comitis, idque Taurini pax insignis illa inter Venetam, & Genuensem *Ex archiuis ducal. Blond. Coirus.*

respu-

Iustinianus in histor. Genuen.

respublicas icta est, cum insulam Tenedon inter eos controuersam, aliquot iam ante annis Sabaudo relictam, vno ore confirmarunt.

ANNO.

Ex archiuis ducal.

ANNO CHRISTI MCCCLXXXIII. Kal. Martij, obijt Amedeus v. Sabaudiæ comes. Cui Amedeus vi. dictus Ruber succesit.

Ex rescripto dato Ripolis eo anno 13. April.

ANNO CHRISTI MCCCLXXXIIII. mense Martio tumultus ingens Taurini suscitatus, explicatis etiam vexillis in villam Grasseam apud Groliascũ, quod quãuis coloni sint finium Taurinensiũ, parere recusarent, nec à vi & maleficio abstinerent, in eos impetus armata manu factus, exportata magna vis frugum, pecoris, armenti, & alia bellico furore commissa, diruti quoque muri Groliascenses, & iam tecta solo æquabantur, nisi Ripolas ad Amedeum comitem refugissent, qui clementissimus parcere subiectis voluit.

ANNO.

Ex archiuis ducal. cõtractu eius anni 20. Iulij.

ANNO CHRISTI MCCCLXXXVII, mense Iulio Taurini Ioannes Lascaris Colossæus Constantinopolitanus, aliquotque alij satrapes beneficiario iure comitatum Cephaloniæ, & alia quædam ab Amedeo Iacobi filio principe Achaiæ acceperunt, & Taurini sacramentũ fidei, obseruantiæq; præstiterunt, polliciti etiam omnem operam atque opem ad eas oras, siue recipiendas, siue retinendas. Sed cum lentiorẽ se prẹberet Amedeus, Margarita Duratia, iamque Siciliæ Regina Achaiam aliquot post annis inuadit, tum Ferdinando Rhodiensis ordinis magno magistro eas Achaiæ oras vendit, multum, & frustra Sabaudo reclamante. Hæc in Sabaudum gesta, tum in Turcicas manus Achaia, & Morea decidit.

Ex tabulis eius anni 10. Maij, & 28. Septembris.

ANNO CHRISTI MCCCLXXXVIII. Taurini publica summæ hilaritatis testimonia edita, ob Barcillonenses Alpinos populos, qui se vltro Amedeo comiti, & Amedeo principi dediderunt, hinc princeps, Dux etiam Valmontium dictus. Nec multo post eo anno Nicienses maritimi Amedeum Comitem supremum dominum aduocarunt.

Histo. Salut. Nic. Giles.

ANNO CHRISTI MCCCLXXXIX. Clemens Pontifex Auenione Ioannem Cardinalem Taurinensem Lutetiam ad Carolum sextum Regem legauit, pro Siciliæ rebus lapsis erigendis, idemq; Cardinalis regem, Auinionẽ deduxit, vbi rebus Siculis consultum est, & Ludouicus Andegauus Ludouici filius rex coronatus.

ANNO CHRISTI MCCCXCI. Kalendis Nouembris, obijt Amedeus VI. Sabaudiæ comes non sine veneni suspitione, quo etiam crimine insimulatus Achaicus Amedeus, se manifestè purgauit. Amedeo sexto, septimus Amedeus succeßit. Iidem.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCCXCV. Thomas Federici filius, Marchio Salutiarum bello captus apud Monasteriolum oppidum: inde Sauillianum, mox Taurinum traductus, vinculis ibi biennio integro mancipatur ab Amedeo principe Iacobi filio, quod sacramentum clientelare Sabaudo denegaret. Tandemq; tractante Inguerra quodam Conciaci regulo, qui Astæ pro Aurelianensi duce præsidebat liberatus est, persolutis prius viginti duobus millibus, & quingentis ducatis Genuensis notæ, sacramento denique principi solenniter dicto. Ex archiuis ducal. Et historia Salutiana.

ANNO CHRISTI MCCCXCVI. Azo Salutianus Thomæ patruus alijq; Salutianæ gentis factum Thomæ approbant. Ex ipso contractu eius anni 1. Septembris.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI MCCCXCIX. dissidijs subortis inter Amedeum Achaicum, & Theodorum Ioannis filium Marchionem Montisferrati pluribus de rebus, & oppidis, Arbiter Ioannes Galeatius dux Mediolani vtrinq; electus, qui super omnibus cognosceret, excepta ciuitate Taurinensi, quæ sine dubio supremi iuris Sabaudi censebatur. Ex cõtractu dato Papię eo anno 30. Ianuarij.

ANNO CHRISTI MCCCC. super eisdem dissidijs arbitrium datum Amedeo VII. comiti Sabaudiæ. Litteris datis Clauasij 22. Nouẽb.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCCCII. mense Maio post Amedei Achaici mortem nullis masculis relictis, succedit in Subalpinis, & Taurinis. Ludouicus frater, qui etiam dictus Achaiæ, & Moreę princeps: Taurinum ingreditur, & ciuitatis priuilegia confirmat. Ex inscriptione tumuli Pinerolij apud Franciscanos eius anni 7. Maij Ex archiuis

ANNO CHRISTI MCCCCIII. mense Augusto, Ludouicus ducta vxore Bonna à Sabaudia sorore Amedei VII. Comitis Sabaudiæ, eam Taurinum deduxit, obuijs, & plaudentibus populis. Ex cõtractu dotis eo anno Cãberij 24. Iulij.

Ex Histo. Salutiana.

ANNO CHRISTI MCCCCIIII. Septembri Amedeus Comes Sabaudiæ superatis Alpibus Taurinum ingreditur, à sororio Ludouico splendidissimæ excipitur. Illicque cum Theodoro marchione Ferratensi fœdera ineuntur, cui Marchioni Margarita filia Ludouici principis despondetur.

Ex ipsis tabulis 15. Febr.

ANNO CHRISTI MCCCCV. Februario Ludouicus princeps priuilegia à maioribus concessa Taurinensibus confirmat, illud maxime de vectigalibus per ciues imponendis ad decennium.

Ex diplomate dato Massiliæ eo anno 11. Kal. Nouemb. anno Pont. 11. Hierony. Cagnolus in proemio ff. Iacobinus de S. Georgio in tractatu feudorũ.

EO ANNO, Octobri Benedictus XIII. Pontifex maximus instante Ludouico principe, Academiam siue omnium scientiarum vniuersitatem Taurini instituit, quæ prius in Vercellensi ciuitate multis retroactis seculis viguerat, sed iam senescebat, iacebatque ob bella flagrantia, & ciuium factiones, vt aliæ fere omnes Italicæ, hac excepta Taurinensi, quæ sub ditione Sabauda pace fruebatur. Et hanc ciuitatem tunc ipse Pontifex omnium antiquissimam iure optimo pronunciauit, ciuitatis Episcopo Academiæ Cancellario declarato.

ANNO. . . .

Ex historia Salutiana.

ANNO CHRISTI MCCCCVII. mense Februario, Taurini post longa dissidia, pax icta inter Ludouicum principem, & Theodorum Marchionem Ferratensem: Amedeo Sabaudiæ comite tractante, qui Comes non multo post sororem Ioannam vxorem dedit Ioanni Iacobo, filio Theodori Ferratensis.

ANNO. .

Iidem.

ANNO CHRISTI MCCCCX. mortuo Ioanne II. Episcopo, & Cardinali, succedit Aymo à Romagnano.

Ex tabulis eius anni 8. Aprilis.

ANNO CHRISTI MCCCCXI. pax perennis inita inter Amedeum Comitem, Ludouicum principem, & Theodorum Marchionem Genuensimus comprehensis.

Et diplomate dato Budæ eius anni Kal. Iulij.

ANNO CHRISTI MCCCCXII. mense Iulio Sigismundus Imperator Pontificis summi exemplo priuilegium concessit Ludouico principi erigendæ Academiæ, & vniuersitatis Taurinorum, ad instar Parisiensis, Aurelianensis, Bononiensis, Montispessulani, & huiusmodi aliarum vniuersitatum.

Ex ipso diplomate & monetis.

EO ANNO, idem Cæsar ius cudendæ monetæ Taurini ipsi Ludouico concedit, Amedeo adstipulante.

ANNO CHRISTI MCCCCXIII. Ioannes XIIII. Pontifex maximus erectionem Academiæ confirmat, ac de integro elargitur. Ex archiuis ducal.

Eo ANNO, mense Iunio Amedeus comes superatis Alpibus, cum ingenti exercitu Ludouico iungitur Taurini, inq; Thomam III. Salutianum Federici secundi Marchionis filium, clientelaria officia denegantem, & certis emendicatis apud Gallias sententijs res nouas suscitantem, indignati duo principes ferūtur, Carmagnolam, Bouinum, Tarnauasium, atq; Salutias expugnant, Thomas tandem culpam agnouit, ad officium redijt, & iusiurandum summis patronis Sabaudis, de more maiorum præstitit, idq; mense Iulio, & Sabauda stemmata oppidorum summis portis affixa. Ex Salutiana historia.

ANNO CHRISTI MCCCCXIIII. in Marchiones Ceuæ, ijdem principes Sabaudi properant, qui Salutiano adstitissent, eos iam prelio & precio clientes reddunt. Bonifacius, & Otho frater, nec non Garselascus, Lucas, Agamennon, Guillelmus, Oddetus, Henrietus, Mā̄fredus Marchiones Ceuæ sensim omnes ad æquas conditiones descendunt, & Astensem Marchionem, quem in vinculis detinebant Sabaudis innitentibus dimittere sunt coacti: quod Thomas Mocenigus Dux Venetus suo ad Sabaudos rescripto celebrauit. Ex tabulis 28. Septembris & 6. & 14. Octob. Ex rescripto Veneto eius anni 18. Octob.

ANNO CHRISTI MCCCCXV. Ludouicus Princeps pleraque priuilegia largitur Ceuę Marchionibus, & populis receptis, qui Sabaudas partes in Aurelianensem Ducem Astę comitem tuebantur. Ex diplomate 14. Maij.

ANNO CHRISTI MCCCCXVI. postquàm Amedeus mense Februario Camberij *Ducalibus titulis Sabaudiæ à Sigismundo Cæsare auctus fuisset*, præter antiquissimos *ducatus Chablasij, & Augustæ*, Alpibus *traiectis* Taurinum venit, à Ludouico principe regalibus cere*monijs excipitur*, nec multo post ipse Dux arcem in ciuitate ad padi *portam turribus quatuor conspicuam* à fundamentis ædificat. Ex ipsis diplomatib. Cæsaris eius anni die 4. & 10 Februarij. Ex notis ciuitatis.

ANNO CHRISTI MCCCCXVII. mense Septembri, Martinus V. Pontifex *Valentià rediens, peragrata Sabaudia, & transgressis Alpibus Taurinum ingreditur, à Ludouico* principe diuinis prope honoribus afficitur. Ille vero ad pietatem maxima priuilegia ciuitati indulget, & potissimum liberalitate singulari vtitur Pontifex ad padi pontem lapideum reficiendum. Platina in eius vita. Ex bulla data Taurini 17. Kal. Octobris.

ANNO CHRISTI MCCCCXVIII. quarto nonas Decembris obijt Ludouicus princeps Pedemontium Achaię, & Moreæ, nullis relictis ex vxore masculis, hærede instituto Amedeo duce, qui inde Subalpinis, & Taurinis solus dominatus est, Achaici iuris successor: Et primogenij veteres controuersiæ in hoc Ludouico extinctæ, Taurinum Amedeus ingreditur, qui populorum fidem, & sacramentum excepit. Ex inscriptione tumuli Pinerolij. Ex tabulis eius anni 6. Septembris, dat. Taurini

Ex tabulario 8. Febru.

ANNO CHRISTI, MCCCCXIX. mense Februario Amedeus dux Sabaudię denuo Taurinum adit, & maiorum prisca priuilegia ciuibus benemeritis confirmat.

ANNO. . . . .

Ex tabulis 5. Iunis.

ANNO CHRISTI MCCCCXXI. mense Iunio, Amedeus Dux iterum ipsis priuilegiis subscribit, & ampliora in decennium ex Taurinensium animi sententia elargitur.

ANNO. . . . .

Ex ipso rescripto eius anni 15. Augusti.

ANNO CHRISTI, MCCCCXXIIII. Augusto Amedeus Dux Amedeo filio primogenito titulos Pedemontium, & Taurinorum principis tribuit, qui tituli post inde Ducum primogenitis ad succesſionem vocatis semper dati sunt, vt secundogenitis Baugiaci Brixię comitatus concessus, vel etiam Gebennensis, *quæ tamen à Geneua separata regio*, Focuatibus siue Falciniaco intermedio.

Ex rescripto ipso, peñ. Septembris.

EO ANNO mẽse Septẽbri, Amedeus dux vniuersitati & Academiæ Taurinensi, quàm almam filiam suam vocat, pleraque confert priuilegia.

ANNO. . . .

Extabulis pacis eius anni 6. Aprilis & ex contractu 11. Decemb.

ANNO CHRISTI MCCCCXXVII, postquam pace, & fœderibus cum Philippo Maria Anglo Duce Mediolani ictis ciuitas *Vercellarum* clarissima Amedeo Sabaudię duci obuenisset, *idem Philippus* Maria, Mariam filiam ipsius Amedei, *renouata veteri necesſitudine* Taurini in vxorem duxit.

Ex tabulario vniuersitatis

ANNO CHRISTI MCCCCXXVIII. pestis acerbisſima Taurinum inuasit, ob id translata Academia *Taurinensis* in Charium proximum oppidum, vbi per octo fere annos resedit.

ANNO. . . . .

Ex archiuis.

ANNO CHRISTI MCCCCXXXI. mense Augusto obijt Amedeus primogenitus Amedei Ducis *princeps* Pedemontium, *magno* omnium mœrore.

ANNO. . . .

ANNO CHRISTI MCCCCXXXIIII. Amedeus Dux, Ludouicum filium Pedemontium, & Taurinorum principem salutari iubet.

Ex rescripto eius anni 7. Nouẽbris.

ANNO CHRISTI MCCCCXXXV. posteaquam Io. Iacobus Mõtisferrati Marchio in laqueos Philippi Mediolanensium Ducis, ita incidisset, vt tota fere sua ditione spoliaretur, quam Sabaudi ope, opera, & consilio, Venetorum etiam implorata fide recepisset, sumptus tamen in eam rem impensos contra quam pactũ fuerat re adepta denegasset, Ludouicum filium Sabaudus in illusorem cum exercitu contendere imperat, Alpes conscendit, Taurinum venit, Ioannem Iacobi Ferratensis filium bello capit, ad poscendam pacem patrem cum filio adigit: qua pace Taurini icta, Cispadanas vrbes & municipia in sumptuũ iustã ęstimationem Sabaudo cedit, qui demum liberaliter hæc Ioanni largitus est, & masculis Paleologis, Clientelari sola fide Sabaudo reseruata, quam Ferratensis, & suorum aliquot persoluerunt: masculi Paleologi defecerunt, & Sabaudo ius commissi liquidò obuenit, & alijs de causis vberioribus, lis quamuis sit adhuc sub iudice.

Ex tabulis datis Taurini, eo anno 27. Ianuarij.

EO ANNO, *Ludouicus* Taurini vetera confirmat ciuitatis priuilegia, & per viginti annos nouum illud de imponendis vectigalibus largitur, & de nõ vexandis ob crimina ciuibus, nisi certis ex bono, & ęquo pręscriptis modis, & conceptis formulis.

Ex rescripto eius anni 8. Feb. ii.

EO ANNO, peste etiam Charium inuadente, Academia Sauillianum translata, idque biennio.

Ex notis collegij.

EO ANNO, Amedeus Dux humanarum rerum tædio, æternæ saluti consulens, *positis imperij fascibus, Eremitę* vestitu, & vna secum senioribus septem accitis, quos *Mauritianos equites dici voluit*, Ripalianam Eremum ad Lemani lacus ripas ingreditur, Ludouicum principẽ Ducem salutari iubet, qui tamen modestiore pro ducis siue (vt se vocauit) locum tenentis generalis titulo contentus, rempublicam consultissime tractauit.

Ex notis ei⁹ seculi & archiuis ducal. Aeneas Siluius, Pius Papa in epistola 101.

ANNO CHRISTI MCCCCXXXVI. Ludouicus princeps Taurinensibus Academiam Sauiliani residentem restituit, pluribus additis priuilegijs, ne potissimum vnquam diuelli Academia posit ab ea sede, nec etiam supremi consilij Cisalpini semel fixum tribunal.

Ex rescripto Ripaliæ eo anno 6. Octobris.

ANNO CHRISTI MCCCCXXXVII. purgata, & liberata tandem omni lue ciuitate, bellorum etiam obstaculis sublatis, Taurinum tandem florens Academia Sauiliano redijt, in eius diplomatis executionem.

Ex notis collegij.

EO ANNO, Ludouicus princeps edictum perpetuum in fœneratores promulgari iubet, vt duplo male ablata restituant, vt simulatę venditiones luendi pacto palliatæ non nisi ratione sexti pro centenario annui canonis in commodum referant.

Ex edicto dato Taurini 3. Februarij.

ANNO

Ex bulla Eugenij data Ferrariç eo anno xi. Kal. Iulij Anno pontif. octauo.

Anno CHRISTI MCCCCXXXVIII. Eugenius IIII. pontifex Max. eam vniuersitatis, & Academiæ restitutionem Taurinensibus confirmat, vberioribus additis priuilegiis, eo imprimis de fructibus sacerdotiorum studij causa percipiendis, ac si beneficiarij in suis sacerdotiis residerent.

Ex notis Ecclesiæ.

Eo anno Mortuo Aymone à Romagnano Episcopo sufficitur Ludouicus, eius Romagnanæ gentis Marchionum titulis clarissime.

Ex notis Gaudentij Merulę.

Is Annus insignis siccitate in Subalpinis, Nam ab exitu Iulij ad VII. Idus Decemb. nullus, ne minimus quidem imber terras siti laborantes irrigauit, & non modo torrentes sed etiam fontes exaruerunt.

Ex archiuis.

Anno CHRISTI MCCCCXXXIX. Post quam in concilio Basiliensi omnium votis Amedeus Pontifex Max. electus, & quamuis recusans, Fœlix V. dictus, Ducem, exin se dici Ludouicus filius permisit & subalpinos Taurinos inuisit.

Anno. . . . .

Rescripto dato Geneuæ eo anno IX. Augusti.

Anno CHRSTI MCCCCXLI. ob immensos sumptus ad Academiam sustinendam, Ludouicus dux approbante Felice V. parente Vectigal salis foranei florenorum duorum milium annui reditus Taurinensibus non recusantibus imposuit, Illud postmodum Vectigal extinxit quinquaginta millibus florenis à ciuitate numeratis: Quod omne æs, & eo amplius in publica commoda impensum.

Anno. . . .

Aeneas Siluius in Europa.

Anno CHRISTI MCCCCXLVII. mense Augusto Ludouicus dux Taurino mouens cum armata manu Valentiam, & Confluentiam inuadit, mortuo tunc sine liberis Philippo Mediolanensiū duce sororio, cuius ditionem varij varie dilaniabant, Francisco tamē Sfortia præualente, qui Blancam Mariam Philippi spuriam duxerat, Dux inde Mediolani Sfortia dictus.

Ex ipsa sententia 17. Iulii.

Anno CHRISTI MCCCCXLVIII. sententia lata per supremum consilium Ludouici Ducis, qua priuilegia ciuitatis comprobantur, ius vectigalium imponendorum tribuitur quocunque sublato impedimento.

Ex diplomate 2. Februarij.

Anno CHRISTI MCCCCXLIX. Ludouicus Dux Taurini in solio sedens magno cum apparatu Magistratibus circunstantibus Iacobum à monte Maiori clarissimi stemmatis virum, ob sua in rempublicam benemerita, res pręclarè, & fortiter gestas, quòd cum Ame-

deo

deo parente & Auo orientalia peragrasset, innumeras lustrasset prouincias, quæ referuntur, eum Comitatus titulis affecit.

ANNO CHRISTI MCCCCL. Octobri, Amedeus olim Dux, indè Pontifex Maximus, post vbi sua sponte pacis & quietis appetens, ambitionis supraquàm osor, se summa illa dignitate abdicasset, solis Cardinalis Sabinensis, Legatiq; retentis titulis, Nicolaum quintū successorē habere voluit, qui pontificatū suū, & in eo gesta omnia approbauit: Ille vero quamuis senex Alpes transcendit, a Taurinensibus, Pontificiis honoribus excipitur, Taurini de pace patriæ actum, & bella in Franciscum Sforciam Ducem Mediolani paulo ante creatum à Ludouico suscitata prudenter extinguit.

Ex tabulario Taur. & notis 27. Octobr. eius anni.

ANNO CHRISTI MCCCCLI. Idibus Ianuarii vir ille sanctissimus Amedeus obiit Geneuę, Ripaliam in suam Heremum trāslatus, vbi miraculis claruit: tandem violato ab impiis sacro sepulchro Taurinum nostro seculo transuectus, vt suo loco videbitur.

Ex notis eius sæculi.

ANNO CHRISTI *MCCCCLII Ludouicus* Sabaudiæ dux Taurinensium *priuilegia* confirmat, & cum Iureconsultorum collegiū statuta quædam edidisset, illa pronis auribus exaudiuit & approbauit.

Ex ipso rescripto 7. Septemb. eo anno & notis collegij.

EO ANNO mense Octobri Ludouicus dux cum aliquot ante annis Annam Iani Cypri Regis filiam in vxorem duxisset, simul cum vxore Taurinum ingrediuntur regio splendore à splendidissimis ciuibus excepti.

Ex notis eius sęculi.

ANNO CHRISTI MCCCCLIII. Pridie nonas Iulij, hora vigesima, cum expugnato *Subaudicis præliis Ilsiliæ vico*, *Delphinatium* finium, signa vasaque aliquot argentea è vici templo, à profanis quibusdam rapta Taurinum vsque aduecta fuissent, interque cætera sacrosanctum *Eucharistiæ ferculum* in fascem inclusum esset: En vectitius Mulus in *via publica e regione* templi Diui Siluestri iterum, atque iterū hæsitans ac cespitans collabitur: dissoluti ruptique fasces, Rei miraculo erumpit, & egreditur argenteus cadurcus in aëra sponte sua resiliēs, & stans, donec aduenit Antistes Ludouicus Romagnanus, cum clero ac populo frequenti, quo præsente, & supplice, secundo miraculo uas illud argenteum humi decidit, Corpus vero CHRISTI in candenti illa orbicularis panis specie splendidissimū & quasi radiis perfusum per aëra subsistit, donec supposito calice in eum ipsum & Pontificis manus tertio miraculo decidit, tum in Templum diui Ioannis reuerenter relatum: Tandemque in marmoreo sacello eo loci à ciuibus deuoto & erecto (vbi tanta tamque multa edita miracula) illud repositum, & in hodiernum diem sanctissimum Eucharistiæ sacramentum iugiter asseruatur, piaque totius populi deuotioue colitur, & adoratione. Porro eius miraculi celebritas Dominica quarta Augusti, agi instituta. Hoc vel vno exemplo errones ad fidem Catholicam redeant.

Ex Historia eorum temporum.

Ex notis Ioānis Galesij ciuis Taur.

Ex ciuitatis archiuo & inquisitione testificatione quę publica signis & sigillis obfirmata.

Ex ceremoniali libro ecclesię Taur.

Et rescripto dato Geneuę 20. April. eo anno.

ANNO CHRISTI MCCCCLIIII. Ludouicus dux Taurinensibus priuilegia amplificat, & de vini introitu, de causarum remissione, de notariorum erigẽdo collegio, de sportularum interdictione, & aliquot aliis non modicæ frugis & emolumenti prouidet.

Alio rescripto 24. Aprilis.

EO ANNO, idem dux præbet facultatem ciuitati duos alueos extrahendi ex flumine Duriæ, vnum quod per ciuitatem, aliud quod extra defluat, & antiquum alueũ e Sturia flumine a Druento pago resumere queat, idq; ad ciuitatis mundiciem, agrorũq; oportunas irrigationes.

Rescripto dato Anneciaci, penult. Maij.

EO ANNO, idem Ludouicus non satis eam ciuitatem beneficiis complecti posse sibi videtur, cum etiam ærario suo & fisco detrahens, interdicit mulctarum omnem exactionem, si intra biennium non exactæ fuerint.

ANNO. . . .

Tabulis datis Burgi 20. Augusti.

ANNO CHRISTI MCCCCLVI. post fœdera illa perpetua inter Ludouicum Francorum regem & Ludouicum ducem, Burgi inita, Regiis astantibus oratoribus, Taurinensium consensus definitè exoptatus est, qui iubente duce fœderibus subscripserunt.

ANNO. . . . .

Ex notis, & Historia Dominici Machanei.

ANNO CHRISTI, MCCCCLVIII. mense Maio Taurini obiit Maria filia Amedei vij. Sabaudiæ ducis, & Philippi Mariæ Mediolanensium ducis olim coniux, sed virgo relicta. Hęc paternum animum imitata amplissimis ad pias causas legatis factis, Phonascos Basilicæ maioris instituit, inter moniales Diuæ Claræ se se deuouit, & eo in templo humiliter, vti iusserat sepulta, annos nata LVI.

Ex notis tẽpli diuæ Marię Mõtis calerij & publicis attestationibus. Franciscus Ireric' lib. 3. ca. 106. Germanię exegeos Mompelier ꝑ Moncalier vocat.

EO ANNO, mensis Iulij initio, Bernardus Badensis marchio sanctimonia vitæ vt natalibus clarus, Taurinum ingreditur qui postmodũ suscepto Romano ad pietatem itinere, Moncalerij morbo intercipitur, & morte præuenitur. obiit xv. Iulij, & ob toties repetita varia miracula, inter Diuos est habitus. Is Caroli frater, Iacobi filius, Bernardi marchionum Badensium nepos.

Ex rescripto dato Taurini. 5. Ianuar.

ANNO CHRISTI MCCCCLIX. Taurini comitia fiunt, quæ trium statuum vocant, & commeatus ingentes ex publico liberaliter irrogãtur Ludouico Sabaudo, Antiochiæ Principi Gebẽnensiũq; comiti, Ducis filio, in regnum Cypri proficiscenti, vxore prius ducta Charlota Ioannis regis Cypri filia, & regni hęrede, Rex ideò futurus. Atq; ob id denuo Taurinensia, totiusq; patriæ Subalpinę antiquissima à duce confirmantur priuilegia.

Eo anno, Ludouicus Dux Taurinensibus Academiam quę Moncaleriū certas ob causas trāslata fuerat restituit, atq; iterū ciuitatem ornari vult ea ppetua Academia, & supremi cōsilij prętogatiua, quod cōsilium authoritate Pręfecti prætorio præfulgeat, & ad quod omnes magistratus refluant, litesq, in eo terminentur. Rescripto eius anni 15. Martij.

Eo anno, Dux idem Taurinensibus primum concessit ius pistrinorū & artificiorū, magni quidē reditus, quæ in Duria flumine multis sunt elaborata sumptibus, ac certæ iustę appositæ conditiones. Rescripto Taurini 19. Martij.

Anno CHRISTI Mccccl x. Pius v. Pontifex maximus Taurinensibus salutarem legem dixit de ædificijs, aut feudis non ideo Ecclesiæ commissis ob canonis annui cessationem, nisi trina monitione intra quinquennium facta. Bullis datis Senis eo ãno 4. Kal. Aug.

Anno CHRISTI Mcccclxi. Ludouicus Dux indies erga Taurinenses propensior immensa priuilegia à maioribus, & recens accepta confirmat, necnon etiam vniuersæ Subalpinæ ditioni. Ex rescripto eius anni 21. Maij.

Anno. . . . .

Anno CHRISTI Mcccclxv. Kal. Februarij defuncto Lugduni Ludouico Duce Sab. succedit Amedeus eius nominis viii. qui Burgi tunc agens Sabaudorum clientelas excepit. Taurini vero per delegatos à ciuibus, & Subalpinis populis sacramenta præstita. Ex archiuis.

Eo anno, idem Amedeus Taurinensibus priuilegia confirmat, & singulis rebus, quæ ad Academiam conferrent prouidet. Rescripto dato Cāberiaci 29. Martij.

Anno CHRISTI Mcccclxvi. Amedeus Alpes transcendit, & vniuersa Subalpinæ ditionis priuilegia, vt Taurinensium, indulgentissime comprobat. Rescri. dato Pineroli 8. Octobris.

Anno. . . .

Anno CHRISTI Mcccclxviii. idem Amedeus, cum Taurino consilij tribunal aliquandiu abscessisset, suspensione prius facta, illud restituit, & maiorum placita, ac institutiones approbauit. Rescripto dato Auelianę 22. Aug.

Anno CHRISTI Mcccclxix. defuncto Ludouico à Romagnano Episcopo Taurinensi, Ioannes à Compesio Sabaudus designatur, ab ipsis Taurinensibus, cum veneratione susceptus, Francisco à Pres Episcopo Augustensi cęremonias peragente. Ex adeptione possessionis eius anni 10. Decemb.

Anno. . .

Ex notis ei' familię. Onuphrius in vita Sixti 4.

ANNO CHRISTI MCCCCLXXI. Franciſcus à Ruuere Leonardi fil. Cardinalis S. Petri ad Vincula, origine Taurinas, è familia Ruuerea Sauonæ propagata, Pont. max. creatus, Sixtus quartus nominatur.

Atteſtatio publica multorum ſignaculis firmata

ANNO CHRISTI MCCCCLXXII. penultima Martij, quæ dies Lunę à Paſchate, cũ Taurini Compeſius Epiſcopus ſupplicationes publice decreuiſſet, ad expoſcendam à Deo ſalutem pro Amedeo optimo duce, qui tunc Vercellis lethali morbo afficiebatur, populo nudis pedibus gradiente, & linteis amicto, cum multis lachrimis, ipſe Amedeus omnium oculis viſus eſt, quaſi ſuper Solem aſsidens: ob quod tantum, & inauditum miraculum, poſtquam de eius obitu allatus fuit nuntius, eadem hora, & momento, quo ſic viſus fuerat, coli cœpit ab omnibus, creſcentibus maxime alijs plurimis ſanctimoniæ teſtimonijs.

Ex notis eius tẽporis.

EO ANNO, Philibertus Diui Amedei filius Dux, patri ſucceſsit, Iölanda à Francia matre, & curatrice vigilantiſsima, quæ Taurinos ampliſsimis ornauit beneficijs.

Ex notis Georgij à Lucerna eius ſeculi abbatis S. Soluturis

EO ipſo ANNO, menſe Iunio, Taurini ſuſcitata memoria Beati Goſelini Abbatis, qui quatercentũ & vndecim annis ante obdormiuerat, innumeris authore Deo eluceſcentibus miraculis. Nec procul inuentum corpus Beati Anaſtaſij, Taurinenſi Epiſcopo Compeſio inquirente, dę quibus Diuis ſuperius diximus.

ANNO. . . . .

Ex archiuis ducal. Et oratione Petri Caræ ſenatoris ei' temporis.

ANNO CHRISTI MCCCCLXXIIII. menſe Februario, Philibertus Dux, Taurini duxit Mariam primogenitam Galeacij Ducis Mediolani ingenti cum dote, & publica maxima lętitia.

ANNO. . . . . . .

Ex notis eius æui.

ANNO CHRSTI MCCCCLXXVII. Chriſtophorus à Ruuere ciuis & ſummus Iureconſultus Taurinenſis S. R. E. à Sixto IIII. Pontifice gentili ſuo Cardinalis, & Tarentaſienſis Archiepiſcopus eligitur.

ANNO. . . .

Ex diplomate eius anni idib. Auguſti.

ANNO CHRISTI MCCCCXXXI. Sixtus Pontifex maximus inſtante Ludouico Salutiarum Marchione Salutias Taurinenſi Epiſcopo ſuppoſitas ciuitatis nomine ornat, Epiſcopo primo creato Federico Ludouici fratre electo Carpentoratenſi.

ANNO CHRISTI MCCCCLXXXII. Sixtus Pontifex rescribit ciuibus Taurinensibus, cum ab ea ciuitate maiores suos prodijsse agnoscat, se decreuisse ciuitatẽ eam nõ paucis ornare priuilegijs, & collegiũ studiosorum erigere, ac prouentibus dotare, & pleraq; alia ad vrbis publica commoda, quę morte, anno octuagesimo quarto mense Augusti pręuentus pręstare nequiuit. Ex ipsis litteris siue breui 23. Martij.

EO ANNO, Dominicus à Ruuere, ciuis Taurinensis post eius ciuitatis, & Montisflasconensis Episcopus, ad Cardinalitium apicem suo merito conscendit. Ex notis ei⁹ seculi.

EO ANNO, X. Kal. Maias, immatura morte sublato Philiberto Duce sine sobole, Carolo fratri adhuc puero sceptra obueniunt, tutelam assumente Iolanda à Francia matre prudentissima. Ex notis ei⁹ seculi.

EODEM ANNO, Iolanda tutorio nomine Caroli Ducis, Taurinensibus Academiam, & cętera confirmat priuilegia. Rescripto dato Vercellis 18. Aprilis.

ANNO CHRISTI MCCCCLXXXIII. Kal. Nouemb. idem Carolus Dux Taurinum, cum matre ingreditur, munificentissime à ciuibus exceptus. Ex notis ei⁹ seculi.

EO ANNO, idem Carolus tutelà soluitur, & solus indulgens Taurinensibus priuilegia abunde confirmat, illud potissimum vnionis perpetuæ consilij, atque vniuersitatis. Rescripto dato Taurini 13. Nouẽbris.

EO ANNO, IIII. idus Decembris, Dominicus à Ruuere tituli Sancti Clementis S.R.E. Cardinalis (Ioãne à Cõpesio ad Archiepiscopatũ Tarentasiensem translato) in possessionem huius Episcopatus mittitur, Taurini pijssime excipitur: Cui obuiam fuerunt Carolus Dux, simulque Ludouicus à Sabaudia ducis patruus Auxitanẽsis Archiepiscopus. Ex notis Ecclesiæ Taurinensis.

ANNO. . . . . .

ANNO CHRISTI MCCCCLXXXV. pridie Kal. Sextiles, obijt Taurini Iacobus Ludouicus à Sabaudia, diui Amedei filius, & Caroli Ducis frater, magnę expectationis adolescens, in templo diui Ioannis sepultus. Petrus Cara senator in epistola cõsolatoria ad Carolũ ducẽ

EO ANNO, mense Aprili, Carolus Dux vxorem duxit Blancham filiam Guillelmi Marchionis Montisferrati, quam Taurinum magna pompa deduxit. Ex archiuis.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI MCCCCLXXXVII. octauo Kal. Iunias Taurini conueniunt trium ordinum delecti, & ob indicta bella in Ludouicum Ludouici filium Marchionem Salutiarum, & asseclas, conferunt populi duci viginti millia nummum florenorum. Ex archiuis.

Ex notis ei' seculi.

Eo anno, quarto idus Iulij Taurini nata Ludöuica Iolanda Caroli ducis, & Blanchę Ferratensis filia.

Anno. . . .

Ex notis & Diario Ioã. Petri Gastaldi eius seculi.

Anno CHRISTI Mccccxxxix. vii. Kal. Iunij, Diui Io. Baptistę die festo Taurini, natus Carolus Ioannes Amedeus Caroli ducis, & *Blanchæ* filius, baptismate tinctus Taurini quarto nonas Augusti: Dux & ipse futurus.

Ex tabulario ciuitatis.

Eo anno. xii. Octobri, Taurini conuocatio fuit trium statuum: Qui Carolo duci, ducentum millia florenorum conferunt, ad sumptus bellicos in Ludouicum Marchionem Salutiarum ferendos, & rebelles alios aliquot, & ad viaticum in Gallias sustinendum, quòd regem Carolum pars vtraque pacis arbitrum elegisset.

Ex eisdē notis Gastaldi.

Anno *CHRISTI* Mccccxc. ii. *idus Martij, obijt* Carolus Dux, relicto sceptri successore Carolo Io. Amedeo *infantulo, sub tute*la Blanchæ Ferratensis, non sine maxima ob eam tutelam inter proceres contentione suborta, eleuati per Taurinensia compita factiosi, Armatur ciuitas, vicatim confligitur, plures vtrinque lesi, necati aliquot: nec sine negotio tumultus sedatus.

Iidem.

Anno CHRISTI Mccccxci. *mense Martio, obijt Taurini* Franciscus *à Sabaudia Episcopus Auxitanensis Geneuensisque, qui patriæ gubernacula tenebat.*

Ex eisdem notis.

Eo anno Blancha tutorio nomine, supremo iure (quod patronatus vocant) vsa, sede Geneuensi vacante Antonium Campionem Cancellarium Montis regalis præsulem, Geneuensem etiam *Episcopū* nominat, & de more Pontifici maximo præsentat, similem nominationem alteri exposcenti constanter denegat, instante quamuis pro affine suo, Ludouico Cameræ comite, & magnatibus aliquot. Cameranus ob repulsam sibi factam indignatus Geneuam festinare contendit, & quâ transit armata manu omnia populatur, & gentilem suum vi introducit.

Ex sententia lata 20. Septembris eo anno.

Eo anno, Taurini in ius vocatur Cameranus, illatum crimen, & capitalis quæstio proponitur, vadimonij diem obire protelat, eremodicij damnatur, inclamatus, proscriptus declaratur, commissa prædia clientelaria, sed tandem exorante Francorum Rege, ad quem se contulerat, in integrum restituitur.

Ex eisdem notis.

Eo anno, mense Iulio Magdalenes festo die, Labans vetustissimū diui Ioannis templū, æquatur solo, & elegantiori forma à fundamentis longe amplissimum erigitur, impensa, atque opera Cardinalis,

& Epi-

& Episcopi Dominici Ruuerei, iacto primo lapide simul, & aureo numismate à Blancha principe pijssima.

ANNO.

ANNO CHRISTI MCCCCXCIIII. viij. Idus Septembris, Carolus viij Francorum rex, superatis alpibus in Italiam descendens, Taurini inaudita magnificentia excipitur, Dux quamuis infans Regi obuiam fuit, phalerato, & generoso equo insidens, eleganti oratione se & solum suum regiis placitis obtulit: per ciuitatis cōpita Caroli magni gesta apposite repræsētata, nihil ornatius excogitari potuit: ad quod spectaculum ipse Rex Carolus præ gaudio illachrymasse visus est, Blācha vero mater Regem re ipsa, id est auro, armis, viris ad expeditionem Italicam iuuit liberalitate incredibili. — Ex notis ei[9] seculi, & cōmentarijs Martini à Ruuere Viconoui reguli. Philippus Comineus ab Argentō.

ANNO CHRISTI MCCCCXCV. *Præfectis militiæ & regiis copiis ex Neapolitana expeditione redeuntibus, eos vna cum Rege* Taurini Blancha suscepit, ac recreauit. Rex inde Taurino mouens, vt Nouarensibus obsessis faueret, in Mediolanenses & Venetos properat, Pax inde Vercellis, Blancha etiam tractante icitur. — Petrus Cara in histor. Ex tabulis pacis 10. Octobris.

ANNO CHRISTI CCCCXCVI. xvj. Kal. Maias, immaturā mortem *oppetiit Carolus Io. Amedeus Dux, vix septimum attingens, cui Philippus magnus patruus successit.* — Ex orat. Petri Caræ.

EO ANNO, *Philippus dux Iōlandam Ludouicam infantis Ducis sororem superstitem collocari Philiberto primogenito curauit, ad patriæ tranquillitatem conseruandam. Nuptiæ Taurini celebratæ, sed non diuturnum matrimonium perueniente vxoris interitu.* — Ex tabulis 12. Maij ei[9] anni.

EO ANNO, *VII. idus Iulij Philippus dux victoriarum annorumq; plenus, vbicunque terrarum celeberrimus, Taurinum solemniter ingreditur, ciuium ora & animos admirabili sua presentia redintegrat.* — Petrus Cara in oratione tunc habita.

EO ANNO, Philippo duce *hortante Alexander XI. Pontifex max. legati à latere suprema dignitate Dominicum à Ruuere Cardinalem ornat, hic vero protector Sabaudi nominis apud Pontificem vocatus.* — Ex literis ipsius ducis ad Pontificē

ANNO CHRISTI MCCCCXCVII. mēse Octobri, Dux Philippus Taurini lethali morbo corripitur, Camberium (vbi natus & educatus sub suo salubriore sibi cœlo) trāsportari se curat, vbi mēse sequenti naturæ cedere eum oportuit, relicto Philiberto fortunarum successore, & numerosa prole. — Ex notis ei[9] seculi.

ANNO CHRISTI MCCCCXCVIII. Dominicus à Ruuere Taurinorum Episcopus, & Cardinalis, octauo anno vix integro, magna sua impensa, maiore diligentia, pietate vero maxima, diui Ioannis templum — Ex inscriptione marmorea tēpli.

plum opus insigne, a fundamentis augustiore ornatu construxit & absoluit.

Eo anno. quarto nonas Decembris Philibertus eius nominis secundus, pulcher cognomine ob formæ præstantiam dictus, Taurinum regali cœtu & ornatu applicuit, applauserunt populi, & supremos honores reddiderunt.

Petrus Cara in oratione habita.

Anno CHRISTI, Mccccxcix, Ludouicus xij. Francorũ rex cessit Philiberto Duci quicquid ipse, & futuri reges aspirare vnquã possent in eis omnibus ditionibus quas tunc temporis dux possidebat, & tunc imprimis Taurino dux potiebatur.

Ex diplomate eius anni 29. Iulij.

Eo Anno. defuncto Dominico à Ruuere Cardinali, Io. Ludouicus à Ruuere Episcopus Taurinensis vir optimus sufficitur.

Anno CHRISTI Md. post expugnatum à Ludouico Rege Mediolanum, Ludouico Sfortia expulso, ipse rex Philibertum Ducem benemerẽtem donat reditu annuo viginti millium coronatorũ, ex ærario Mediolanensi, Taurini persoluendorum.

Ex codicillis regiis ei⁹ anni 3. octobris & 28. eiusdẽ.

Anno CHRISTI Mdi. *defuncta prima vxore* Iolanda Ludouica, Philibertus dux Margaritam duxit Austriacam *Maximiliani* Cæsaris, & Margaritæ Burgundicæ filiam. In qua Maria Caroli Burgũdiæ Ducis filia vnica, desierunt Burgundiæ duces, & cœpta inter Francos & Austriacos de ea ditione acerba contentio.

Ex cõtractu 26. Septembris ei⁹ anni. Nicol. Vignerius i chron. Burgundiæ.

Anno CHRISTI Mdii. Ludouicus Francorum Rex superatis Alpibus caterua grandi *Salutias venit quarto Iulij: quinto vero die* Carmaniolam, & *alia subalpina oppida peragrat, expeditionem Neapolitanam tentaturus, paulo ante* Neapoli *Hispanis viribus occupata.*

Ex notis ei⁹ seculi.

Eo Anno. xj. Kal. Ianuarias, Philibertus dux *Taurinum venit,* Margaritam coniugem excepturus.

Ex notis ciuitatis.

Anno CHRISTI Mdiii. mense Februario Margarita Taurinum ingreditur, digno tanta principe apparatu, cui nihil desiderari ad augustum splendorem potuit. A patria vero hic habitis comitiis ob iucundum aduentum, quinque millium florenorum munere donatur.

Ex eisdem.

Eo Anno. kalend. Nouembris, Iulianus à Ruuere Cardinalis, Raphaelis, Sixti quarti Pontificis fratris filius, Natalibus Sauonensis, origine Taurinas, Pontifex max. creatus, Iulius secundus dictus.

Ex notis, & Onuphrio in pontificibus.

Anno CHRISTI Mdiiii. quarto idus Septembris, Philibertus secundus dux dies clausit in arce pontis Indici, eo met cubili quo natus fuerat, nullis relictis liberis, Carolo fratre Philippi ex secundis nuptiis filio, fascium ducalium successore, qui vt ceteros populos, Taurinenses in fidem clientelariam benignissime suscepit.

Ex notis Ludouici à Pingon patris.

Anno.

ANNO CHRISTI MDVI. menſe Martio, Carolus dux ſuperatis Alpibus Taurinum cum apparatu pro dignitate ingreditur, ciuitas hilaritatis omnem præbuit ſignificationem.

Eo menſe, Carolus dux Taurino oratores ad Iulium ſecundum Romam miſit, officii ſacroſanctæ Eccleſie perſoluendi gratia. Reſcripto dato Taurini 15. Martij

Eo ANNO, obiit Taurini Io. Ludouicus à Ruuere Epiſcopus, cui Ioannes Franciſcus à Ruuere Antonij Epiſcopi Agennenſis frater ipſe doctiſsimus, & doctorum fautor ac Mecęnas feliciter ſuccedit.

Eo ANNO pridie nonas Septembris, Eraſmus Rotherodamus tunc catholicus, ordinis ſancti Auguſtini monaſterij vulgo dicti Steyen Traiectenſis in Holandia, Taurini poſt aſsidua ſtudia lauream ſuſcepit in ſummis Theologiæ facultatibus licentioſius eruditione (vt iudicarunt ſummi religionis Antiſtites) poſtmodum vſus. Ex tabulario & notis ciuitatis & collegij.

Eo ANNO menſe octobri, Carolus dux Taurinum iterum venit: ciuitatis priuilegia confirmat, leges & edicta ſtatuit, illud potiſſimum de non alienandis, *quacunque ex cauſa patrimonij rebus*, quod iampridem Ludouicus, *Carolus*, & *Philibertus* ſanciuerant. Diplomate dato Taurini 18. Octob.

ANNO CHRISTI MDVII. menſe Aprili, Ludouicus Francorum rex cum magno exercitu Alpes tranſcendit, in Genuam cõtendẽs. Dux Carolus Taurino egreſſus obuiã illi fuit xvi. Kal. Maias, & ad mõtem Calleriumdeduxit, ſexto vero idus Maij Genuam quæ paulo ante defecerat recipit. Ex notis paternis.

Eo ANNO. *menſe* Nouembri, idem rex dat Carolo duci benemerito viginti *milla librarum Turonenſium*, quæ quot annis Tauriui ex ærario Mediolanenſi penderentur. Reſcripto dato Mediolani, eo anno prima Iunij. ſig. Robertet.

ANNO. . . . .

ANNO CHRISTI MDIX. Maximilianus Cæſar cum priuilegia aliquot Guillielmo Ioanni Marchioni Ferratenſi in ſubalpinis conceſſiſſet, declarat, non voluiſſe quidpiam iuri Sabaudo detrahere. Reſcripto dato in Luã penulti. Iunij.

ANNO CHRISTI MDX. detectæ cuiuſdam Ioannis Furnei variæ fraudes, qui à ſecretis aliquot Sabaudiæ Ducibus inſeruierat, & accepta quadã iniuria indignatus, quod minus in offenſorem animaduerſum fuiſſet, malo vindictæ animo, malis artibus, falſiſq; ſyngraphis ditionem ferè totam Heluetiis & aliis principibus oppignerarat, nec Taurino præterito, quibus magna difficultate & impedimento occurſum eſt Cæſaris etiam, Regis, & principum virorum (quorum fidem Dux Implorauit) interpoſitã authoritate. Ex notis paternis & delegatione patri commiſſa eo anno 18. Septembris. Ex reſcripto Ludouici regis Francorum dato Blaſij 17. Ianuarij, & reſcripto Maximiliani Cęſaris 3. Febr. eo anno.

ANNO. . . .

ANNO

Onuphrius in chron.

Anno CHRISTI MDXIII. ix. Kalen. Martij, Iulius secundus à Ruuere pontifex mortem obiit, cui Leo x. Pontifex succedit.

Rescripto dato Taurini 19. Decemb.

Eo Anno, quo tempore Ludouicus Francorum rex Rauennam expugnabat, Carolus dux Alpes superat, Taurinum præsidiis munit, & ciuitatis atque vniuersitatis priuilegia amplissime confirmat.

Ex cõtractu dotis Taurini x. Maij.

Anno CHRISTI MDXIIII. Taurini Iulianus Medices Laurentii filius & Leonis x. frater, vxorem duxit Philibertam à Sabaudia Philippi ducis filiam, & Caroli III. sororem.

Onuphrius in vita Leonis x.
Ex diplomate Pontificio
Franciscus Purpuratus in ff. de offic. assessoris.

Anno CHRISTI MDXV. Leo x. Florentinus hanc ciuitatem iam à Sixto IIII. exemptam a Mediolanensi Metropoli seiunxit, & ipsam in Metropolim erexit, Archiepiscopo primo instituto Ioanne Frãcisco Ruuereo, cui Eporediensem, ac Monte Regalensem Episcopos comprouinciales subiecit.

Ex commentariis Petri Lamberti Cruciani rationalis Præsidis.
Ex notis paternis.

Eo anno. mense Septembri Franciscus Francorum rex Caroli ducis Sabaudiæ exsorore Ludouica nepos, qui mortuo Ludouico xij, paulo ante inauguratus fuerat, superatis Alpibus Taurinum cum exercitu venit, à duce auunculo exceptus, eius opem ad expeditionem Mediolanensem implorat. Nec tunc Mommorantio instante dux quamuis valetudinarius, sui etiam copiam recusare potuit, ac proinde Regi adhærens Heluetiorum partem optimam, Bernenses inquam, Friburgẽses ac Solodurenses, aduersariarum partium ab acriore pugna auertit, secum traxit, & Marignanam victoriam Mediolanensemq; deditionem causatus est. Neq; ideo Maximilianus Cæsar auditis Caroli iustis rationibus, & quod necesse tunc sic fuerat, factum improbare potuit.

Ex eisdẽ notis.

Eo anno, Carolus dux Taurino mouens cum exercitu Cæuã, & adiacentia oppida quæ defecerant expugnat, & ad officium reuocat.

Eo anno, mortuo Ioanne Francisco à Ruuere primo Archiepiscopo, sedẽ quidẽ impetrat Innocentius cibo Cardinalis, sed interpositis certis pactionibus succedit Claudius III. à Seycello Massiliensium, tunc Episcopus, natione Sabaudus Aquensis, qui Iureconsultorum eloquentissimus, & eloquentium Iureconsultissimus sui seculi dici potest, tot in iure & veteri historia libris attestantibus.

Ex notis Petri Gastaldi.

Anno CHRISTI MDXVI. Iulianus Medices & Philiberta Sabauda coniuges Taurinum magnificentissimis, & exquisitis apparatibus ingrediuntur: carmina varia, & inscriptiones in portis & compitis, aureis literis in coniugum laudem affixæ, Leo Pontifex Iuliani frater innumeris ciuitatem priuilegiis exornat, Camberium apud Sabaudos, & Burgũ ciuitates appellat, illa Archiepiscopali hac Episcopali sede insignitis. Maximilianus Cæsar ius ciuitatum confirmat: Francisco tamen rege repugnante: & ad hanc diem res quodammodo neglecta, est quod quæ essent religionis magis, quam quæ ambitus spectata fuerint.

ANNO CHRISTI MDXVII. prodigia magna, phalanges armatorum numerosæ in aëre confligere sunt visæ. Rouerus Pōtanus lib. rerum memorabilium.

EO ANNO, Franciscus Rex occasione nacta eius erectionis geminarum in Sabaudia ciuitatum, in Ducem primas bellorum flammas concipit. Quas dum Cæsar extinguere literis & legatis conatur, accendit vehementius. Literis Maximiliani eo anno 20. Septemb.

ANNO CHRISTI MDXVIII. Taurini conueniunt aliquot Coconati & Radicatæ comites, qui Carolo Duci ius ipsorū comitatuū cedunt, Bernardus inquam in Brosolum, Ioanninus filius Dominici, Alemanus, & Vullielmus filius Conradi, Raphael filius Vullielmi, atque alij Coconates: in quam ditionem Pedemontio contiguam, & permixtā Philibertus dux alijque duces iam aspirarant. Ex ædibus actis Taurini 10. Martij. 21. Maij, 9. & 27. & 25. Nouemb. eo anno.

ANNO CHRISTI MDXIX. mense Ianuario post Maximiliani Cæsaris mortem, Carolus V. Philippi Hispaniarum Principis filius absens, *in Germania Cæsar eligitur, ob cuius fausta auspicia* Taurini hilaritatis *publica significatio secuta*. Ex notis eius seculi.

EO ANNO, *pridie Cal. Aprilis*, obijt Blancha Guillielmi Marchionis Ferratensis filia, & Caroli primi vidua, hęrede instituto Carlo tertio Duce in Ferratensis successionis iuribus, præter ea quæ iam Sabaudo amplissima competebant, & Pedemontanæ hypothecæ, quibus etiam in Taurinensi agro Blancha fruebatur, ad Carolum redierunt. Ex sepulchri inscriptione Carinnani apud Augustinianos. Ex testamento 12. Febr. eo anno.

ANNO CHRISTI MDXX. mortuo Claudio à Seyssello Archiepiscopo, *succedit Innocentius Cibo Cardinalis*, iam tum Archiepiscopus à Leone X. *designatus, cum Ruuereus diem obijsset: sed instan*te Carolo Duce Claudio cesserat, *reseruato sibi (vt dicunt) regressu*. Ex notis Ecclesiæ & inscriptione sepulchri in templi sacrario.

ANNO CHRISTI MDXXI. exacuuntur bella inter Cæsarem & Francum ob Mediolanensem ditionem, quam Cęsar Franco eripere nititur: cohortatus ab vtrisque dux Carolus ne aduersario faueat, néue commeatū vel iter *præbeat*. *Difficilis & periculosa Sabaudi futura inter tot turbines, ac tot tantosq; scopulos*, & validissimos ventos ex aduerso reflantes nauigatio. Ex eisdē notis. Historia Antonij Doriç & aliorū. Ex cōtractu dato Vlysi pone. 20. Martij.

EO ANNO, Carolus Dux vxorem duxit Beatricem filiam Emanuelis *Lusitanorum Regis*. Ex notis Ludouici pr̄is. Onuphriu.

EO ANNO, mēse Decembri obijt Leo X. cui Adrianus VI. Cæsaris olim institutor sufficitur.

ANNO CHRISTI MDXXII. mense Martio, Beatrix Lusitana Taurinū ingreditur, supra quàm dici potest sumptuosè excepta, & a populis qui Vigoni cōuenerāt quinquaginta millia florenorū liberaliter ob felicem aduentum collata sunt Peste tandem sæuiente Taurino discessum, Dux ipse pedibus, traiectis alpibus Cāberium ad sanctam venerādam Syndonem ex voto venit, assumptis secum duodecim peregrina- Ex eisdē notis paternis. Neuisanus in summario statutorum

tionis sacræ comitibus, inter quos Lælius Ruuereus Viconouanus, Taurinensis patricius allectus. (Ex notis Ruuereis. vltimo die Martij.)

Eo Anno mense Decembri, natus Adrianus Io. Emanuel trinominus, Caroli ducis primogenitus, sic ab Adriano Pontifice denominari, iussus qui infans obiit. (Ex notis paternis.)

Anno CHRISTI MDXXIII. Franciscus Francorum rex cedit omni iuri quod prætendere vnquam posset in ditionem Sabaudam, Niciensem, & Pedemontanam, cuius caput (vt sæpius dictum) Taurina hæc ciuitas. (Ex diplomate dato Lugduni. 10. Septembris eo anno.)

Eo anno mense Septembri, obiit Adrianus Pontifex quem Clemens septimus Mediceæ gentis sequutus. (Onuphrius.)

Eo anno nata Francisco Francorum Regi Margarita filia, Dei prouidentia dux Sabaudiæ destinata. (Nicol. Giles.)

Eo anno, mense Decembri natus Carolo Duci Ludouicus Princeps Pedemontium. (Ex notis paternis.)

Anno CHRISTI MDXXIIII. *Carolo Borbonio Duce à Franco deficiente, & Massilià expulso, cum in Italiam venisset, Rex fugientem* armata manu prosequitur, Dux regem Taurini excipit, *auxiliaribus* copijs iuuat, Mediolanum à Rege mox recipitur, obsidetur Papia, Dux à Rege ingentibus donatur muneribus, confirmatis & pensitatis eisdem quæ olim Philiberto Duci annuis honorariis debebantur. (Ex rescriptis tribus datis in abbatia S. Francisci ante Papiam. xi. Nouemb.)

Anno CHRISTI MDXXV. (quo in lucem prodij) Franciscus Rex in Papiensi cōflictu à Cæsarianis *capitur in Hispaniam abducitur Ingenti ære redimitur. Taurinensis ager diripitur,* Carolo Duce nulla vnquam necessitudinis erga Regem aduersis eius temporibus prætermittente officia. (Ex notis paternis 18. Ianuarij. 25. Februarij. Gallica supputatio vet. a resurrectione. 1524. numerat.)

Anno CHRISTI MDXXVI. postquam obsidibus *datis ipsius* regis liberis, Rex in Galliam rediisset, tractatum matrimonium Ludouici principis Pedemontium, & Margaritæ Francisci Regis filiæ, quum primum per amborum ætatem liceret. (Cōtractu apud sanctum Germanum. 7. Aprilis.)

Anno CHRISTI MDXXVII. mense Septembri, Lautrecus dux exercitus Gallici, trāsmissis Alpibus per Taurinatem agrum iubente Carolo duce deducitur, qui ad Papiam expugnandam fœliciter, sed ad expeditionem Neapolitanam infeliciter profectus, Taurinenses quoque & Subalpini à Borbonio, & Cæsarianis vastati. Roma capta, direpta, ipse etiam Clemens vinctus grandi pecunia liberatur, at Borbonius murum primus ascendens ictu globuli oppetiit. (Ex tabulario ciuitatis.)

Anno CHRISTI MDXXVIII. famem sæuissimam per subalpinos, & fere vniuersam Italiam grassantem, pestis immanis, *vitam simul* miseris mortalibus suppressit. (Ex notis paternis. Ex eisdem)

Eo anno, viii. idus Iulij extremis malis ingens bonum Camberij intercessit, natiuitate Emanuelis Philiberti Sabaudię ducis principisque Pedemontium, Caroli & Beatricis filij, qui Taurinorum restaurator, patrię parens, & sui seculi gloria futurus erat. Ex notis paternis.

Anno CHRISTI Mdxxix. vii. Calen. Decembris, qui diuę Catharinę sacer erat, nata Taurini Catherina, Em. Philiberti soror. Ex eisdem.

Anno CHRISTI Mdxxx. mense Februario, Carolus Dux postea quam Taurini conuocatis populis donatus munere fuisset sexaginta millium florenorum, Taurino mouens cum instructissima procerum torquatorum caterua Bononiam proficiscitur, ad Caroli V. inaugurationem accersitus, vbi inter imperij principes, principem, & honorificentissimum locum obtinuit, quippe qui in solenni pompa pomum siue mundi globum, quo summum imperij decus significatur, ipse gestauerit, *atque prestita beneficiaria fide, maximis à Cęsare priuilegiis auctus domum dimittitur.* Ex diplomate Cæsareo dato Bononiæ eo anno 8. Maii.

Eo anno, mense Iulio, nata Taurini Maria, Em. Philiberti soror, quæ infans Taurini quoque decessit, sepulta in æde Angelorum extra vrbem. Ex notis eisdem.

Anno CHRISTI Mdxxxi. Ferdinandus Caroli quinti frater, cum nonis Ianuarij rex Romanorum Coloniæ salutatus à fratre, & *electoribus fuisset*, de ea re Carolum ducem certiorem per legatos fecit, *qui Taurini, vbi agebat, publicę lętitię testimonium* dedit amplissimum. Ex eisdem notis.

Eo anno, Carolus imperator, qui Isabellam Lusitanam Emanuellis Regis filiam, & Beatricis sororem duxerat, ipsi Beatrici Sabaudæ, & masculis liberis primogenitis Astam ciuitatem, antiquo iure iam Sabaudis debitam contulit. Ex rescripto 3. Aprilis possessione 19. Maij & fidelitate 22 Maii.

Anno CHRISTI *Mdxxxii. Ludouicus* Pedemontium princeps Caroli ducis primogenitus, *vix decimum attingens* annum in Hispaniam à patre mittitur, non sine Franci *indignatione*, quæ in Sabaudum odia acriora concitauit. Ex eisdem notis.

Anno CHRISTI Mdxxxiii. prodigiorum varię species, monstra terris, non tam corporum quàm sectarum enata, cœlo phasmata, & torres visi, sacellum illud insigne Camberij, in quo sancta Syndon asseruabatur, flammis exustum Decembri mense Barbarę festo die, ipsa quidem Syndon illęsa, per medias flammas exportata. Sed illa omnia proximarum calamitatum (si dicere licet) infausta pręsagia. Ex eisdem & vidi, & memini.

Ex notis Petri Lamberti prçsidis. Et paternis.

Anno CHRISTI MDXXXIIII. postquam Massiliæ Clemens Pontifex cum Francisco Rege conuenisset, & de nuptijs Catherinæ ex patruelis filio neptis cum Henrico Regis secundo genito conclusum esset, morsq; Philippi Sabaudi Nemorosi Ducis Caroli fratris, eo loci subsequuta, & de Sabaudia tanquam Italiæ porta occupanda consilium Regi datum, si Italiam tutò ingredi cuperet, Dux Carolus Taurinum, quasi in patriæ arcem secessit, vt quoq; Geneuenses tumultus de religione compesceret, qui Episcopum Petrum à Balma expulerant: Taurini pacis conditiones à Bernensibus, & aliquot alijs eius sectæ propositæ, quibus Dux in antiquum Geneuæ dominium retinebatur, modò Episcopo ciuitate interdictum esset, & ciuibus impune liceret à Romana fide discedere, & Luteri siue Zuinglij nouis placitis adhærere; quod detestatus Dux pijssimus, Geneuà frustrari maluit: & legati pacis re infecta dimissi: non admodum æquo ipso Clemente, cuius opem Dux frustra implorauit, quòd is animo aliud cum Franco versaret, & in Ducem moliretur.

Onuphrius.

Eo anno, *mense Septembri, Clemens septimus obijt, cui successit* Paulus III. *Farnesiorum Romana familia clarissima ortus.*

Ex notis paternis.

Eo anno, mense Maio natus Taurini Emanuel II. Caroli filius, lactans obiit, iuxta fratrem sepultus.

Ex notis eisdem 10. Augusti.

Anno CHRISTI MDXXXV. Carolus imperator ex Aphricana victoria Romã triũphans ingreditur, eoq; tẽporis Dux Taurini Geneuã defecisse, sacerdotes expulisse, diuorum confregisse statuas, & imagines conculcasse, templa profanasse accepit.

Ex eisdẽ notis 16. Ianuarij.

Anno CHRISTI *MDXXXVI. nuntiatum* quoq; Duci Bernenses Friburgensesq; Vantuatum agrum inuasisse, & iunctis Sedunensibus Veragrorum siue Chablasij Ducatum occupasse, nec procul Francum sibi, & fortunis reliquis imminere.

Ex rescripto dato Taurini 25. Februarij.

Eo anno, Carolus Dux Taurino, populis rescribit, quando Gallorum Regi efflagitatum iter, & commeatus per suam ditionem concessisset, Rex præterea destinasset vrbes armata manu inuadere, & occupare, debeant ipsi, vti poterunt resistere, siq; succumbant, protestari saltem se non nisi coactos parere, vt nec ipsi Duci propositum ab antiquissima possessione modo aliquo discedere. Et per id tempus Sabaudia ab equitibus Gallis occupatur.

Ex notis eisdem Et Io. Petri Calcagni. Et Io. Bapt. Guignonij regij secretarij. Et Petri Gastaldi.

Eo anno, v. idus Martij aduentantibus Gallis in Italiam, Carolus dux Taurini se minus tutum fore existimans, per posticum arcis nocte intempesta Marchionem Mussium, sexcentos simul pedites Cęsarianos rubra cruce insignitos ad sui præsidium introduxit. Postridie Taurinum Dux mille sexcentos, pedites auxilio accersiuit, quibus pręerãt viri fortissimi, Philippus Torniellus, Ioannes Baptista Gastaldus, Cæsar Maius Neapolitanus, qui ad sextum Calendas Aprilis perstiterunt,

quo

quo die vrbe egredi Ducem oportuit, & Vercellas cum tota familia se se recipere, produce Taurini relicto Ludouico à Sabaudia comite Pancalerij.

Eo anno, Taurini adsunt Regii Fœciales, qui ciuibus ignem, ac sanguinem minitãtur, iam parato, & vicino exercitu, nisi illico ablatis Ducis insigniis lilia in portis locisq; publicis exciperent: Illi cum dilationibus contenderent, nec Franciscus Salutianus Marchio (qui Gallicarum partium simul aduenerat) quicquam concederet, quin potius acrius instaret, tandem intrepide coram protestati sunt Taurinenses, se nolle, nec intendere aliquem per actum derogare iuribus Ducis Sabaudię, ac successorum Ducum, & eorum priuilegijs, atq; ita accepto etiam à Sabaudo Duce nuntio, vt fortunę, & tempori cederent, nec vrbis excidium expectarent, inuiti paruerunt. Aduenientibus cum Salutiano, mox Philippo Chabodo Brioni regulo, Admirallo Franciæ, Guillielmo comite Frustambergio, & immenso exercitu, cuius nõ tam terrore quam ducis imperio ad deditionem impulsa ciuitas, Hæc mox propugnaculis iam à *Duce cœptis permunita est*, & pene inexpugnabilis à *Gallis* reddita. Intus tamen direpta, dissipati ciues, per colles & vicina castella vagantur, Hos Galli, persequuntur, & nisi redeant perduelles declarant, sectioni datis prædijs: qui redierunt, suspecti semper habiti misere vitam egerunt aliqui extremo damnati supplicio.

Eo ipso publico instrumento dato Taurini 3. Aprilis.

Ex Ducis litteris datis apud sanct. Germanii.

Eo anno, Salutianus, & Brionus Taurino mouerunt, ciuitatis rectore relicto *Stephano Columna*. Illi per agrum Vercellensem palantes & sata populantes, *tuncq*; *Salutianus*, qui proregis sperato honore frustratum se cognouit, à *Gallo ad Cæsarem paulatim defecit*, tractante Antonio à Leua, qui cunctando rem restituere conabatur, dũ Cęsaris *aduentum* expectaret. Sed ante Salutianus Taurinum rediens turres quatuor (quæ in ciuitatis angulis eminebant) euerti curauit, Mœnia etiam turribus contigua decurtari, vt Cæsarianis facilior pateret aditus, ad quos statim conuersus, in obsidione Carmagnolæ Bombardæ ictu cecidit.

Ex eisdem notis.

Eo anno, suburbia quatuor amplissima solo æquata sunt, vnum portæ Secusinę, in quo fuerat cœnobium diui Rolandini, templum sepulchri Hierosolymitani, quod cruce rubra insigniti incolebant, templum Diui Bernardi, monasterium diui Augustini, cœnobium Diui Solutoris, legionis Thebeæ ordinis sancti Benedicti, & Beati Valeriani Abbatis. Secundum suburbium ad portam Marmoream, vbi cœnobiũ humiliatorum, amphiteatrum, cum orchestra, & area in orbem, qua comœdi, & tragœdi olim dabant spectacula, & ædebantur ludi: Lacus colliculis cinctus, fragmenta Romanarum inscriptionum innumera. Tertium suburbium ad portam Castri (vbi templum erat sancti Saluatoris) ad pontẽ vsq; Padi miro artificio fornicatum protendebatur. qui pons

Ex eisdem notis.

ab ipsis

ab ipsis Gallis ad maiorem sui, ciuitatisque tutelam semirutus. Quartum vero suburbium adportam Palatinam siue Doraneam, quo in suburbio Franciscanorum (qui Angeli dicebantur) templum, aliud sancti Lazari, Monasterium Virginum diuę Margaritæ, cœnobium sancti Secundi (corpus tamen ipsius Martyris in maiori Ecclesia vrbis reconditum) ædes diui Rochi. Quæ omnia simul iuncta ciuitatem alteram efficere potuissent, nunc arua prataque aratro, & falci subiacent.

Ex eisdem notis mense Maio.

Eo anno, Chabodus Brionus, Taurini pro rege Franco constituitur, qui relictis maximis pręsidijs, & ciuitatis rectore Claudio Anebaldo in Gallias properauit, At quanto citius Carolus Dux cum Antonio à Leua, & triginta millibus bellatorũ Taurinum obsident: Cæsar Astã venit, Fossanum expugnauit.

Ex ocularis testibus.

Eo anno, postquam Carolus Cæsar icto cum Italicis fere omnibus ciuitatibus fœdere, quę sexcentum coronatorum millia *in militiũ Cæsarianorum stipendia pendebant, si extra Italiam bella traduceret,* ipse clam à *Melphitano principe allectus, dum in Massiliam,* & Prouinciam progreditur, nihilominus tamen Taurinensem *obsidionem* non sine Italiæ querelis prosequi iubet. Militiæ duces relicti Gotterius Loppes, Padilianus, Iacobus Mediceus Marignanensis siue Mussius Marchio, Iacobus Fozarus Scalingius Pedemontanus, Ludouicus Vistarinus Laudensis, qui Bastidam turrem colli cuidã superpositã Pado pontique imminẽte, montemq; Calleriũ occuparant, dũ excursionibus Galli dabant operam: sed contineri *cœperunt ea obsidione,* qui secus absente Cęsare *populationibus finem non fecissent,* atque mœnibus inclusi, graui inedia vnà cum ciuibus conflictabantur: solutum obsidione Taurinum, Guidonis Rangonij à Rege destinati opera, *qui Taurinorum pro rex efficitur.*

Ex rescripto Francisci eo anno mense Februario.

Ex rescripto anni 1549. Iulio.

Anno CHRISTI MDXXXVII. *Franciscus Rex vt Taurinenses,* & Pedemontanos populos sibi deuinctos alliceret, eos omnes iure Galliæ donat: & perinde ac nati, & *orti in ipso regno* essent, nulla inde caducitas in Gallia decedentibus obijci hæredibus possit, idque perpetuis temporibus: quod confirmauit postea Henricus II. Francisci filius.

Ex eisdem notis.

Eo anno, Ioannes Humerius Taurinum prorex mittitur, validissimo cum exercitu Astam vsque progressus, sed mox in Gallias redijt, cui Guido Rangonius Taurini sufficitur.

Ex eisdẽ notis 26. Iulij Diuæ Annę festo die. Et Lucas Cõtilius in vita Cæsaris Maij.

Eo anno, Cæsar Maius Neapolitanus Cæsarianarum *partium* Taurinum ciuitatem ad San. Georgij propugnaculum admotis *scalis* repente inuasit, & iam ad ostium per quod in vrbem ab *ipso* propugnaculo erat aditus Cęsariani peruenerant, ac iam ingressuri videbantur, nisi illud, dum vehementius insistunt firmius occludunt, cum *ho-*

stium

ſtium ad ſe trahere, & aduorſum aperire, non introrſum propellere deberent. Quæ res, vt eorum conatum eluſit, ità ciuitati bono fuit, tum quòd Cæſariana auxilia (quæ Donatus Vaſti Marchio militiæ dux, ipſi Neapolitano pollicitus fuerat) nondum aduenerant. Niſi potius in ſuperos eam tam præſentaneam opem ciuitas referre debeat, quod tunc in mœnibus tres viſi armati, auguſtiore quàm humano aſpectu, qui hoſtes terruerint, & fugauerint, ſunt viſi. Neque hi alij quam tres Thebæi martyres crediti, qui in proxima æde repoſiti paulò ante fuerant, ipſius ciuitatis diui tutelares. Ex eiſdē notis, & relatione plurium.

Eo ANNO, mēſe Octobri, prementib. vſq; Cæſarianis, ita vt neq; portas egredi liceret, Henricus Delphinus Franciſci Regis filius, ſuperatis Alpibus Taurinum omnibus anguſtijs liberat, indeq; Franciſcus rex Italiam cum numeroſo exercitu ingreditur: Iauenni (quod Gauium olim) pernoctans Taurinum petit. Pactę trimeſtres induciæ, & ad octauum menſem protractæ. Io. Tilius in ſupplemento Hiſtoriæ Gallicæ. Ex notis eiuſdē 29. Octobr. & menſe Nouembri.

ANNO CHRISTI MDXXXVII. *induciæ decennales Nicię agitatę ſunt, vbi cum Paulo Pontifice Carolus Cęſar conuenit, & hę per* Subalpinos, magno Ducis Sabaudi incommodo, populis ſignificatę. Ex notis Baptiſtæ Glygnonij ſecretarij Regij.

Eo ANNO, Carolus à Couſsi Burię regulus, Taurino regendo pręficitur, quem paulo poſt Renatus à monte Iano caſtrorum pręfectus, ſiue (vt vocant) Mareſcallus, Prorex ſubſequitur. Ex eiſdem.

ANNO CHRISTI MDXXXIX. Taurini Rex ſupremam curiam ſiue parlamentum iuri reddundo conſtituit, Proregem verò Claudium Baronem Annebaldū *Mareſcallum Francię*, Guillielmo Bellaio Langęi Regulo vrbis gubernatore addito. Ex eidem.

ANNO CHRISTI, MDXL. Carolus Cęſar ex Hiſpanijs per medias *Gallias* magna fiducia ad Gandauos penetrauit, nihil interim de Carolo Duce reſtituendo actum. Vidi Lutetię Kal. Ianuarij ei⁹ anni 1540

ANNO CHRISTI MDXLI. Claudius Annebaldus iterū ſummā rerum apud Taurinos gerit, quo tempore Cæſar Fregoſus & Antonius Rangonius legati regij ad Padum intercepti, & necati, vnde ruptis fęderibus bella recruduerunt. Ex eiſdē notis.

ANNO CHRISTI MDXLII. Guillielmus Bellaius, & Guido Guiffredus Boterianus Taurinum, ac totam ditionē vtrique Proreges obtinent. Et quamuis ſilētibus inter arma legibus, ipſa tamen Academia Taurinenſis reuiuiſcit, & ad id conuentus publici ab eiſdem Proregibus permittuntur. Ex ipſo reſcripto. 8. Auguſti.

Eo ANNO menſe Septembri, tanta Locuſtarum Taurinum cœlum inuaſit, vt obſcurato aëre nox atra interdiu videretur. Ex notis eiſdem & teſtibus oculatis.

ANNO CHRISTI MDXLIII. menſe Februario, Cæſaris Maij Neapolitani ſtratagemate, Taurinum carris ſex fęno exterius apparente onuſtis, intus vero ſelectis militibus artificioſe latentibus, parum abfuit Ex notis 12. Februarij.

fuit quin serio caperetur, Palatinæ portæ iam duobus carris insidenti bus: At auxiliariorum tarditate solis relictis carris, & funibus qui clatros suspendebant a quodam ciue maxima celeritate abscisis vnde ad imum demissi clatri portam præcluserunt, milites reliqui aditu prohibiti sunt, qui vero iam intra portam peruaserant, intercepti, fortiter tamen, & strenue dimicantes ceciderunt: sic denuo volentibus superis intacta ciuitate.

Ex historia Lucę Contilij. Ex oculatis testibus. Et notis plurimorum.

Eo anno, Franciscus Erraldus Alsoneus Taurinorum præses, mortuo Francisco Montelloneo procancellario Franciæ, in eius locũ vocatur, cui præses succedit Renatus Biragus, vir non minus armorum quam literarum peritia clarus.

Ex historia Nic. Gillei.

Eo anno, post Niciam à Turcis, & Gallis obsessam mense Iunio, obsidione soluta, Franciscus Borbonius comes Anguiani cum exercitu alpes superat, Taurino & alijs subalpinis oppidis prospecturus, Carinianum Cæsarianorum præsidio firmatum oppugnat.

Ex notis mẽse Nouemb. Et testibus oculatis.

Anno CHRISTI MDXLIIII. *mense Aprili, ab eisdem Gallis* apud Cerisolas cum Cæsarianis acie *dimicatum est. ipsum paulo post* Carinianum receptum, Pyrrho Columna qui extrema omnia *sustinuerat*, dedente. Pax inde inter Cæsarem, & Regem contracta.

Ex notis xiiij Aprilis.

Anno CHRISTI MDXLV. mense Maio, Emanuel Philibertus Pedemontium princeps Vercellis mouens Vormatiam proficiscitur a Carolo V. Cæsare auunculo honorifice exceptus.

Ex notis xvi. Maij. & xxij. Iulij.

Eo Anno, Paulus Thermarum Regulus *adest, apud Taurinos* regis vices gerens.

Anno MDXLVI. dum Cęsar Germanicis, & Saxonicis bellis occupatur, apud Taurinos Ioannes Caraciolus Melphiæ princeps proregis munere fungitur.

Ex eisdẽ notis.

Anno CHRISTI MDXLVII. mense Martio, obiit Franciscus Francorum rex, cui Henricus filius rex successit, & *Taurini* in æde maiori exequiæ solenniter peractæ.

Ex notis vltimo die Martij.

Anno CHRISTI MDXLVIII. *mense* Augusto Henricus Rex Francorum superatis Alpibus cum apparatu ingenti Taurinum ingreditur, Renato Birago Præside ornata oratione eũ in ingressu celebrante: ibique decem diebus continuis permansit.

Ex marmorea ĩscriptione villæ Purpurateæ. xiij. Augusti.

Anno CHRISTI MDXLIX. dum Taurini populi pace fruuntur, Romę Paulus tertius diem obiit.

Ex notis vij. Aprilis.

Anno CHRISTI MDL. Iulius tertius Pont. max. creatur. *Taurini* vero pax inter summos reges iam icta, ad continendos *populos* cõfirmata iterum propalam declaratur, pręcone tubis comitato.

Eo anno, defuncto Innocentio Cibo Cardinale *Archiepiscopo*, succedit Taurinensi sedi Cęsar Cibo ex fratre nepos.

Ex notis Ecclęsiæ.

Eo

EO ANNO, mense Augusti, Ioannes Caracciolus Melpharum princeps, Prorex Taurinorum Secusię mortem obiit, dum in Gallias properaret, Taurini sepultus apud Dominicanos, cui Carolus Cosseus Brissacus iam designatus prorex succedit: ad quem dux Carolus me, ex Academia Patauina redeuntem grauissimis de rebus legatum Taurinum misit.

Ex inscriptione sepulchri apud S. Dominicum.

Ex literis Caroli ducis datis Vercellis xi: Augusti. 1550. signatis Vulliet. cũ sigillo. Vidi.

EO ANNO Artus Caroli frater Gonorri Regulus vices proregis agit.

ANNO CHRISTI MDLI. mense Septembri, ruptis pacis fœderibus, Brissacus Prorex Charium oppidum Taurino proximum occupat, in deditionem accepto Georgio Lampugnano Cæsariano, & Parmensis belli suscitata vtrinque expeditio.

Ex notis tertio, & 5. die Septembris. Et rescripto Cæsaris dato Augustę Vindel. vltim. Septemb. 1551

ANNO CHRISTI MDLII. Emanuel Philibertus Princeps, ad Taurinates, & ditionem recipiendam per Subalpinos armatur, Braidæ arcem recens à Franco extructam expugnat, quotquot Sabaudos aut Pedemontanos *offendit, qui sub* Franco mererent, laqueo strangulari tanquam perduelles iubet. Ad Metensem inde obsidionem conuertitur.

Ex oculatis testib⁹ & scriptoribus eorum tẽporũ. Ex notis Io. Francisci Rossier, tunc secretarii ducis.

ANNO CHRISTI MDLIII. mense Maio dux Carolus Cęuæ arcem à fundamentis extruit, ad Gallicos impetus coërcendos.

EO ANNO xvj. Kal. Septembris, obiit Vercellis Carolus dux Sa-diæ, relicto Em. Philiberto filio, qui tunc exercitui Cæsaris in Belgica, siue Flandria præerat, ac demum Teroannam, & Hedinum validissima Galliæ propugnacula expugnauit.

Ex recenti memoria. Ex notis 16. Iulij. & 2. Iulij.

EO ANNO, mense Nouembri, Carolus Cosseus Brissacus Taurino mouens, Vercellas ex insperato aduenit, proditam ciuitatem populatur, Ducis preciosam supellectilem exportat, & gemmas immensi pretij, atque inter cætera monocerotis cornu prodigiosæ magnitudinis: biduo post aduentantibus Cæsarianorum auxiliis egressi Galli, præda onusti Taurinum, non sine periculo sese receperunt.

Ex notis 18. & 20. Nouẽbris.

ANNO CHRISTI MDLIIII. Petro Ossuneo Taurini proregis vices gerente, Gallicus miles quidam Bascus natione, cum Cæsarianis de ciuitate prodenda conuenerat: tres speculatorię turres liberæ intra mœnia expediebantur, quarum vna sancti Michaelis, alia Diaboli, alia Fornaserij vocata, dies dictus pridie idus Augusti, horâ noctis intempesta. Eo die militis pedissequus rem Ossuneo detegit, qui cunctos equites pedestri armatura muniri iussit, & hostem sine strepitu remorari: Sed de ea re hostis monitus, eam opinionem vt auerteret, ad Giuoleti proximam arcem se conuertit, & ea nocte facile arcem occupauit. Galli Taurino egressi Giuoletum recipiunt, & solo arcem æquant.

Ex oculatis testibus.

Ex notis 17. Maij.

ANNO CHRISTI MDLV. mense Maio, Emanuel Philibertus dux, ab aula Cæsaris Vercellas transuolat, patriæ gubernacula suscepturus.

Ex notis 17. & 21. Septẽbris.

EO ANNO mense Septembri, Taurinum egressus Brissacus cum copiis omnibus, Vlpianum Cæsarianorum obsidet, & actis cuniculis arcem suffodit, oppidum occupat, & diripit. Taurinum interea Birago Præside, arma secum togatis sumentibus, vigilantissime asseruatur.

Ex notis. 5. Febr. 3. Martij. & 2. Apr.

ANNO CHRISTI MDLVI. Induciæ inter duos reges pactæ sunt in quinquennium.

Ex notis.

EO ANNO, mense Decembri Franciscus Lotharingus Guisiæ dux coacto exercitu Alpes superat, ad Pauli IIII. Pontificis maxim. vlciscendas iniurias, eiusque ditionem atque authoritatem, quas à duce Albæ inuadi conquerebatur, profecturus, Taurini à Brissaco splendidissime exceptus.

Ex oculatis testibus.

ANNO CHRISTI *MDLVII, Kalendis Ianuarij, cum Guisio* duce, & Brissaco dux Nemorosus *Iacobus à Sabaudia, dux Aumalius*, Guisiani frater, Ludouicus Biragus, Franciscus Bernardinus Vicomercatus. Alijque magni nominis heroes in diui Ioannis Basilica magna pompa conueniunt, & rei diuinæ intersunt, Nec multo post ruptis fœderibus ad res nouas hinc inde conuersum est. Valentia Subalpinorum à Gallis capta, expugnata Valfinerà, Clarascum obsessum, frustra quoque Cuneum: *Dum serio Emanuel Philibertus per Gallias vim vi, metum metu excutit, & apud Veromanduos insignem illam Sanquintineam victoriam Laurentij festo die adipiscitur, fuso* Gallico exercitu, capto Anna Mommoratio magistro equitum, *siue* Cõtestabili, Duce Mompenserio, Santandreano *Marescallo, & eius notæ* clarissimis viris.

Ex notis 15. Iulij.

ANNO CHRISTI MDLVIII. idem Emanuel Philibertus Dux, & Prorex à Philippo Hispaniarum rege constitutus ad Grauelingam de Gallis iterum triumphauit, eorum parte maxima captiua ducta, inter quos Thermeus ipse dux exercitus, Villarbonus, Senerpontius, Hanebaldus, Moruillerus, & alij Galliæ primates in manum venerũt: Donquerca expugnata. Fausta omnia Cæsarianis fuerant, nisi de morte Caroli quinti Cæsaris mense Decembri tristis aduenisset nuncius.

Ex uotis 21. Septemb.

Ex cõtractu pacis. 3. Aprilis, & propalatione. 20. Aprilis.

ANNO CHRISTI MDLIX. mense Aprili, pax Cambrisij inter summos reges duos inita promulgatur Taurini, supplicationes habitę ciuibus omnibus lætitia exultantibus, qui spem optimã rediturí *Ducis* semper animo continuerant.

Ex cõtractu 15. Augusti.

EO ANNO, mense Augusto, post contractum ex *pacis* legibus matrimonium inter Hispaniarum Regem Philippum, & Ysabellam Henrici Francorum Regis filiam, necnon Sabaudiæ Ducem, & Mar

garitam

garitam Francisci Regis filiam, Henrici sororem, post ipsius Henrici acerbum inter hastiludia interitum, cui Franciscus rex filius successit, Ditio Sabaudiæ, & Subalpina, Duci Emanueli restituta: Taurino inter quinque præsidia reseruato, & millibus passuum circumiacentis agri vnicuique præsidio additis. Curiæ inde, siue parlamenti tribunal suppressum, Consilij supremi nomine mutato. Ex notis 29. April. 1560.

Eo anno, Emanuel Philibertus Dux restitutus, Niciam hyemare perrexit, quo Taurinenses, licet sub Gallorum ditione detenti, cum ad eum gratulabundi oratorem occultò misissent, rescripsit ciuibus acceptos eorum habere animos, & fidem seruatam agnoscere, eam aliquando beneficentia pensaturum. Ex lr̃is datis Niciç 20. Nouemb.

Anno CHRISTI MDLX. annonæ caritas ob pręterita bella, & assiduas sterilitates in eum modum Taurini creuit, vt ad florenos nouem, & vltra in singulas minimas mensuras (eminas vocant) peruenerit: frumenti saccus quinquaginta sex florenorum precio venierit: tādem cum pace paulo laxior ipsa annona rediit. Ex notis ciuitatis 15. Iunij.

Eo anno, tertio nonas Nouembris Emanuel Philibertus dux, & Margarita coniuges Nicia, vbi hyemem transegerant, Subalpinā hanc ditionem adeuntes Padum nauigio ad Montemcalerium oppidum conscenderunt, ad Valentinas ædes Taurinatis agri appulerunt, ab Imberto Pellatterio Bordillioneo Prorege lautissime excepti, inde Taurinensem pontem prætervecti Principes, vt Vercellas peterent, incredibili, licet tacito desiderio sunt à Taurinensibus ciuibus spectati. Vidi.

Eo anno, mense Decembri defuncto aliquot ante diebus Francisco secundo eius nominis Rege, apud ciuitatem Aureliam, iusta Taurini à Bordilioneo (vt decuit) in templo maiori persoluta. cui Regi Carolus frater in regno successit, Taurina adhuc ciuitate retenta. Ex not. 16. Decemb.

Anno CHRISTI MDLXI. Bello intestino sub ficta religionis specie adeò per Galliam vniuersam laboratum est; vt ad nos tantarum flammarum scintillæ peruaserint: Angronianis populis in Ducem concitatis, quibus tacitè factiosi quique, tum ex Gallia, tum ex Germania consilio, pecunia, milite, opitulabantur: quę tamen omnia post vnum aut alterum conflictum, dux prudenter restinguere, & supplices iustis conditionibus in deditionem recipere satis habuit. Vidi.

Vidi.

Anno CHRISTI MDLXII. pridie Idus Ianuarij, Natalis dies faustus & fœlix Caroli Emanuelis vnici filij Emanuelis, & Margaritæ Ducum, Ripolis Deo benefauente in lucem ęditi. ciues Taurinenses quãuis adhuc Regi parerent, varia emiserunt publicæ lętitiæ testimonia, accensis ignibus, & machinarum bellicarum complosis tormentis. Ego in Sabaudiam equis dispositis, & ad Nemorosum ducẽ eius rei nuncius à duce destinatus transuolaui.

Ex ipso legationis mandato, & Breui Põtificio.

Eo anno, Kal. Februarij, insurgit Taurini seditiosorum Gallica factio, qui Hugonoti dicti: iã publicæ istius hęreseos superbi assertores in Romanos catholicos ritus, in Eucharistiam, in diuos, & diuorũ monumenta debacchantes. At contra ciues constantissimi ad Carolum regem oratores mittunt, qui (Hieronymo Ruuereo Tolonensi Episcopo, tunc ducis apud regem internuntio adlaborante) nouas sectas non intromitti, sed potius summoueri, atque extirpari enixe efflagitarent, præter id vnum omnia se perpessuros, ad id propellendum omnia profusuros profitentur, *Atque ita ea pernicie liberati sunt. Quamobrem literas singularis elogij, & immortalis gloriæ* plenas a Pio iiij. Pont. max. accipiunt.

Rescripto regio dato Blesis. 15. Augus. eo anno.

Eo anno, mense Augusto, Carolus rex, & dux Em. Philibertus, iuxta pacis ante ictę leges, Lugdunum primarios viros miserunt, vt vtriusque iura discuterent, quæ etiam Regi à ducis ministris coram exposita sunt, Rex vt pacis conditionibus satisfaceret, æquitate nixus, atque etiam ob singularia à *Duce proximis regni tumultibus* acceptabeneficia, *Taurinum restitui mandauit, necnon* Charium, Clauasium, *Villamque nouam. Et id iterum atque iterum* instante Tolonensi Episcopo Hieronymo Ruuerio Ducis oratore exequi iubet, retento sibi Pinerolio, & Sauilliano a duce recepto.

Vidi.

Eo anno, tertio Kalend. Octobris, Ioannes Moruillerius Aurelianensium Antistes Regius legatus, (ad quem iubente duce, Fossano obuiam trans Alpes missus fuerã,) Taurinum ingreditur, simul & Robertetus Dalluius super Taurino duci restituendo, quod Bordilionus nimium pertinaciter differebat.

Vidi.

Eo anno, pridie Idus Decembris, Taurinensis ciuitas à Gallis Emanueli Philiberto restituitur, Charium simul, Clauasium, Villa noua: possessionem apprehendente Amedeo Valpergio Masini comite: vt etiam priori restitutione fecerat Ducis locumtenens meritissimus. Biduo post, ipse dux exinsperatò paucis comitantibus *Taurinum* ingreditur, & conuocatis ad se decurionibus, & *ciuitatis* primariis sacramentum fidei ab eis accipit.

ANNO CHRISTI MDLXIII. XV. Cal. Febr. Senatus Pedemontanus, qui Cariniani pro tempore sederat, Taurinum insigni purpurę maiestate ingreditur, & ius populis reddere fœliciter auspicatur. Vidi.

EO ANNO, VII. idus Februarij, Dux Emanuel, atque Margarita coniuges Taurinum magnificentius quam dici queat ingrediuntur, & maiore populorum applausu. Hanc denique ciuitatem deinceps incolere statuerunt principes, quam olim Longobardorum regiã fuisse, Subalpinorum metropolim, & Augustam ideo vocitatam diximus. Vidi.

EO ANNO, mense Augusto, posteaq̃ ferè de salute Ducis grauissimo morbo affecti Ripolis desperatum esset, Princeps infans Taurinũ à Margarita matre mittitur, & fidei procerum aliquot intimi consilij cõmittitur, quæ ad me etiam literas eam ob rem dare dignata est. Dux tandem sospes Taurinis redditus, Octobri Niciam ad hyberna mitiora proficiscitur, relictis Hieronymo Ruuereo Tolonensi tum Episcopo, Io. Thoma Langusco Stropianæ, Io. Francisco Costa Ariniani comitibus, qui eo absente Principis infantiam tuerentur, patriamque regerent. Literis Margaritę ducis ad me 7. Augusti.

EO ANNO, Archipræsule Taurinensi Cæsare Cibo defuncto Indicus Aualos ab Aragonia Cardinalis sedi prefuit. Vidi.

ANNO CHRISTI MDLXIIII. mense Maio, eodem Aragonio Cardinale sese ab Archiepiscopatu abdicante, successorẽ illi expetiuere principes nostri, totaq; patria Hieronymũ à Ruuere Lælij filiũ Taurinensem ciuem, Tolonensem prius Episcopum, nostri seculi decus, siue pietatem, siue eruditionem, siue facundiam requiras.

EO ANNO, Dux in æditiore parte ciuitatis, in ipsis templi Diui Solutoris ruinis Acropolim ædificare cœpit, Citadellam vulgò dicunt.

ANNO CHRISTI MDLXV. mense Iunio, Dux Emanuel, obsessa à Turcis Melita, Andream Prouannam Leniacum cum triremibus quatuor instructissimis mittit, qui vnà cum Pontificijs, Hispanis & aliis triremibus suppetias insulæ afferret. Prior Leniacus applicuit, difficultates explorauit, alios posteà aduexit, & soluta tandem fauentibus superis obsidione, Hierosolymitanorum militum sacer, & strenuus ordo liberatus, Ioanne Valleta Gallo summum magisterium gubernante. Quamob victoriam Taurini immensæ lętitiæ publica significatio reddita, & deuotę superis gratiarum actiones. Ex notis mẽsis Septẽb.

EO ANNO, mense Decembri, Dux Taurini cum aulicos innumeros, qui à mensis aut poculis essent circumspiceret, in centum leuis armaturæ equites commutauit, statuitque vt hi suo ordine sibi præsto essent, tum mensę accumbenti inseruirent: Modum quoq; adhibuit intimorũ consiliariorũ numero, qui vel per gratiã, uel ambitũ adcreuerat. Vidi.

ANNO

Vidi.

ANNO CHRISTI MDLXVI. idibus Martiis, absoluta paucis mensibus Taurinensi acropoli, quinis propugnaculis admiranda, seruata omni rei militaris, & architectonicæ artis ratione eam religiosa ac pia benedictione communiri curat, Archiepiscopo Ruuereo sacris præeunte: mox pręsidiis firmat, eiq; pręficit Iosephum Caresanam Vercellensem de se benemeritum, ac rei militaris peritissimum. Ipsius fabricę inter cętera visendus est puteus altissimus, aqua perenni abundans, in quem leniter accliui descensu, & ascensu aquatū eunt, & redeunt iumenta, nec sibi inuicem occurrere, minusq; se intueri queunt.

Vidi.

EO ANNO, mense Maio, Dux ad Maximilianum Cæsarem ad comitia Augustæ Vindelicorum belli Turcici suscipiendi causa celebrata accessit, lectissimis comitatus proceribus, à Cæsare cumulatis affectus honoribus. Vbi dux redijt auxilia ad id bellum non exigua comparauit, ductore equitum Bernardino à Sabaudia Caburri regulo clarissimo.

Vidi.

EO ANNO, IIII. idus Iunij, hora XV. visus Taurini cometes & circum solem circulus varij coloris, nunc ignei nunc sanguinei (Halos vocant astrologi) Mox sequuta pestis per circumuicina ferè omnia oppida, & per Italiam, & Galliam grassatur: Taurino, fere vnico quasi sole, volentibus superis, intacto, & illęso.

Ex edicto Ducis dato Taurini 24. Ianuarij 1556.

EO ANNO, Dux Emanuel militiæ disciplinā aliquot ante annis animo conceptā instituit, ipsosq; milites armatos, velites, peltatos, qui decuriones primipilos, centuriones, tribunos haberent, ad cohortes & legiones iustas conficiendas, quibus præfecit Masini, Arignani, Camerani, Sinfredi Comites, Leonardum quoque Ruuereum Lælij filium, Caresanam, Scalingum, Piouenam, Castrocarum: eos milites amplissimis donauit priuilegijs, & ad arma comparanda iuuit, ijsque disciplinæ militaris exercendæ rationem præscripsit, vt in omnem belli occasionem parati perpetuò forent.

Ex libello Io. Anto. Leui Placētini

Ex senatus sententia 22 Octobris.

EO ANNO, Kal. Nouembris Dux vtrique tempori bellorum, & pacis consulens, Academiam Taurini olim institutam, patriæ temporibus variè iactatam, Monteregalensibus, penes quos nouissime fuerat, renitentibus, ex Senatus sententia restitui ciuitati iussit, eius nihilominus quibusdam vestigijs Monti regali relictis.

ANNO CHRISTI MDLXVII. VII. idus Martij, Pedemontiū Princeps sexenni proximus, Dum summorum Christianorum principū, qui eius baptismatis sponsores futuri erant, tempus commodum expectatur, tandem Taurini in ęde maiore diui Ioannis ad sacrosanctum baptismatis fontem sistitur, exquisito singularique apparatu: Pensili via à primo aulæ cœnaculo in templum ducta, ac nihil omissum quod ad ornatum faceret, missilia numismatum ex auro, & argento profusa, à binis Fecialibus in populos diuisa. Propatres per vicarios oratores,

Et ex libello Augustini Bucii philosophi & oratoris.

fuerunt

fuerunt Pius V. Pontifex maximus, Carolus IX. Francorum Rex, Respublica Veneta, Princeps, & magister Melitanæ militiæ: Promatres verò per vicarias Catherina Medicea Francorum Regina, Isabella à Francia Hispaniarum Regina. Ruuereus vero sacrorum princeps baptismũ perfecit, ac nomen à parentibus æditum, atq; auspicatissimum fortunato puero indidit, CAROLVS EMANVEL.

EO ANNO, mense Septembri, compositis Bernensibus controuersijs, Dux Taurino ad Ducatus Chablasij, Gaij, & Terniaci Toparchatuum capiendam possessionem proficiscitur, cætera amplissima olim ab ipsis occupata ex conuentione dimisit. Vidi.

EO ANNO, mense Nouembri, Dux decem & nouem leuis armaturę equitum selectissimas alas ductore Alfonso Estense in auxilium Regis Gallorum in rebelles, & factiosos liberaliter, & officiosè subministrauit. Vidi.

ANNO CHRISTI MDLXVIII. XIX. Kal. Septemb. Taurini Dux *Emanuel equestre sodalitium Torquatorum Annuntiationis Virginę (vulgo Annunciatę dictum)* omnium antiquissimum à maioribus suis vsque ab anno MCCCXLIIII. inceptum, nullis omissis ad magnificentiam cęremoniis instaurauit. Atq; ipso torque prius Carolo Emanueli filio, principi Subalpinorum ritè tradito, selectis aliquot proceribus contulit, Philippo inq; & Claudio à Sabaudia fratribus, Racconisij & Pancalerii regulis, Andreæ Prouannę Leniaco Frussaci, Io. Francisco Coste, *Arignani, Thomę* Valpergeo, Masini comitibus, denique aliis, alio tempore ad vnius & viginti numerum auxit, ipso Duce ac Principe filio exceptis. Inde defuncto Gaspare Capris *Astensi Episcopo, Hieronymum* Ruuereum Taurinensem Archiepiscopum eius ordinis *Cancellarium* creauit. Vidi.

ANNO CHRISTI MDLXIX. Dux Taurino in Sabaudiam profectus, duas *acropoles* (vulgo Citadellas) à fundamentis cœpit, Taurinensissimillimas, vnam apud Sebusianos in Burgi oppidi eminentiori parte, sub Diui Mauritij *titulo*, cui *Philibertum* Moniouentium præfecit, aliam ad Romuliacum oppi*dum* in agro Gebennensi, quã Annuntiatę, alludente equitibus suis cognomine insigniri voluit, & huic Petrum *Maliardum* Turnoni comitem præposuit, adhibita vtrisque tanta contentione, arte, et sumptibus, vt noua illa facies in corpus integrum absoluta, prius quàm satis compręhensa videretur. Hæc cum vicina bella arderent, & suis parietibus cauendum imprimis foret. Tunc ferè Matiscon proxima intercepta ciuitas, tunc Ludouicus Borbonius Condeus in acie apud Xantones cęsus. Volfangus Bauarus Dupontius iam ad Lemouices penetrans febri extinguitur, conflictus ad Moncunturneum cruentissimus, ab exercitu regio, cui Dux Andegauensis frater pręerat, parta victoria. Vidi.

Vidi.

Anno CHRISTI, Mdlxx. Dux non minus ad pietatem quã ad arma procliuis, Iesuitarum collegia duo, Camberij vnum, alterum Taurini institui curauit: Cartusianis quoque heremitis Consuerij nomine in Monteregalensium Pedemontanorum finibus templi, ac monasterij constructionem promouit: Quorum hi contemplatione, illi simul actione Christianos ritus fouerent & augerent.

Vidi.

Eo anno, Dux vigilantissimus equestrem militiam, vt ante pedestrem absoluere voluit, quæ apud Sabaudos tercentum equitum leuis armaturæ constaret, quater centum, & quinquaginta apud Subalpinos, quibus turmis, quinquagenis equitibus singulis ductoribus attributis, dati ex Sabaudis quidem sex, Ludouicus à Camera Ioannis Marchionis filius, Petrus Malliardus comes Turnoni, Laurentius Gorreuodus, Pontisuallis comes, Philippus Moniouentius, Io. Mõsepetius Beotus, Philippus Cletanus: ex Subalpinis vero nouem, e quibus septem hi præerãt velitibus, Io. Franciscus Ruuereus Lælii filius Cinsanus, Neuilius, Piouena, Meneconus, Capinus, Salinas, at Sclopetariis hi duo Vagnonus, & Beccaria: omnibus vero quasi magistrum equitum præfecit Philippum Estensem Sancti Martini, & Burgimanerij marchionẽ, quem matrimonio collocata Maria naturali filia ornatissima omniũ adoloscentula, iam sibi generum adsciuerat.

Ex notis societatis. 20. Maii.
Cypr. captę 7. Augusti.
Stragis editę 7. Septemb.

Anno CHRISTI Mdlxxi. Emanuel Dux Taurini agens, cõfœderatione inita in Turcam Cypri vastatorem, inter Pium quintum Pontificem, Hispaniarum Regem, & Venetam Rempublicam, qui classi præesset ab omnibus exposcitur: sed ob imminenta à vicinis discordiis patrię discrimina, excusatus habetur. Ioannes verò Austriacus Caroli quinti Cæsaris soboles, magni animi, & expectationis iuuenis præficitur. At Dux Andream Prouanam Leniacum tribus cum triremibus in eam expeditionem adiungit. Apud Naupactum Achaicum concursum, & decertatum. Christianorum vix ducentum triremes: Turcarum vero plusquam trecentum: Mars diu anceps, tandem Deo maximo fauẽte, & quodã potius miraculo ad Christianos inclinauit victoria. Leniacus ex triremi Prætoriana fortiter dimicans sclopeto ictus in capite vix galeę præsidio euasit: triremium vna Margaris nomine dissipata, mersaque penitus, Pedemontana semel atque iterum ab hostibus recepta. Ob eam victoriam, Taurini supplicationes superis, ferię mortalibus indictæ.

Vidi.

Anno CHRISTI Mdlxxii. mense Martio, Emanuel Dux Taurini theatrum omnium disciplinarum miro ordine, nec minimis sumptibus instituit, curantibus Hieronymo Ruuereo Archiepiscopo, & Ludouico Molineo Rupefortio Philsopho, viris in omni doctrinæ genere absolutissimis.

Eo anno, mense Iulio, Dux Academiæ Taurinensi fauens, omnibus, qui suo parent Dominio prohibet, ne aliò ad studia capescenda, aut doctoris Lauream sumendam, quàm in eam Academiam se conferant: siquidẽ viris eruditissimis refertam, & omnium disciplinarũ, siue Theologiæ, siue Iuris prudentiæ, siue Medicinę, ac Philosophiæ, aut humanarum literarum doctoribus hanc ornatissimam reddidisset, mulcta quingentorum aureorum infligitur, aditus præterea ad publica munera & dignitates, huic legi fraudem facientibus interdicitur. Vidi.

Eo anno, Taurini Dux extrinsecus aucta Acropoli subterraneis ad fossas prę̨sidijs, & alijs quibusdam quasi forcipibus admirandis, eam suomet ingenio inexpugnabilem omnium iudicio reddidit. Vidi.

Eo anno, ex Sturę flumine alueum aquęductu lateritio cœmẽtato, & continuatis per milliare vnum arcubus in ciuitatem ad Palatinos hortos deduxit, atq; ex ea aqua scaturientem fontem, statuis, marmoribus, & varijs incrustationibus insigniter ornauit, salientibus vndequaq; *lympharum fistulis, suaue murmur edentibus*, ac prætereà riuulis *discurrentibus*, quibus innatantes pisces cernentium adaugent voluptates. Vidi.

Anno CHRISTI MDLXXIII. Dux Emanuel Philibertus vetustissimæ militię regularis Diui Lazari magnum magisterium sibi ac posteris perpetuum futurum à Gregorio XIII. Pont. Max. delatum suscepit, erecto antea à maioribus, nuncq; simul iuncto Diui Mauritij militari sodalitio. Quem diuum Sabaudiæ domus antiquo, & pio Saxonicę gentis instituto *tutelarem semper habuit*, ac proptereà eius nomine Dux militiã eam vocauit, atq; *amplius* XV. *millium aureorum* prouentibus annuis donauit, vnde militum sanctorũ Mauritij & Lazari numerus indies fit *auctior* & illustrior, ad omnes Christianas expeditiones, & *Pontificia iussa* promptissimus. Vidi.

Eo anno, Taurini fontem trans Duriam iuxta pistrina publica, loco aliquanto ciuitate *inferiore*, in ipsam ciuitatem & hortos Palatinos, vbi alium fontem amplissimum efficiat, mirabili artificio in edita turre propè eum fontem constructo, *deriuauit*. Vidi.

Eo anno, mense Aprili, Pax tractante Gallo inita *inter* Venetos & *Turcam*, quod is maioribus viribus diceretur in Italiam ingrue re: eiusque rei causa Dux Emanuel triremes Mauritianis & Lazareis militibus completas iam adornauerat, atque vt eis commodius prospiceret Niciã profectus erat, vbi de pace percussa à Venetis certior est factus. Ex pacis cõ tractu 3. Aprilis.

Eo anno, pridie Non. Iunij, Dux Emanuel ob Henricum Caroli Regis Francorum fratrem, à Polonis vltro Regem electum, Sigismundo Augusto vltimo Rege anno superiore defuncto, Taurini omnem hilaritatis edidit significationem. Vidi.

Vidi. Eo anno, Dux Ferrandum Vitellium architectum ad ordiendā Montisregalis Acropolim mittit, eiq; ac toti ciuitati, Iosephum Caresanam mense Nouembri præficit, huius vero loco Taurinensi acropoli Ludouicum Capinum.

Vidi. Anno CHRISTI MDLXXIIII. pridie idus Februarij, Ferdinādus Aluares à Toleto Dux Aluæ è Flandricis oris, in quib. Proregē agebat, in Hispaniam rediens Taurino pertransijt, vbi à Duce splendidissime exceptus, nec minus antea per totam regionem Sabaudam, & Subalpinam Ducis impensa deductus est. Qua liberalitate erga Principes omnes Dux vti consueuit.

Vidi. Eo Anno, mense Martio, Iesuitarum Collegio magnus accessit prouentus, adepta hæreditate Aledrami Becuti nobilissimi & ditissimi ciuis, à quo hr̄des instituti sūt, qui tn̄ Duci, vt suburbio amœno inter grauissimas curas recrearetur, Lucentis prædio cessere, quod Dux licet ex feudi natura caducum, maiore censu annuo pensare voluit.

Vidi. Eo anno, mense Maio, Iacobus à Sabaudia Gebennensium, & Nemorosij Dux, Anna simul Aestensis coniux, & Carolus filius Taurinum ingrediuntur, Ducis visendi gratia. Hi Duces duorum fratrum filij cum sint vnius & præalti animi, ita perpetuam concordiam ad domesticam iucunditatem atq; ad externa incrementa foueant.

Vidi. Eo anno, tertio Kal. Iunias, obiit Carolus Francorum Rex, Henrico fratre Poloniæ Rege successore relicto, quem Dux Polonia redeuntem, cum obuiam Venetias vsque iuisset, *Taurini regio splendore* excepit, Lugdunum vsque, *cum instructissimo tum peditatu*, tum equitatu prosecutus, *suis sumptibus mensem integrum* omnem aulam Regiam per Sabaudam ditionem ac Subalpinam hilariter deduxit. Nec multò post Rex liberalissimus Pinerolium & Sauillianum *Duci bene* merenti restituit, misso in eam rem Henrico Engolismensi Henrici genito, magno Franciæ Hierosolymitanorum Priore.

Vidi. Eo anno, XVII. Kal. Octobris, Taurini Margarita à Francia Sabaudię & Biturigum Dux dies clausit, nobis (& cui non?) nūquam satis deflenda. Carolo Emanuele vnico filio relicto.

Vidi. Eo anno, mense *Decembri*, Dux mœstissimus, coniugi optimæ, atque incomparabili, omni studio & pietate parentauit, *sacra facientibus* tribus Archiepiscopis, Episcopis IX. ac aliis Abbatibus, & prælatis dignissimis, vniuersa lugente patria, Orante vero in defunctæ laudes Angelo Iustiniano Geneuensi Antistite disertissimo, Regum principumq; astantibus legatis.

Vidi. Anno CHRISTI MDLXXV. XIIII. Kal. Februarias, *corpora* sanctorum Solutoris, Aduentoris, Octauij Martyrum, Iulianę matronę Gonsilini abbatis Taurinensis, ab ęde diui Andreæ (*in qua pro tempore* collocata fuerant, cum ad vrbis præsidia Galli templum *Diui So-*

lutoris

lutoris euertissent) in Iesuitarum oratorium, quod in Becuti ædibus excitarunt, dum templum augustiore ornatu construant, translata sunt, supplicationi (qua sanctorũ corpora religiosissime sunt deducta) Dux publice interfuit, Carolus item Princeps, & equitum Mauritianorum ordo, palliis (quæ manta vocant) rubris, geminata cruce ad pectus insignitis: elatæ capsæ quatuor, auro velisq; sericis ornatissimæ, astantibus Archiepiscopis & abbatibus aliquot. Orauit postridie in martyrũ laudes inter sacra Archiepiscopus Ruuereus facundia solita: ad eas reliquias frequentes populi in dies concurrunt.

Eo anno, mense Martio, cum Dux Niciam ad maritima prospicienda proficisceretur, Carolo Emanueli Pedemontium Principi Taurinorũ & patrię gubernacula reliquit. Is vero vix decimũquartũ agẽs annũ, in gerendis rebus, negocijs explicandis, demandandis, & imperandis necessariis, nihil nõ maturo viro, imo & sene rerum peritissimo dignum omnibus admirantibus exhibuit. Vidi.

Eo anno, dũ mẽse Maio Dux Niciã rdiisset, Ioãn e Thoma Langusco Stropianę Comite magno Cancellario integerrimo vita functo, aliquanto post Octauianum Osascum Rochę Arazij Comitem, Senatus Pręsidem, summo illo magistratu, siue potius magistratum tanto viro omnibus absoluto numeris ornauit. Vidi.

Eo anno, quarto nonas Iunij, defuncto Ludouico Capino Taurinensis Acropolis pręfecto, tanti momenti munus Dux Guidoni Pioue nę Vincentino, qui Sauilliano pręerat statim detulit, qui multo rerum militarium vsu pręditus, arcem præsidiorum commoditate, & ornamentorum varietate illustrandam curauit. Vidi.

Eo anno, v. Kal. Iulias Taurinenses ciues assentiente Duce, per Decuriones fidei clientelaris sacramentum Carolo Emanueli principi dixerũt. Idem quoq; apud Vercellas, Astam, Charium, Pinerolium, Sauillianum, Fossanum, Monteregalem, Cuneũ, & alia Subalpina loca lustrante principe, additis etiam muneribus, præstitum est. Vidi.

Eo anno, mense Septembri ciues turri vetustissimę, qua nulla ferè tota Italia æditior, in ciuitatis meditullio eminenti, acuminato tecto, Tauroq; veteri labante, Taurum recens inauratum, globo aureo inargentatę pyramidi superiniecto insidentem, magna cum cęremonia, ac pulchro opere instauratum imposuerunt. Vidi.

Eo anno, mẽse Nouẽbri, Dux Marrũ municipiũ amplissimũ in maritimis alpibus, cũ arce, simul & Prællam proximã, ac Tendarum ius à Renata à Sabaudia Claudij Tendarũ comitis filia adeptus est permutationis iure, repenso ei Baugiaco Sebusianorũ, & Subalpinis Ripolis. Ex ãctis dato Taurini 16. Nouẽb.

Eo anno, pridie idus Decembris, Octauius Farnesius Dux Parmẽsis, à principibus nostris quos Taurini inuisit, omni ea qua decuit lautitia, sed vberiore lętitia exceptus est. Vidi.

Vidi. Anno CHRISTI MDLXXVI. pridie non. Ianuarias, Dux ob Iucundum nuncium Rodolphi filij Cæsaris Maximiliani, assentiente patre Ratisbonæ in Regem Romanorum electi superiore Octobri, supplicationes Taurini Deo publice decreuit, nullis omissis ad piam gratulationem testimoniis.

Vidi. Eo anno, mense Februario, & Martio, Dux Equitum (quos Annunciatæ vocant) numerum solito ritu adauxit: Siquidem post Carolum à Sabaudia Gebennensem principem, ad quem Annecij cum patre Nemorosi Duce agētē, iā trāsmissa fuerat torquis, & Bernardinū à Sabaudia Caburri, Prosperū à Geneua Lullini regulos, & Io. Federicū Madruciū Auiū, Surianę marchionē, & Philippū Estésē Marchionē, anteà creatos equites: ascripti Amedeus naturalis Ducis fili⁹, Federicus Ferrerius Casauallon⁹ Marchio Romagnani, Ludouicus à Balma Perei, & sancti Amoris Baro, deinde Robertus Rotarius Sanseuerinus, Thomas Isnardus Sinfredi comes, Paulo post Bessus Ferrerius Messerani Marchio, Honoratus Grimaldus Bolei Baro, deniq; Franciscus Martinengus comes, & *Aeneas Pius à Sabaudia Sassoli regulus.*

Vidi. Eo anno, x. Kal. Aprilis, ossa Catharinæ *à Sabaudia Emanuelis* ducis sororis, Mediolano huc translata, quæ ad templum diui Ioannis solēni pompa Dux ipse, & Pontificis Nuntius cum legatis principum, alij quoq; magnates prosequuti sunt.

Vidi. Eo anno, mense Maio, Dux Oneliam ad littus maris Lygustici oppidum, Marrò & Prellę contiguum, à Hieronymo *Doria* comite permutationis nomine adipiscitur, datis *Cyriaco, & Caballamaiore* oppidis, qua permutatione *maritimarum viarum* compendia & remotioris cōmertij commoditates Subalpinis populis compararentur.

Ex diplomate 26. Augusti. Vidi. Eo anno, mēse Augusto, Dux post honestā missionem à Philiberto Moniouentio ob aduersam valetudinē retroactis aliquot *mensibus* impetratam, Taurinensis ciuitatis gubernacula Leonardo Ruuereo Vico nouano demandauit, qui simul vt antea Clauasio præesset. Is Archiepiscopi Hieronymi frater, legionariorum ductor, & totius militię recognitor inter veteranos primarius.

Vidi. Eo anno, mense Septembri, Dux cum Principe, Taurino Sabaudiam petunt, singulas percurrunt prouincias, iusiurandum Principi à populis iubente patre persoluitur, Principem populi quibus possunt munerib. donant, ludos publicos, choreas, festos dies agitāt, Sabaudo generi, nomini, familiæ, intensis vocib. magna volūtate bene precātur.

Vidi. Eo anno, mense Nouembri, vt Taurinum Dux & princeps redierunt, Carolus à Sabaudia Gebennensium princeps aduenit, morā facturus cum Carolo Emanuele principe, vt Ducis magni Emanuelis consuetudine, & exemplis ad omnem virtutem à teneris, ipsaq; Principis indole accendatur.

Eo

Eo Anno, Dux Taurini, accepto Nuncio à Rodulpho Cæsare de interitu Maximiliani parentis Ratisponæ, quarto Idus Octobris, eiusque in Imperio successione, Sinfredum comitem mense sequenti, vt duplici condolendi, ac gratulandi officio fungatur ad Cæsarem destinauit. Vidi.

Eo anno, vij. Idus Decembris, Dux recuperatis sacris ossibus diui Amedei septimi eius nominis, qui olim Sabaudiæ Dux, postea Fœlix Quintus pontifex dictus, quæ ossa, violato, apud Ripaliam ab Hæreticis sepulchro conseruata à viro nobili Aquianensi Veragrorum fuerant, ea demum archę inclusa, Taurinum aduehi curauit, & ipse cũ Nuncio Apostolico, Archiepiscopo, Legatis principum, aliisque proceribus obuiam feretro fuit extra Palatinam portam, & magna cleri, ac populi frequentia in templum diui Ioannis illata, & pie reposita. Vidi.

Eo Anno, & mense, quatuor municipiorum Lombardolij, Montanarij, Sambenigni, Feleti dominium quod Eporediensi Episcopo Pontifices olim contulerant, Pontifex consentiente Episcopo, duci elargitus est, digna facta in Ecclesię commoda pensatione: quibus adiunctis municipiis, quotidianę discordiæ vicinorum agrorum Taurinensis, Eporidiensis, & Vercellensis pacatæ sunt. Vidi.

Eo Anno extremo, dux cum Principe Taurino Oneliam, deinde Niciam proficiscitur, vbi mitiori cœlo hyemem facilius toleret, & gnatum nauigationi assuefaciat. Adfuerunt simul Carolus Gebennensium princeps, Franciscus Lotharingius Chaussini Marchio, atque Amedeus Sabaudus, omnes tenellis hisce in annis pręcello animo, summa omnibus, & mirifica ingeniorum indole, quæ florentissimum seculum secuturum pollicentur. Vidi.

Anno CHRISTI MDLXXVII. Kal. Aprilis, Taurinum Dux simul, & Princeps incolumes, & lęti redierunt, ciuibus gaudio exultantibus. Vidi.

Eo anno, ix. Kal. Maias, Dux primum lapidem Taurini Iesuitarum cępto à fundamentis templo, & ędificiis, votis ac precibus pio ritu ad superos à Ruuerio Archiepiscopo emissis imposuit. Vidi.

Eo anno, vi. nonas Maij, Dux in ipsa Taurinensi acropoli, templum Deo, & Diuo Laurentio victoriarum authori dicauit, post sacra ritè persoluta, iacto primo lapide, & in eius memoriam aureo numismate. Vidi.

Eo Anno, mense Iunio, post Flandricos motus certis pacis cõditionibus sopitos, hac inter cæteras apposita, vt Hispanorum pręsidia inde summouerentur, viginti & amplius millia hominum Hispanæ gentis ductore Petro Comite Mansfeltio Saxone per Sabaudiam, Subalpinos & agrum Taurinensem transierunt, in Hispaniam (vt aiunt) traiecturi. Sabaudia quidem frugibus tunc pendentibus ægrius habita; Vidi.

cum

cum Subalpini, Ducis pręsentia, atque authoritate magis subleuarentur, & quod ipse reticere nequeo, Ludouici Putei collegæ mei ad id munus à Duce delecti prudentià, atque industrià.

Vidi. Eo Anno, mense Septẽbri, tumultuantibus iterũ Flandrię populis, complanata ab ipsis Antuerpiensi acropoli, quam Hispani construxerãt, Ioanne Austriaco, qui illis præerat exploso, & Luxemburgi obsesso, accersitos Hispanos redire oportuit, & commeatu iterum à Duce Emanuele impetrato, pars per Taurinensem agrum, & Cinitium montem, pars per Salassos Augustanos, & Bernardeas alpes, non turmatim, sed diuisis centuriis proficiscuntur, in Flandrię ceruices, & Philippi Regis vltionem. Deus bene vertat omnia.

Vidi. Eo Anno, mense Octobri, Leonardus à Ruuere ciuitatis Taurini, & Clauasij gubernator, Guidoni Piouenę Vincentino, in Acropoli regenda, quamuis adhuc aduersa valetudine sufficitur.

Ad hunc vsque annum Taurinum, & Subalpina ditio duobus locis exceptis, à funesta peste, cuius venenato telo Venetijs, Patauio, Vicentię, Mantuę, Brixię, Mediolano, Papiæ, Lugduni, & aliquot aliis, circa oppidis malè, ac infeliciter cecidit, incolumes seruatę sunt. fauentibus imprimis superis, & exaudito statis, ac solennibus vnaquaque hebdomada supplicationibus Archipręsule, & toto clero: & supremi à Duce instituti Sanitatis Magistratus vigilantia. Ergo salubrem semper, ac beatam seruet, & auctet Deus Optimus maximus suam hanc Taurinorum Augustam, omnemque ditionem, atq; eos, qui vnà mecum illi bene pręcabuntur.

FINIS.

ANTIQVITATVM AVGVSTAE TAVRINORVM INSCRIPTIONES.

In Ædibus nostris.

Lapis marmoreus, columnis structura dorica distinctus, in epistilli medio Elephas, extra epistillum, Delphini duo, literæ elegantissimę, in extremo fractus. Sed Taurini. & Eporedię mentio, antequam Augusta diceretur.

D. M
P. ARRII
SECVNDINI
...CVRIAL TAVR. ET
...AR... EPORED.

In angulo palatij ciuitatis, Marmore in summitate fracto, inferius tridens inter duos Delphinos sculptus.

IIII VIR. A . . . .
ET VIC. ORDO AGVSTAE
TAVRINOR. PATROCINIO
COLONIAE DECREVIT. ET
PER LEGATOS DETVLIT
D. D.

In ædibus Antonini Thessauri Præsidis, inferius fracto lapide, corrosis literis.

TI. AVL. VITALIS. . . . .
L. TETTIENVS VITTALIS. NATVS AQVILEIAE
EDOCATVS. IVLIA EMONA, TITVLVM POSIT
ANTE AETERNAM DOMVM IVLIA
AVGVSTA TAVRINORVM DICIT
QVERERE CESSAVI NVNQVAM
NEC PERDERE DESI. MORS INTERVENIT
NVNC AB VTROQVE VACO
CREDITE MORTALES ASTRO NATO
NIHIL EST SPERABILE DATVM.
Cætera desunt.

In facie ædium nostrarum, ingens marmor, quo sculpta effigies Dei imberbis scutum tenentis cum fulmine, duobus hinc inde ad montium radices sedentibus. Hęc inscriptio.

IVPPITER CVSTOS AVGVSTAE TAVRINORVM

In vinea Alexandri Serrę pictoris, extra vrbem marmore fracto.

C AL.
SEXTI LVCR.
APOLLINI
IB. AVG. TAVR
VI. VIR. EPOR.
V. T. F. I.

In domo Mainorum in Basi turris.

P. RVTILIVS
AVG. TAVRINORVM
PROCONSVL

In ędibus nostris, marmore quo stella crinita in medio cuiusdam quadri, extra vero quadrum, sed in extremo fractum, hæc inscriptio.

C. IVL. CAESAR. C. F
DE GALLEIS
ET ALLOBROGIB
........PHAVIT

In facie ędium nostrarum, marmore prægrandi quo hyppocentaurus sculptus, sed dimidiato lapide, hoc inscriptum.

CHIRONI. SATVR. F. HYPPOCENT ....
T. CLAVD. CAES. LVDIS SECVL ....

In angulo anteriore earum ædium, ingenti marmore, quo vir equitans iubentis ad modum, inferius vero mensura est siue modius duabus manibus apprehensus, radio superad-

peraddito. hincinde stant columnę, supra uero inscriptio.

T. VETIVS
POL. AEDILIS
VETIA. T. F. SECVNDA
VXOR FECIT

Prę foribus ædium alio marmore, cerua fugiens sculpta, quam lupus prosequitur lapide in summitate fracto.

APONIAE L. L. MODESTAE
MATRI
ACVTO. L. APONI. SER
PATRI.....

In angulo domus marmore quodammodo ad circularem fabricam incuruato.

L. SALVIVS Q. F. CAM.......
POENVS. PATER. SIBI. ET. L. SALVIO
L. F. MEMORI. I. FILIO. ANNOR. XIX
BVSSENIAE. P. F. PRIMAE VXORI
Q. SALVIO Q. F. NOTO. FRATRI
SALVIAE. Q. F. RVFAE. SORORI. RVFO
BVSSENIO. D. F. VERO. IN. F. P. XIX. IN. T. P. XIX.

In procectrio, siue ędium vestibulo Meleagri fabula marmore candido expressa & subtus ita scriptum MELEAGER. *Sed recentius additum.* Meleagro. Onei Calid. R. F. quod Aetolium aprum collecta manu confoderit. at exusto fatali stipite misellus emoritur.

Alio ingenti marmore quadrata forma expressum in coronide caput Isidis, hac inscritione magnis literis.

ISIDI
T. MINVCONIVS
ALEXANDER
V. S. L. D. D. D

Ibidem, marmore columnis striatis elegantissimo, cui caput Medusæ superimminet

Delphini hinc inde, & inter florum fasciculos auicula rostro conuerso.

V. F.
L. VENNONIVS
ↄL. ONESIMVS
VI. VIR. AVG. SIBI. ET
. . . .

desunt cætera fracto marmore.

Ibidem marmore quadrato effracto.

PETRONIAE
M. FIL
MARCELLINA
T. F. C

Ibidem.

T. AEBVTIVS. T. L
GLAVCVS
L. AEBRVTIVS L. F
SCAVRVS

In interiori fronte portæ marmoreæ exterius nostris recens sculptis stemmatibus.

N. APPIO
CENTVRIONI
AEBVTIAE. L. F
Q. APPIVS Q. F
Q. -H- VIR. PONTIF.
T. F. C

In fronte alterius portę.

ANNIO
M. F.
SENECAE

In ipsa

In ipsa area ex ordine, Hæc noua inscriptio marmore pellucido cupidinibus, & Venere vetustissimis iacentibus.

HOSPES TE QVID AVORTIS
ADVORTITO
EN ADELPHI FVERE CVPIDINES
CRESCEBANT. FLAMMIS OMNIA DEVASTAB
M. IN MATREM DVM ET SAEVIVNT S.
VENERIS. AMORVMQ. HEIC FACTA INTERNECIO
HEIC EXTINCTAE FACES. TRIBVSQ. POS. TVMVLVS
AT PRO AMORIBVS. INNATAE HEIC AMICITIAE
QVAS MATER ALIT CASTIMONIA
Ô VOSVRAM OPTVMAM
BENE VTITOR. HOSPES. VIVITO. ET VALETO

Ibidem, alterum marmor literis antiquissimis inscriptum.

C. MINNIO
RVFI. F. IIII. VIR
CAENONIA POLLA
MATER. FILIO. V. F

Ibidem ex ordine sub capite adolescentis marmoreo.

COELIO. A. L. EBONIS T. F.
STEL. NIGRO
PATRI
FADIAE T. L. AVGVSTAE. MATRI
ÇOELIO P. F. NIGRINO. FRATRI
COELIAE. P.F. POLLAE. SORORI
L. COELIVS. P. F. IVSTVS
V. F.

Ibidem marmore elegantissimo, glandibus, & folijs quercinis ornato, & tympano circulato cui superimminet caput Dei cuiusdam.

T. MOMINVS
M. F. POL.
TERTIVS
VETERANVS
T. MONNINO T. F.
POL. MAXIMO
PONTTIAE . Ͻ. L
HOSPITAE. VXSORI
T. F. I
IN F.P. XXX. IN A. P.XX.

Alio marmore cui caput iuueuis superpositum.

D. M.
Q. RVBRIVS
CRESCENS
MACTORIAE
PVBLIAE
CONIVGI

Alio pręgrandi marmore elegantissimo. sed literis admodum corrosis, ubi sub arcu quem due larue, una barbata Satyrum, altera ridentem Bacchum refert, Tauri immolatio expressa tribus astantibus viris, uno corna tauri tenente, altero securim ad ictum parante, tertio intermedio: subtus verò columnæ sunt frondeæ cum suis epistilijs elegantissimæ. Hæc ex inscriptione legi poßunt.

T. MARCIO T. L
QVI EAM REI PRIVATAE CVRAM
ADHIBVIT . . . . .

Cętera vetustate obliterata. A tergo vero marmoris corrosis admodum literis Epigramma huiusmodi.

TE LAPIS OBTESTOR LEVITER SVPER OSSA RESERVA
NE NOSTRO DOLEAT CONDITVS OFFICIO
RECEPTA
L

Alio marmore ex ordine.

D. M
COELIAE. SEVE
RINAE. QVAE
VIXIT. ANN
VIII. M. IX. D. VII
FILIAE DVLCISS
L. MINDIVS SVPER
NVS PATER. ET CORNELIA
SOTERIS

Hæc asciæ forma sculpta.

In porticu ędium marmore rupto vbi statua veterani militis, quę non maiusculis literis scripta vides. ea ex ingenio addita sunt.

P. ARIMAEI NICCEPHORI t.f. qui
ANNO NON. toto præfuit at
CVM PERMISIT clementissimus
SIC ME SEMPER in honore viuere
ET MIHI VITEM DEDERIT gestandam
VLPIA LEGIONE MISSVS, & ipse
TAM PROBVS PIVSQ. VIXIT vt secum
QVI GAVDEBANT ORDINAT ione mea
HI MEI MISERI PARENTES tumulum simul
QVOT TIBVRTIVS FVERIT mihi tiburtio poss.

Ibidem, marmore in coronide rosis ornato, mulieris vero caput inclusum.

D. M.
MESTRIAE
HERMAIDIS
MATRIS. ET
IVNITIAE
MOSCHIDIS
AVIAE
L. RVTILIA
SEVERINA

Ibidem marmore fracto.

VICTORIAE AVG. ....
IMPERIO NERVAE.....
SATVRNINVS. L.....

Subtus verò statua est alatæ mulieris corollam florum manu dextra ostentantis, sinistra vexillo quid simile gerens.

Ibidem alio marmore.

A. CVRTIVS. A. F
PRIMVS
SEX. VIR. IVN.

Ibidem alio marmore, cui caput Medusæ inter varia florum ornamenta superimminet columnis elegantibus, subtus viri duo sedentes, quibus quatuor stantes ministrant. Epulum videtur. hęc in medio inscriptio.

D. M.
SAGINTIVS
RVFIAE. VERAE
CONIVGI
CARISSIMAE
QVAE VIXIT ANNIS
QVADGINTA
TITVLVM POSVIT

Alio Marmore eleganti.

D. M.
NICIAES
DVLCISSI
MI
L. DECIMIVS
CLYTVS
ET MESSIA
FIRMA
POSVERVNT

Alio marmore dimidiato. in summitate videtur Apollo imberbis, lacertis pellem hominis pro tropheo gerens. Subq; Marsias excoriatus, seruus cultrum vna manu alia caput cadaueris tenens, circum in columnę formam, simię, vasa, cochleę, maritima monstra, & alia ornamenta exculpta. hæc vero inscriptio.

ACRONI

ACRONI P....
MEDICO AVG....
CLODIA III....
LAETAE SOR....
C CLODIVS....
AQVILIANVS....

Alio marmore, rosa pregrandi superimminente.

...DEIOTARA...
....IANVARIO VINTIO
....ONIS F. MATER
....ANTE OBITVM
T. C.

Alio marmore, cui ascia superposita.

D. M

TI. CLAVD
PROCES
THYRSA. VX
AQVILINA
CONIVGI
INCOMPARA
BILI

Alio marmore semirupto cui subest thorus tabelle innixus, & recumbans adolescens.

...TERRAS NEC MINVS ET MARIA
...IMPVRI AQVAE PADI NEC MINVS ETSAEVI
...IRA QVOD OPTAVI MIHI TANDEM PERVENIT
...PERPETVAM REQVIEM POSCO

Alio marmore pectinatis striatisve columnis, Dorica forma ornato.

VALERIAE
M. F. TERTIAE
C. MONIANIVS
C.F. CAMP. VALENS
OPTVMAE. MARTI
Vnanimes posuer.

Alio marmore in quo capita viri, & vxoris expressa, sed mutilata.

L. GLITIO VERO

Alio marmore, cui caput Medusæ tympano triangulari impagibus distributo appositum.

V
C. CORVNCANIVS
C. L. PAL. HILARVS
VI. VIR

Alio ingenti lapide rupis impolite, cui aquila angues pedibus implicatos deuorans, tum duo leones puteo innitentes. Hæc media inscriptio.

M. OCCVSIVS
A. F. LAGANIVS
SVAE. SVAVISS. F
TESTAMENTO
FIERI IVSSIT

In parte inferiori sus est cum capra, globo insultantes, subtus autem vas, cui gemini angues ad potum inflectuntur.

In horto pensili ædium plurima fragmenta. Hæc magis integra.

Cippus marmoreus, simpullum vna ex parte, quo vase aqua seu vinum minutatim prelibaretur, lanx ex alia siue discus ad sacrificia, locus statuæ basi & flosculis ornatus. Hæc inscriptio.

D.

D. M
C. FOTIDI.....
FOELICISSIMI....
VIX. AN. VIII. DIES XIIX
AVGVSTANVS. ET
AEBVTIA. CHARISS
FILIO. PIISSIM. PAR

Alio marmore fracto.

VALERIVS......
VERINAE C. F......
KARISSIMAE VIX.AN.XX....
DIES XX.IN CONNVB.A....
MENSEM.......OBIIT
CONTRA VOTVN

Alio marmore crucis signo antiquissimo insigni.

TITVLVS.PVELLAE.CLAVDIAE.C. F
VIXIT CONIVGIO. ANNIS DVOB
ET MENS. VI. SVBITO VERTVNTVR
FOELICIA VOTA DVORVN
ET DEFVNCTA EST. ANNORVM XVI
HIC REQVIESCIT IN SOMNO PACIS
† † †

Alio marmore, quo Venus velum manu tenens, Delphino insidens, inter medios fluctus, hinc inde volitantibus cupidinibus. Sub vero.

VENERI ERYCINAE V.S.L.M

Alio marmore, quadrato.

MERCVRIO
T. MATTIVS ATEVRITI. F
MAGIACVS
V. S. L. M

Alio marmore fracto.

.....PALLADI....
........ATTICAE.........
....DEDITIS DD....

O *Alio*

Alio fragmento.

....CIVITAS..........
....EX PANNONIA....

Alio marmore dimidiato.

C. VIBIVS
STELLA
ET. C. FIRMIVS
EX TESTAMEN
LEIBERTATEM. D

In facie ianuæ Turris editioris ciuitatis, marmore candidissimo.

Q. GLITIO. P. F. STEL
ATTILIO. AGRICOLAE. COS. II
VII. VIRO. EPVLONVM. SODALI

In ædibus Hieronymi Agathiæ quondam magni Cancellarij, marmore elegantissimo.

C. GAVIO. L. F
STEL. SILVANO
PRIMIPILARI. LEG. VIII. AVG
TRIBVNO. COH. II. VIGILVM
TRIBVNO. COH. XIII. VRBAN
TRIBVNO. COH. XII. PRAETOR
DONIS. DONATO. A DIVO. CLAVD
BELLO. BRITANNICO
TORQVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS
CORONA AVREA
PATRONO COLON
D. D

Ibidem marmore quadrato.

T. CVSIO. RVFI. F
STEL. VI. VIR
AVGVSTALI
...CVSIA. RVFI. F
...POLLA. SOROR...
...D. P. S. F...

Ibidem

Ibidem.

DOMITIO M. F
ST. MARCELLO
CACTIA. VXOR
A. F. PASTOR. M. F
A. F. SECVNDVS
....M. F. DOMITIA
....M. F. PRIMA

Alio lapide, cui superimminet caput mulieris inter duos dracones, intermedia corona quibusdam ornata tropheis, tum sequitur inscriptio, inferius thori forma, sex fascibus totidem secures alligatæ, scalpte sunt.

L. GOSINIO
L. F. ST
HILARIVS
AVG. VESTIA
M. F. VXSOR
P. COSSIVS
MAXVMVS
P. C

Ibidem lineamentis hinc inde ductis, astragalo Lesbio supereminente.

A. AEBVTIVS
CORDI. LIB. MAINVS
SIBI. ET MESTRIAE
FORTVNATAE
VXORI. T. F. I

In facie domus Alexandri Vignatæ Sangilij domini.

P. CORNELIO
L. F. STEL
....DECVRIONI....
....A. P. IVDICI....
....DEC. IV....
CORNELIA. P....
FIL. PRISCA. T. F. I

In ędibus Cassiani Putei primi pręsidis senatus, marmore eleganti quo sculpta Lupa gemellos lactans sub ficu Ruminali, Delphini hinc inde complicati, columnę Corinthiæ frondibus achanti è calatho prodeuntibus ornatę. Hæc in medio inscriptio.

D. M.
ANTISTITAE
> L. DELPHIDIS
TESSER. LIGNAR
SODALICI
MARMORARIOR

Alio marmore, ubi statua adolescentis, circum delphini.

V. F
C. PVBLICIVS
PRIMIGEN
SIBI. ET
TVRRANIAE

Alio marmore, ubi caput Medusæ, inter duos Delphinas, & rosarum ornamenta literis corrosis.

V. F
T. LIVIVS T. LIB
ET LIVIAE. LEVINVS
L. F. STEL. . . .
VENONIAE. EXORATAE
P. LIVIAE. FIRMAE. ET
FESTO. FILIO. ET
FIRMIAE. FILIAE

Ibidem fracto hinc inde marmore.

.... CAESARI A. ....
.... IIII. IMPERAT. ....
.... ARVS PRIMVS. .....
.... PRAEF. FABR. T. .....

Alio

Alio prægrandi marmore, quo aquila fastigio triangulari includitur, duobus hinc inde pegasis, siue gryphis vas altero pede fundentibus, columnæ duę sequuntur, quibus alligata hasta, inferius autem frenatis bobus currus trahitur, dolio oblongo onustus, quem currum auriga flagellum quasi mouens regit, Boues præit procus: In medio hæc inscripto elegans.

T. ARRIO T. F. ETRO TERTIO
ANN. XXI
MVCIA T. F. MODESTA
MATER V. F
SIBI. ET. T. TARRIO. M. F. VIRO
INVIDA FLORENTEM RAPVERVNT
FATA IVVENTA
NEC LIQVID MISERO ME SVPER-
ESSE MEIS
FLEVIT PRAESENTEM MATER
FLEVERE SODALES
ET MATER TEPIDO CONDEDIT
OSSA. ROGO
QVAE PRIVS HOC TITVLO
DEBVIT IPSA LEGI

Tum in basi marmoris incisum

IN AGRO. P. XX. IN FRONTE. P. XX

Alio marmore, rosa tympano triangulari inclusa, Delphinis circum iacentibus, inter vero duas columnas, hæc inscriptio.

P. AEBVTIVS
P. LIB. MEMNO
AVG. SIBI. ET
AEBVTIAE MILI
LIBERTAE
DELIC. ATAL
SVAE
T. F. I

In basi autem hæ singularię literæ.

H. M. H. N. S.

In ædibus

In ædibus Antonini Thesauri presidis Astensis, columna marmorea, malis literis.

VIRIATIVS
A. F. TERNI
TAVR. OBOLIO
PVLANIVS
PRISCVS

Alio marmore dimidiato, prior pars deficit.

....ONIVS. L. F.
....L. PEREGRINVS
....LEG. XXII. PR. P. F. ID
....LEGAT. A COMMENT
....L. F. OPTIO. CENTVRIO
....ONIS EIVSDEM
....AVS. PILVS. PRIOR
....NOR. XXXIX. STIP. XVI
.... F I

Alio marmore oblongo.

P. AEBVTIO P. F. NEPOTI. AED. II. II. VIR. II
SABINA. FRATRI

Alio marmore quadrato.

A. TITIO. A. L. BELLICO
VI. VIR. AVGVSTALI
CHORAGIARIO

Alio prægrandi marmore.

FVGE. TACE. QVIESCE

RVTIL.

Alio fracto marmore, ad formam vasis.

Q. GLITIO....
ATILIO A.....
VII. VIRO. ET......
AVGVSTALI. CL......
IMP. NERVAE. CAES...
DACICI. PROVINC...
∴ DONATO. AB EODEM... ∴
DONIS NILITARIBVS...
VALLARI. CLASS...
PVRIS IIII. VESTIB...
PROVING...
...EGLEC...
.....

In ædibus contiguis Comitis Pancalerij, marmore oblongo effracto.

Q. GLITIO. P. F
ATILIO. AVGVRI
COS. VII. VIR. EPVL
LEGATO. PROPRAET. AVSP
IMP. NERVAE CAESAR
PROVINCIAE. BE......
LEG. LEG. VI. FERRAT
∴ LEG. CITERIORIS. HIB ∴
PRAETORI. AEDILI. CVR
CIVI. VESPASIA. TRIB. POT
GALLICAE. X. VIROS. OSTI. .
....POT. TV B. M.....
. . . .
Cætera desunt.

Alio marmore, rosa supereminente.

D. M
VAECILIAE. AELIANAE. CIVI
POLENTIAE. QVAE VIXIT
ANN. XX. MENS.....
cætera legi nequeunt fracto marmore.

Alio marmore.

C. VRVINVS. C. F
SILENVS. SIBI. ET
AMOENAE. VXORI. ET
IRICO. FILIO
T. T
V. F

Alio marmore.

Q. AEBVTIVS
CILONIS. F
POMPEIA. VELAC
ENA. Q. F

In ædibus Francisci Boyuini Baronis Villarij.

V. F
AEBVTIAE. M. F. TERTVLLIA. SEX
POMPEIO. PASSO. VIRO. VINNO
NIAE. SECVNDAE. COCERAE
POMPEIAE. SATVRNINAE. F. ANN. XXV.
SEX. POMPEIO. CLEMENTI. ANN. XXX.
PVPINIAE. FIRMAE. AVCTAE

In mœnibus ciuitatis recens inuentum, in Palatio translatum, marmore in duos cippos partito.

C. CVSIO. M. F CALVISIO IIII. VIR. AED. P FILIO	Q. CVSIO M. F FRATRI

Ibidem alio marmore.

LVCVLLIA. L. F. PRIMA
SIBI. ET
L. AEBVTIO. PALLAEO
VIRO
AEBVTIAE. L. F. OPTATAE
FIL. T. F. I

In ædibus Romagnanorum.

D. M
TRANQVILLI
SECVNDINI
SIBI ET
IVLIAE
CONIVGI
KAR

Alio marmore.

LIBERO PATRI
SACRVM
L. F. SENECIO
V. S. L. L. M.

Alio marmore, quo duo ſcalpti ſunt Delphini, roſam ſubodorantes.

V. F
Q. ANTISTIVS
NIGRINVS
SIBI. ET
V. ANTISTITAE. Q. L
EXPECTATAE
VXORI

Alio marmore; cui interſunt cupidines, Cheraſio aduectum.

D. M.
ACVTIAE. Q. F. SABINAE
FEMINAE. SANCTISSIMAE
Q. VESQVASIVS. FORTVNATVS
F. I. D. P. S

In ędibus Vagnonijs, translatum nunc apud caſtrum vetus agri Taurinenſis marmore dimidiato.

CLAVDIO. DRVSI. F. C....
TRIBVNIC. POTEST. V....
LITIVS. T. F. STEL. BARB....
TRIBVNVS. MILITVM. P....

Alio marmore.

DIS. OMNIBVS
HYGINVS
PRIAMI. FRATER
POSVIT

Alio.	*Alio.*	*Alio.*
CAPITO. ATTIVS ATTONIS. F N. F	T. CASSIO M. FIL. OL	ATILIO. P. F NEPOTI

Alio, cui internexi florum fasciculi, subtus vero, in columnis binis totidem hastæ alligatæ, & mediæ tabulæ duæ, superiore quidem, duæ mulieres inuicem quasi colloqui videntur, tertia inest mulier infantulum manu regens, inferiore tabula mensa est, cui duo stantes viri velut raptim comessantur, has super tabulas hæc inscriptio.

ATILIA MV. L. ONESIME
SIBI. ET. AEBVTIO OPT
ATO. AVG. DEC. AVGVR
CONIVGI OPTIMO
V. P

Alio marmore in cuius tympano caput Medusæ, ad tympani triangulum catuli scandunt, inferius appensæ florum corollæ, infra stat ara media, ad cuius dextram mulier ramum gerens ad læuam laurus arbor, cui anguis inuoluitur ab arbore descendens: hæc autem inscriptio.

I. VALERIVS
FRONTO
T. F. I. SIBI
PLACIDA. ET
FIDELIS. LIBERI
FACIENDVM CV
RAVERVNT

Alio marmore.	*Alio marmore.*
P. METELLIVS L. F. DEC. TAVR ET QVAESTOR ITEM DECVRIO EPOREDIAE. ET. II. VII. IOVI. AVG EX. HS. $\overline{X}$. TEST. PONI. CVR	T. LVCCEIO T. FIL. STELLAE PETRONIANO EQ. ROM. EQO. II. PETRONIA. M. F MARCELLINA MATER T. F. I

In

In turri templi Antoniani Sancti Dalmatij marmore fracto.

T. AEBVTIVS
SECVNDVS
SIBI. ET
ST. AEBVTIO
OPTATO. PATRON
ST. AEBVTIO. SEC
F. C

In vinea Alexandri Serrę pictoris, Taurino translatum.

GENIO
M. ISVNI
PROCVLI
SODALICI
IVVENT
PATRONO

Alio.

LIBOTIATVS. SIB. ET
VENTINIAE. L. F. IRATAE
VXORI T. F. I

Colliso marmore.

DOMITIVS
VERVS

Varijs saxis ingentibus, & literis cubitalibus, in muris ciuitatis.

DIVVS. AVG. DIVI. FIL

Alio saxo. DIVI. NERVAE

Alio fragmento. DIVI. ANTONINI

Alio item. DIVI. FRAT

In claustro Cœnobij Diui Andreæ, marmore oblongo.

L. VIBIVS. C.F.STEL
CENSOR
EXSOMNIAE. L. F. SECVNDAE
VXORI
L. VIBIO. SEVERO. FILIO
C. VIBIO. L. F. PATRI
CATIAE. TERTIAE
SEX. FIL. MATRI
VIBIAE. GRATAE. LIB

Inferius imagines quędam erant insisę, quæ corrasæ sunt.

Alia vero ex parte crux est oblonga in anchoram desinens: hęc duo elementa Gręca, Alpha & Omega. Circum vero literis Gotticis hi Leonini versus, belli Burgundici, cuius meminimus, comprobatio.

Per crucis hoc signum. depellitur omne malignum.
Hostem quæ pellat. ne te Burgundino lædat.
Hunc tu portasti. Christumque sequutus amasti.
Cuius ad examen venias securius. Amen.

Inuentus quoque Taurini ad Sanctum Dalmatium ingens lapis, semiruptus, quo Phaethontis casus, non vulgaris sculptoris manu expressus cernitur: Collisæ rotæ, in aere quasi pendentes, labentesque supini equi, Auriga malus ipse Phaeton temeritatis pœnas, sparsis in cœlum pedibus, conuerso capite luens. Phaethontiadum sororum fragmenta, quæ in frondes, ramos, & cortices populeas, ad ripam fluminis transformari videntur. Hæc ciuitatis vetustissimam originem, tanquam umbram, & quædam vestigia referunt. Sed nulla adest inscriptio.

Ex Ouidio lib. 2. Metamorph.

Alijs fragmentis marmoreis Taurini inuentis, quæ nunc varijs in locis dispersa sunt, conspiciuntur psallentes, & exultantes certis quibusdam gestibus homines, frondentibus arcubus mutuò in restim se comprehendentibus: aliqua ex parte quasi topiarum opus repræsentantes. Chorum præeunt tibicines, & centauro similis obequitans: carrus denique, cui erectus insistit iuuenis: Hic iunctis bobus quantâ maximâ potest celeritate ab alio impellitur. Repræsentata graphicè prisca illa Oscophoria in ferendis ramis: tonus Lydius, Centaurea; & à boum incitatiore cursu Bosdromia, quę sacris Herculis Athenis exhibebantur, authore Theseo. Idem mos Romæ, idē etiam Taurini conseruatus, neque temere unquam ea in ciuitate intermissus. Siquidem quotannis mense Iunio, die Ioannis Baptistæ præcursori, Diuo Ciuitatis tutelari, festo, frequentes conueniunt, frondibus, varijsque floribus ornati agrorum, & vinearum coloni: Eosque ritus ingenti quidem lætitia, sed maiore retenta, etiam inter ludicra, pietate, templum eius Diui ingredientes quasi immortali Deo, ac cœlitibus omnibus persoluentes imitantur. Porro id genus ludi patrio vocabulo BALLORIAM vocant.

Ex Plutarcho, in vita Thesei.

Pretereo innumeras statuas, veteres colossos, signa ex ære, argento, marmore, prophirite, iaspide, veluti Herculem, Martem, Iouem, Venerem, Dianam, & huiusmodi: necnon Satyros, Faunos, Flumina, item multos Cęsares, ac antiquos Heroas miro artificio expressos. His omnibus, nostri Principis celebres horti, atque interiora conclauia ornantur. Vt numismatum quoque myriadas taceam, quorum effossa tellus copiam indies exibet, & quibus nostrum Taurinum, vel cum ipsa Roma fortaße, iam certare poßit. Atque de his nunc satis.

TAVRINENSIVM PRINCIPVM SERIES.

ANNO ANTE CHRISTVM.	
MDXXIX.	Eridanus siue Phaëthon.
MCIX.	Pipinus. Nicius & alij Thuscorum reges.
DCIX.	Bellouesus Celtarum rex, & alij reges.
CCXXXIII.	Congolitanus. Auoreostus Allobrogum reges, & alij.
CCXIX.	Annibal.
CL.	Respublica Romanorum.
LII.	C. Iulius Cæsar.
A CHRISTO NATO	Oct. Augustus.
XXX.	Cottius Rex Allobrogum.
XLVI.	M. Iulius Cottius Rex Allob.
LXVI.	Ideomeus Rex Allob.
LXVII.	Cottius Rex Allob.
LXVIII.	Nero Imperator.
LXIX.	Ser. Galba. Imp.
LXX.	Otho. Imp.
	Et cæteri Romani imperatores, ad Gottorum reges.
CCCLIII.	*Attila Hunorum rex.*
CCCCLXXV.	Odoacer rex Herulorum.
CCCCLXXX.	Gondebaldus Burgundiorum rex.
CCCCLXXXV.	Theodoricus Gottorum rex.
DXXXIX.	Vittiges Got. rex.
DXLIII.	Ildebaldus Got. rex.
DXLIIII.	Errarius Got. rex.
DXLV.	Totilas Got. rex.
DLII.	Theobaldus Metensis. Sisualdus Brentorum rex.
DLXVII.	Alboinus Longobardorum rex.
DLXXIII.	Clephis Longobardorum rex.
DLXXXIX.	Flauius Agilulphus ex duce Taur. rex Longob.
DCIIII.	Flauius Adaualdus rex Longob.
DCLI.	Rodoaldus rex Longob.
DCLVI.	Aribertus rex Longob.
DCLXI.	Pertaritus & Gundebertus fratres regg. Longobard.

DCCIIII.	Ragumbertus rex Long.
DCCV.	Arupertus rex Long.
DCCLV.	Astulphus rex Long.
DCCLXXIII.	Desiderius rex Long.
DCCLXXV.	Carolus Magnus Imperator.
DCCLXXVI.	Abbo Marchio Secusinus.
DCCLXX.	Theudaldus Mãfredi Castellani fil. Marc. Secus.
DCCXCV.	Dodus, Marchio Secusinus.
DCCCXV.	Ludouicus Imperator.
DCCCXXIII.	Lotharius Imperator.
DCCCXXXIX.	Herigarius marchio Secusinus.
DCCCXLIX.	Ludouicus Pius Imperator.
DCCCLXXV.	Carolus Caluus Imper. & sub eo, mamfredus Marchio Secusinus.
DCCCLXXVIII.	Ludouicus Balbus Imperator.
DCCCLXXXI.	Carolus Crassus Imperator.
DCCCXXXVIII.	*Berengarius rex Italiæ.*
DCCCXCV.	Anno marchio Secusinus.
CMXXII.	Rodolphus Burgundiæ rex.
CMXXVI.	Hugo Italiæ rex.
CMXXXII.	Lotharius Italiæ rex.
CML.	Berengarius II. Italiæ rex.
CMLXII.	Otho primus Imperator.
CMLXVII.	Hieronymus *magnifredus marchio* Secusinus.
CMLXXII.	*Otho II. Imperator.*
CMLXXXIIII.	Otho III. Imperator.
CMXXXVI.	Olricus magnifredus marchio *Secusinus.*
MXXIIII.	Humbertus Saxo Beroldi *filius comes Sabaudię,* & marchio Secusinus.
MXLVIII.	Amedeus Comes & *marchio Secusinus.*
MLXXVI.	Humbertus II. Comes & marchio Sec.
MCIII.	*Amedeus II. Comes* & marchio.
MCXLIX.	Humbertus III. Comes & marchio.
MCLXXXIX.	Thomas Comes & marchio.
MCCXLIIII.	Amedeus III. Com. & mar. dux Chablasij & Aug.
MCCXLVI.	Thomas II. Com. mauriane & Flandriæ, Pedemontium Princeps.
MCCLXIIII.	Petrus Com. Sabaudiæ & marchio.
MCCLXXX.	Thomas III. Princeps Pedemontium.
MCCLXXXIII.	Philippus Princeps Ped. Achaiæ & moreæ.
MCCCXXXIIII.	Iacobus Princeps Ped. Ach. & mor.
MCCCLXVI.	Amedeus Princeps Ped. Ach. & mor.

Mccccii.	Ludouicus Princeps Ped. Ach. & Mor.
Mccccxviii.	Amedeus vii. Dux Sabaud. Princeps Ped.
Mccccxxiiii.	Ludouicus ii. Princeps Pedem. tum dux Sab.
Mcccclxv.	Amedeus viii. Princeps Ped. tum dux.
Mcccclxxi.	Philibertus Princeps Pedem. tum dux.
Mcccclxxxii.	Carolus Princeps, tum dux.
Mccccxc.	Carolus Ioan. Amed. Princeps, tum dux.
Mccccxcvi.	Philippus ii. dux Sabaudiæ.
Mccccxcvii.	Philibertus ii. Princeps, tum dux.
Mdiiii.	Carolus iii. Dux & Princeps.
Mdxxv.	Ludouicus Princeps Pedem.
Mdxxxvii.	Emanuel Philibertus Princ. & Dux.
Mdlxiii.	Carolus Emanuel Princeps Pedem.

TAVRINENSIVM EPISCOPORVM SERIES.

Anno christi.	
c.	. . . . . .
cc.	. . . . . .
cccx.	Victor.
cccl.	. . . . . .
cccc.	. . . . . .
ccccxl.	Maximus.
cccc.	. . . . . .
d.	. . . . . .
dl.	. . . . . .
dlxxxix.	Agnellus.
dc.	. . . . . .
dcv.	. . . . . .
dcc.	. . . . . .
dccl.	. . . . . .
dccc.	. . . . . .
dcccxxxv.	Claudius.
dccclxxiii.	Claudius ii.
cmi.	Vullielmus.
cmxxviii.	Riculphus.
cmlxvi.	Annuco.
cmxcviii.	Amiso.
Mvii.	Gezo.
Mx.	Landulphus.
Mxiiii.	Maynardus.

MXXXVI.	Vido.
MXLV.	Reguimirus.
MLXX.	Cunnibertus.
MC.	. . . . . .
MCXX.	Boso.
MCXXVIII.	Arbertus.
MCL.	Carolus.
MCLXII.	Vullielmus II.
MCLXVII.	Carolus II.
MCLXX.	Amiso II.
MCLXXI.	Milo Cardaneius.
MCLXXXV.	Arduinus.
MCCVI.	Iacobus.
MCCXVII.	Iacobus II.
MCCXXX.	Hugonus Cagnolla.
MCCXL.	Hugutio.
MCCXLIII.	Capitulum vacante sede.
MCCXLV.	Ioannes.
MCCLVIII.	Gaufredus.
MCCC.	Thedisius.
MCCCXXIII.	Guido.
MCCCXLV.	Guilielmus III.
MCCCLIIII.	Thomas de Sabaudia.
MCCCLXII.	Bartolomeus.
MCCCLXXII.	Ioannes II.
MCCCCX.	*Aymo de Romagnano.*
MCCCCXXXVIII.	Ludouicus de Romagnano.
MCCCCLXIX.	Ioannes III. de Compesio.
MCCCCLXXXIII.	Dominicus à Ruuere Cardinalis.
MCCCCXCIX.	Io. Ludouicus à Ruuere.

ARCHIEPISCOPORVM.

MDVI.	Io. Franciscus à Ruuere.
MDXV.	Claudius III. à Seyssello.
MDXX.	Innocentius Cibo Cardinalis.
MDL.	Cæsar Cibo.
MDLXIII.	Indicus Daualos ab Aragonia Cardinalis.
MDLXIIII.	Hieronymus à Ruuere.

TAVRINENSIVM FAMILIARVM CATHALOGVS minus seruato ordine.

Ex libro viridi Ciuitatis & tabulis publicis.

AB ANNO CHR. DCC.

De Pedemontio
De Delphinis
De Salutijs
De Romagnanis
De Piozasco
De Ruuere
De Lucenco
De Blandrata
De Becutis
De Gorsanis
De Prouanis
De Montebello
De Carbonerijs
De Borgesijs
De Buruntio
De Balbis
De Vagnonibus
De Strata
De Taurina
De Pado
De Praudis
De Probis
De Caualiata
De Malcaualerijs
De Tortella
De Beiano
De Caburetis
De Sancto Dalmat.
De Vicane
De Ruca
De Burgaris
De Piola
De Malamena
De Barrachis
De Pistagnis
De Ferrerijs
De Arpinis
De Daerijs.
De Carroeijs

De Bernetijs
De Pellissonibus
De Vasquis
De Cagnis
De Zatellis
De Pertusio
De Lauota
De Crouesio
De Viobericlo
De Aldemerio
De Imola
De Mosijs
De Dodolis
De Federicis
De Broxulo
De Bialesijs
De Nicellis
De Crassis
De Pinerolio
De Alamanis
De Capella
De Rusinentis
De Cassano
De Tonandis
De Angeletis
De Solario
De Perdomis
De Sancto Georgio
De Panicia
De Altesano
De Caburro
De Scalengijs
De la Turre
De Raymundo
De Silijs
De Asilijs
De Publicijs
De Centalo

De Feliciis
De Augusta
De Obertis
De Scalia
De Moranda
De Maina
De Molario
De Aynardis
De Darmellis
De Melia
De Alamariis
De Bayris
De Ranuadis
De Viuianis
De Calcagnis
De Coruagiis
De Gastaudis
De Arcatoribus
De Capris
De Scarauellis
De Bellacomba
De Colliate
De Porta
De Cornuatis
De Agatia
Purpuratus
Rubeus
Maleti
Cara
Becchius
Bucius
Vialis
De Madis.
De Championibus
De Percatiis
De Nasis
Ferrandus
Florus
Mantellus

Folqui	Vota	Riquetus
Iuuatus	Marescalci	Angeli
Barracus	Vecchi	Barbarini
Mola	Tinctor	Tofangie
Tauanus	Pelisoni	Jaqueri
Rauoti	Diana	Barberi
Castoleri	Cortesij	Coquoni
Carraria	Coconi	Barutelli
Boardari	Iorderie	Gausatoris
Roleti	Paruopassu	Belliodi
Vaudagne	Cinsator	Perrachiuoti
Guntij	Vapra	Turctoris
Zappa	Familia	Buffati
Piagerius	Pontius	Cerua
Calosanus	Galesius	De Roncolis
Testa	Spana	Verqueria
De Cagnatijs	Anthiochia	Dentis
Marentinus	Parrachia	Cusianus
Marini	Bayerius	Farina
Brunius	Dadius	Rufinella
Mozius	Masquerus	Marignanus
Zucca	De Muris	Rocheti
Mazocus	Calligari	De Canibus
Capra	Fangie	Valleri
Curda	Battiani	Vignolia
Rauiola	Berga	Leynarda
Caualoti	De Rauotis	Messonis
Cerretus	De Trottis	Ansermino.

ADVENTITII NOBILES ET CIVES.

Ab Anno M D.

De Languscis	Viotus	Corniatus
De Vignatis	Ramese	Pelliceri
De Valpergia	Nomis	Brocardus
De Aduocatis	Tribu	Aluisius
De Birago	Sylua	Clareta
De Puteo	Meschiatis	Castilioneus
De Parpalia	Galeani	Maynardus
Ruscatius	De Paulis	Macaneus
De Cambiano	Gunterij	De Bellis
Sauius	Bolliani	De Rossa
Braida	Losa	Viualda
	Brunetus	

Guerilius
Curbius
De Philippa
Roncolus
Miga
Pipinus
Fauzonus
De Claromonte
Boyuinus
Iulinus
Beuetus
Castanea
Cauda
Massolatus
Carantia
Sola
De Cacheranis
De Osasco
Thesaurus
Dragus
De Ponte

De Pomeis
Fabri
De Calusio
Biolatus
De Bessis
Ratus
Gabeti
De Iacomellis
Dentis
De Antoniatio
Bergeria
Capra
Helia
Arma
De Parella
Catia
Verdon
Picus
De Laude
Bouius
Castagneri

Castellerius
Scalion
Surdus
Vialardus
De Riueria
Oddetus
De Olmos
De Cruce
Marmosinus
Guinonius
De Isnardis
Manutius
De Gromis
De Balbis
De Rauoria
De Raconisio
De Pancalerio
De Bellagarda
De Boba
De Pingon.

PORTARVM CIVITATIS NOMINA.

Porta Phaëtontis vulgo Phitelonis, *siue Padi.*
Porta Secusina.
Porta Marmorea, siue memoriæ.
Porta Palatina, seu Doreana.
Aliæ portæ nunc clusæ.

TEMPLORVM NOMINA.

Cathedralis Diui Ioannis Baptistæ, cum Parrochia.
Sancti Syluestri, vbi & Eucharistiæ sacellum Parrochia.
Sanctus Stephanus Parrochia, vbi Seminarium.
Sanctus Solutor, vbi Iesuistæ.
Sanctus Andreas & ibi,
Sancta Maria Consolationis.
Sanctus Dalmatius, & Sanctus Antonius.
Sanctus Laurentius.
Sanctus Dominicus.
Sanctus Franciscus.

Sanctus Thomas minoritarum.
Sanctus Augustinus, siue Diuus Iacobus.
Sancta Maria Carmelitarum.
Sancta Clara.
Sancta Crux.
Sanctus Petrus curte ducis Parrochia.
Sanctus Paulus Parrochia.
Sanctus Gregorius Parrochia.
Sanctus Simon & Iuda Parrochia.
Sancta Agnes Parrochia.
Sanctus Martirianus Parrochia.

Hospitale Ciuitatis.
Hospitale equitum Mauritianorum.
Hospitale leprosorum sancti Lazari, extra vrbem.

Franciscani Eremitæ cuculati, siue vulgo Capucini, extra vrbem.

Flagellatorum sodalitia quatuor.
Nominis IESV.
Sanctæ Crucis.
Sancti Spiritus.
Sanctissimę TRINITATIS.

Matronarum societas humilitatis.

INSCRIPTIONES NOSTRAE ALIQVOT TAVRINI.

In arcum laborum Herculis,
Ducis aduentu.

Alcidem memorant (quid non queat inclyta virtus?)
Monstra domasse, suis purgasse laboribus orbem,
Hinc penetrasse Polos, numero positumq́; deorum.
Sed bis sena quid hæc? noster num plura parauit
EMANVEL? toto intactum quid in orbe reliquit?
Ergo triumphorum testes, quos erigit arcus
Ingredere, æternos vrbs dum meditatur honores.

In arcum duorum templorum.

Hic iterum stes Roma, patent tua templa, colossi,
Surgite pyramides, profert se Augustus ut alter
In medium Dux ille: fores reserantur Honoris,
Per Virtutis iter. Fanum lustrauit utrunque
Maximus indigetum PHILIBERTVS. At ordine nixus
Non alio, sic ibit ad Astra, Deosq́; sequetur.
Attamen hoc serus, Pylios uiuatque per annos.

In facie portæ Padanæ.

Te Duce, nos reduces patrio fas degere cœlo
EMANVEL: uindex qui libertatis auitæ
Pristina restituis. uictrices surgite lauri.

In porta Palatina.

Sub Ioue Taurus, ab hoc Europa uehenda quiescat,
En dociles humeros, & cornua pomptior offert,
Cultores superum huc adeant, abeantque profani.

In facie Castri.

Ergo tibi sartas seruauerat aduena turres:
Iam seruare tuum est, Populi tua gloria Princeps
Sit seruasse animos, Inuictam extruxeris arcem.

In Acropoli, vulgo Citadella.

Peruigili hac, ciues intusque forisque quiescunt,
Insidians nec adest hostis, tentare nec audet:
Nam Iouis hic glandes, fulmen, tonitrusque coruscant.

In facie Senatus.

Non Astræa Polos petijt, nisi dixeris ipsos
Huc uenisse Polos, namque hæc iustissima tellus,
Cuique suum reddit, discernens præmia pœnis.

In facie Academiæ.

Nosse Deum, & mores hominum, iurisque recessus,
Et rerum causas, morbos curare requiris?
Huc ades, immortalis eris, labor omnia confert.

In Padi simulachrum ad fontem Philiberteum.

Solis equos, lapsasque uehis PHILIBERTE quadrigas.
Hinc Philibertiades, quæ Phaetontiades.

In Sturæ statuam.

Assecla Stura Padi, nunc fons de flumine reddor,
Fontem habet Emanuel, qui mihi Pontus erit.

Aliud.

Regis ab Eridani Philibertea regia, Sturam
Reginam thalamis reddere nonne potest?

Aliud.

Stura Padum, Padus equor amat, Philibertus utrosque
Excipit, hoc binis æquore, vita datur.

Aliud.

Fœmina ut ex uultu, sic nomine Stura putaris,
Hic Ducis at uirtus te facit esse marem.

Aliud.

Fonte lauesque, leuesque sitim, Zephirosq; per umbras
Lautus, potus habe. Stura quiescit, abi.

Aliud.

Fons amnem dedit, in fontem redit amnis; ademptum
Vult Padus: Hunc Sturam uis Philiberte sequi.

Aliud.

Aëriæ hic uolucres, non limax, fœdaue Campe,
Non cœnum, cœlum hoc quid nisi uelle Deos?

Aliud.

Salue Stura nitens, latices saluete uenusti:
Nunc fons es gemmis, piscibus amnis eras.

Aliud anguininam.

Stura, Padus, Philibertus: alit, præmonstrat, adornat:
Hortos, uim, patriam: rore, tridente, uiris.

Aliud.

Iam ne Stura fleas quod amnis esses
Fons effectus, haberis inde maior.

Ni præ lætitia fluant subortæ
Hinc illinc, lachrimæ tuis ocellis.
Solentur lachrimas sed has cachini,
Et dulces resonent aquæ susurros.
Fœlix terque, quaterque, centiesque,
Fœlix Stura, Niues periculosas
Montanumue gelu furente bruma,
Latrantemue canem, flagrantis æstus,
Longum, lene fluens nihil timebis.
Naias, nuncque Napea, nunc Driasq;
Sertis uersicoloribus reuinctæ,
Hortos te incolumem per hos fouebunt,
Magnis amnibus hoc parem sub antro.

Aliud.

Indigetum hic sedes, solium Phœbique, Camœnis
Estque thorus, uates hos celebrate choros.
Dux opus hoc illis, titulos superaddite dignos,
Nec legat, aut habeat dignius orbis opus.

Aliud de Stura Europa, & Taurino.

Iuppiter in Taurum Europam, se Taurus in ipsum
Sturam habet. Illi infans, fons datus huicque suus.
Infantis uiolata parens, fit at integra fontis.
Cressa minor Stura, plus Ioue, Taurus erit.

Aliud retrogradum.

Febres ite, fugat fons almus perniciosa,
Perniciosa almus fons fugat, ite febres.

Ad Ducem retrogradum, alterius formę.

Ingenij tener est caudex, si paruula dantem
Maxime dux spectas, sat mihi contuleris.

In Eremo Taurinensi campestris Virginis.

Emanuel nobis CHRISTVS bona mittit ab alto,
Emanuel terris nos PHILIBERTVS alit.
Ergo ò paupertas Diuesq;, beataq;, postquam
Auxilium geminum Duxq;, Deusq; ferunt.

Aliud.

Vndique nos cœlum, nec in orbe reuoluimus orbem,
Syderibus, terris uescimur in medijs.
Non rerum hic cumuli, maior sed copia nusquam.
Cuncta sinas, CHRISTVS sic tibi cuncta dabit.

In templum Iesuitarum.

A fundamentis pia templa dicantur IESV:
Quæ colet immenso tempore templa nepos.
Ergo quot EMANVEL pietati prorogat annos,
Tot pietas vitæ proroget alma suæ.

In Virginis Spinetæ Edicula Agri Taurinensis.

Hanc Philibertus habet cordi Pingonius aram.
Et MARIAE numen pectore ut ore colit.
Huic date primitias Spinetea rura quotannis,
Et fruges largo fœnore Diua dabit.

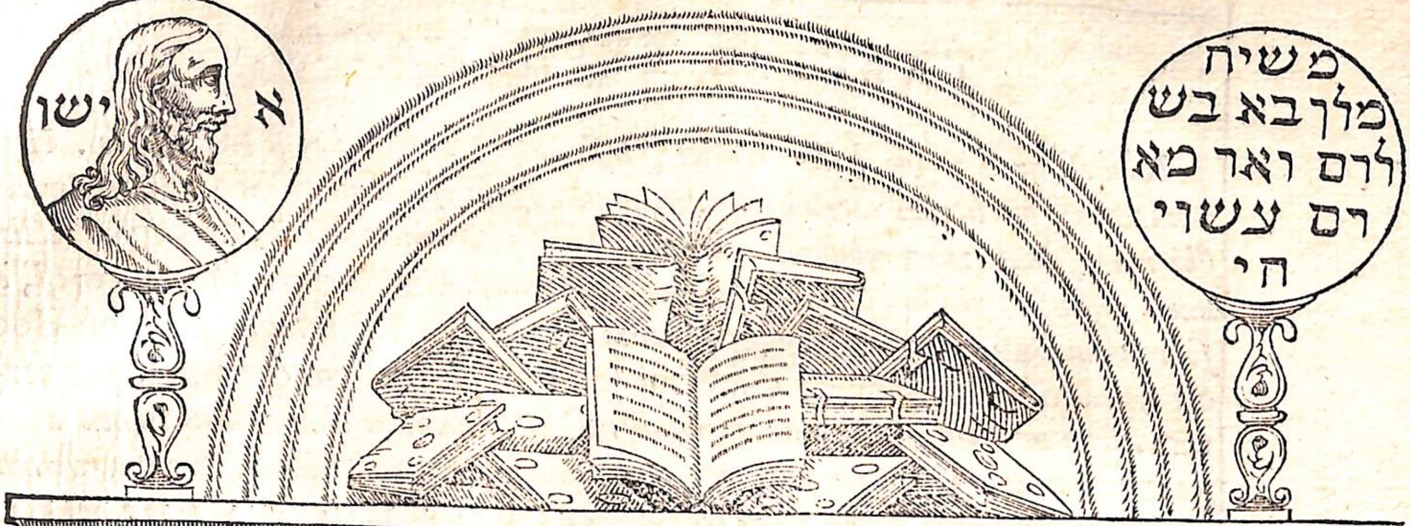
DE PRINCIPE TAVRINATI.

CAROLVS. EMMANVEL. TAVRINIS. DEBITVS. EST. HIC
ACALIBI. IPSE. EST. QVA. NON. NOTVS. PARTE? VEL. ALA
RARA. IOVIS. VEL. AVEM. VINCIT. NON. IMPIVS. ERROR
OCIANO N. IVVENEM. RETINENT. SVA. GLORIA.COELO
LVCIDVLVS. LONGE. ET. LATE. EST. VT. NVBILA. SISOL
VMBRIFVGO. PVRET. RADIO. SPES. SITQVE.RECESSV
SI. REDITVS VANA. HOC. CAPIEMVR. SOLETENEBRIS
ERIPIET. VENIENT. VERO.SVB. APOLLINE. IVNCTAE
MVSAE. IMMORTALES. LVS V. QVAE. MENTIBVS.ORBEM
MVLCENT. ADMISSAE. SVNT. INTER. MYSTICA. DIVVM
ALLICIT. HAS. AMAT. HAS. IVSTA. DON ATQVE. CORONA
NEMO. ERGO TEMNET. MVSAS. SONAT.AETHEREPAEAN
VANAE. NON. LAVDES. HIC. DANTVR. DICERIS. ORPHEV
EVRYDICEM. REVOCARE LYRA. REVOCARIS. HOMERE
LAVRO. MOX. ALII. BEL. LI.QVIBVS.ET.CHARIS.ET.MEL
THESAEVM. LABIIS. TINNIT. TVBA, BELLA. FATIGA.T
AVRATAE. PRESTO. CITHARAE. DANTARTE. PELASGA
VOCIBVS. INFLEXIS. VVLTV. PEDE. PVRO.ET. AMICTV
RARVM.DVLCE MELOS. TERRENTVR. INERTIA. LIVOR
INNOCVI. PS ALLVNT. ANIMI BONITAS QVE. NITORI
NATIVO. DATA. PRAENOSCITNON. TEMNERE. CARMEN
INNATVM. INGENVIS. TE. QVEIS. PIA. NVMINA. CORDI
SVNT. SICVT. DIVIS DVCIBVS. SIC. CARMINA. VERIS
DEBITA. VERE. AVDENT. AVDENTES.FERRE.POLOS.AD
EMPYREOS. SVERVNT. VIRTVTI ET. DVLCIA. CLARAE
BASIA. DANT. A BEAT. CLARIS. QVI. BARBARVS. HIS. AB
IGNIBVS. EX ILIVM. DEMENTIBVS.IMMINET. AST. MI
TAVRINVM. TER. FOELIX. MARS. AC. ILLE. TRIVMPHAT
VRBE. TVA. VIDET. HOC. NVMENQVE.OCCASVS. AB. ORTV
SERVABIS. FOELIX. FOELICEM. AVGEBERIS. VRBES
EVROPA EVINCES. VENERATA. POTENSQVE. FERERE
SCIPIO. SIT. SIC. ANNIBAL. AVGVSTVSVE. SIT.VNVS
TANTVS.ET. IS. MAIOR. QVIS. IN. TE. PRAELIA. TOLLET
HOC.HEVS. AVGVSTA. ANGVSTA. ES. SI. TE. SINIT. A HAH
IN IICIT. AT. VITAE. SPEM. SIC. VVLT. DENIQVE. DICI
CAROLVS. EMMANVEL. TAVRINIS. DEBITVS. EST. HIC.

Hic quaq; versum 36. literæ occurrunt: Carmen primum rectis, & transuersis lineis integrum legitur, necnon ipsius Principis nomen in medio quatuor triangulorum.

AD LECTOREM.

Si minus arrident insuetæ carmina formæ,
Quattuor horarum non nisi lusus erat.

I	E	S	V	M	I	R	I	M	A	M	A	M	I	R	I	M	V	S	E	I
E	S	V	M	I	R	I	M	A	M	A	M	A	M	I	R	I	M	V	S	E
S	V	M	I	R	I	M	A	M	A	M	A	M	A	M	I	R	I	M	V	S
V	M	I	R	I	M	A	M	A	M	I	M	A	M	A	M	I	R	I	M	V
M	I	R	I	M	A	M	A	M	I	R	I	M	A	M	A	M	I	R	I	M
I	R	I	M	A	M	A	M	I	R	I	R	I	M	A	M	A	M	I	R	I
R	I	M	A	M	A	M	I	R	I	M	I	R	I	M	A	M	A	M	I	R
I	M	A	M	A	M	I	R	I	M	V	M	I	R	I	M	A	M	A	M	I
M	A	M	A	M	I	R	I	M	V	S	V	M	I	R	I	M	A	M	A	M
A	M	A	M	I	R	I	M	V	S	E	S	V	M	I	R	I	M	A	M	A
M	A	M	I	R	I	M	V	S	E	I	E	S	V	M	I	R	I	M	A	M
A	M	A	M	I	R	I	M	V	S	E	S	V	M	I	R	I	M	A	M	A
M	A	M	A	M	I	R	I	M	V	S	V	M	I	R	I	M	A	M	A	M
I	M	A	M	A	M	I	R	I	M	V	M	I	R	I	M	A	M	A	M	I
R	I	M	A	M	A	M	I	R	I	M	I	R	I	M	A	M	A	M	I	R
I	R	I	M	A	M	A	M	I	R	I	R	I	M	A	M	A	M	I	R	I
M	I	R	I	M	A	M	A	M	I	R	I	M	A	M	A	M	I	R	I	M
V	M	I	R	I	M	A	M	A	M	I	M	A	M	A	M	I	R	I	M	V
S	V	M	I	R	I	M	A	M	A	M	A	M	A	M	I	R	I	M	V	S
E	S	V	M	I	R	I	M	A	M	A	M	A	M	I	R	I	M	V	S	E
I	E	S	V	M	I	R	I	M	A	M	A	M	I	R	I	M	V	S	E	I

TABVLAE EXPLANATIO.

Nihil est quod te hic lector cruciet (nisi imitari velis) hæc si pauca legas. Hoc unā & viginti literas carmen continet, quadrangulū efficit, in quam partem conuertas sibi ipsi respondet: ab vmbilico etiam, quasi puncto, & crucis formā, & angulos rectis lineis distinctos reddit, per obliquum etiā spatiatur. Mysticū vero totū carmen est, è sacro penu GENESEOS IX. *cap. desumptum, His verbis.* Dixit Deus ad Noê Hoc est signum fœderis quod constitui inter me, & omnem carnem super terram. *Irim intelligit: Thaumantias ab alijs dicitur, quod ex admiratione nomen accepit: & recepti prisci pijque authores, illud signum, siue arcum, Irimue,* IESVM *verum mediatorem interpretantur. Cum ergo diximus* IESVM IRIM AMA MIRI MVSEI. *monetur princeps, qui mirandum, illud Museum siue bibliothecam Taurini construxit, vt maxime potuit,* IESVM *(quod imprimis facit) amet, obseruet, quasi* IRIM *& ornamentum miri illius Musæi. cum (vt ille regius vates ait) initium Sapientię, sit timor Domini. Iris ideo depingitur incluso librorum quasi tropheo. Additū est in coronide numisma æneum antiquum quod habeo certam* IESV *effigiem representans.*

Hebräicæ literæ hoc significant.

ALEPH *litera capitalis mystica* ELOENOV *denotat, quod est Deus noster. tum sequitur nomen illud venerandum* IESV. *A tergo vero numismatis.*

MESSIACH *vnctus siue* CHRISTVS.

MELAC, *rex.*

BA, *venit.*

BECHALOM, *in pace.*

VEAR, *& maledictus habitus, siue blasphematus.*

ME ADAM, *ab hominibus.*

HASVI, *factus.*

HAI, *viuus, siue resurrexit.*

Quod nesciebas lector, id volebam nescius ne esses.

Vale, & boni consule.

ANTONII THESAVRI PRAESIDIS.

Vidi æquilaterum tuum quadrangulum,
Cusiane Baro, & equidem mirabile;
Huic cedat ara, & inequalis fistula,
Ala & bipennis, & si quid est pulchrius
Præmeditatus inclytus Theocritus.
Multum Taurini debent, & EMANVEL.
Debemus omnes optimo Pingonio.

Aliud Gallica lingua, quod inter Petri Pingonij proaui mei, consiliarij Amedei vij. Ducis, chartulas, à se compositum inueni, super stemmate Sabaudæ domus: quo innuit (à centro lineis vndequaque ductis) Deum Optimum Max. Sabaudi nominis patrocinium perpetuo suscepturum. In hæc verba.

DIEV. VRAYE GVYDE. GVYDERA
LA CROYS BLANCHE.

A L A R E D Y V G E G V Y D E R A L A
A L A R E D Y V G E D E G V Y D E R A L A
L A R E D Y V G E D Y D E G V Y D E R A L
A R E D Y V G E D Y V Y D E G V Y D E R A
R E D Y V G E D Y V G V Y D E G V Y D E R
E D Y V G E D Y V G E G V Y D E G V Y D E
D Y V G E D Y V G E Y E G V Y D E G V Y D
Y V G E D Y V G E Y A Y E G V Y D E G V Y
V G E D Y V G E Y A R A Y E G V Y D E G V
G E D Y V G E Y A R V R A Y E G V Y D E G
E D Y V G E Y A R V V R A Y E G V Y D E
G E D Y V G E Y A R V R A Y E G V Y D E G
V G E D Y V G E Y A R A Y E G V Y D E G V
Y V G E D Y V G E Y A Y E G V Y D E G V Y
D Y V G E D Y V G E Y E G V Y D E G V Y D
E D Y V G E D Y V G E G V Y D E G V Y D E
R E D Y V G E D Y V G V Y D E G V Y D E R
A R E D Y V G E D Y V Y D E G V Y D E R A
L A R E D Y V G E D Y D E G V Y D E R A L
A L A R E D Y V G E D E G V Y D E R A L A
A L A R E D Y V G E G V Y D E R A L A

MARCI CLAVDII BVTTETI
SABAVDI.
P.

ARtibus ut magicis cœloque, Ereboque potentes,
Pallentes umbras reuocant Acherontis ab undis.
Sic quoque Pingonus diuino carmine, tanquam
Mercurij uirga, Lethes defoſſa ſepulchris
Oſſa urbis, & relliquias caligine merſas,
Effodit, & ueteris manes exſuſcitat urbis.

IN STEMMA PINGONIVM.

AVrea quid ſibi uult moles quadrata? quid infra,
Quid ſupra punctim uis adamantis agit?
Aurea ſede ſua uirtus ſtat ſemper, & illi.
Vis minor, aut maior nulla nocere poteſt.

Pand. Sfond. Crem.

INDEX RERVM.

A

B

C

H

I

N

O

P

Q

R

S

FINIS.

REGISTRVM.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T.

Omnes sunt Duerni, præter A, cui addita Taurini tabula. & R simplex.

Absoluta operis impressio Augustæ Taurinorum, Apud hæredes Beuilaquæ IX. Nouembris. M D LXXVII.

Quo die priuilegij decennalis initium est.

ERRATA SIC CORRIGENDA.

Pagina 2.linea 17.pro Philipert lege Philibert.
Pag. 3.linea 22. in fine tolle interrogans.
Pag. 10.in margine pro, Liuius lib. 12.lege 21.
Pag. 20.linea 2.pro anno lege auro.
Pag. 21.linea 21.pro ſupetatis lege ſuperatis.
Pagina 31.linea 15.pro Amiſonem lege Landulphum.
Pagina eadem linea vltima.pro Landulpho,lege Maynardo.
Pag. 32.linea antepenultima,pro Landulpho,lege Maynardo.
Pag. 35.linea 25.pro ſucceſſerunt lege ſeceſſerunt.
Pag. 41.linea 19.pro Aſilio lege Alſiſio.
Pag. ead.linea 23.pro contraxerant lege conſtruxerant.
Pag. 58.lin.26.pro Genuenſimus lege Genuenſibus.
Pag. 59.lin.17.pro Aſtenſem lege Eſtenſem.
Pag. 79.lin.6.dele viſi.
Pag. 88.linea penultima pro Molineo Rupefortio lege Demolino Rochefortio.
Pag. 94.lin.7. pro Luxemburgi obſeſſo lege Luxemburgum ſeceſſo.
Pag. 105 lin. 14 pro VOTVN. lege VOTVM.
Pag. eadem lin. 19.pro DVORVN. repone M.
Pag. 115.lin.31.pro inſiſæ lege inciſę.
Pag. eadem lin. 36.pro Burgundino lege Burgundio.
Pag. 116.lin. 12.pro topiarum lege topiarium.
Pag. eadem lin. 18.pro Ioannis lege Ioanni.
Pag. 127.linea 19. pro anguininam lege anguininum.
In Indice litera V. Valentia an, tolle an.
Vectigalia & pertoria lege portoria.
Vercellis verbo traslata lege translata.

Guicenone

[illegible]